

V Evropi nismo sami

Nedavni obisk predsednika predsedstva SFRJ dr. Janeza Drnovška v ZR Nemčiji ni potrdil bojazni, da zaradi eksplozivnih dogajanj na evropskem vzhodu in velikih srečanj med super silama in znotraj evropskega dogovarjanja nihče nima več časa za Jugoslavijo.

V ZR Nemčiji so nam pripravljeni pomagati, da bi lažje premostili sedanjo krizo. Bonnski politiki so zagotavljali, da se nimajo namena vmešavati v naše notranje zadeve, poznajo pa pota, kako okrepiti sile v naši državi, ki so še vedno za takšno Jugoslavijo, kakršno je svet spoznal in s kakršno je računel pri obravnavanju svetovnih dogajanj. To so metode gospodarskega sodelovanja z nekaterimi ugodnostmi, to je skupno nastopanje ob priložnostih, ki takšno delo narekujejo, in še veliko tega.

Kancler Kohl, socialnodemokratski starosta Willy Brandt, predsednik dr. Richard Weiszäcker in drugi so ponavljali, da želijo videti Jugoslavijo politično, gospodarsko in družbeno stabilno, reformirano v smeri tržnega gospodarstva, političnega pluralizma

ter popolnih državljanskih svoboščin. Niso tajili bojazni zaradi položaja, v katerem je zdaj Jugoslavija, saj brez dvoma destabilizira položaj v našem delu Evrope. Vendar so tudi prepričani, da bo Jugoslavija zbrala dovolj sil in rešila probleme, ki jo tarejo.

Zahodnonemški državniki in politiki so seznanjeni z reformskimi procesi v Jugoslaviji, ki bi morali, še posebno ko gre za gospodarstvo, pripeljati do kompatibilnosti našega ekonomskega sistema z evropskimi in svetovnimi gospodarskimi procesi.

Gostitelje je zanimalo, kako daleč lahko sežejo zahteve iz Srbije, da je treba predsednika Drnovška zamenjati. Osebo jim je odgovoril, da so v Jugoslaviji razlike v pogledih, ko gre za nadaljnji razvoj države, vendar bo nadaljeval sedanja prizadevanja za utrditev Jugoslavije kot demokratične in moderne države z zajamčenimi človekovimi pravicami in tržnim gospodarstvom. Bil je dober sogovornik nemškimi državniki in tolmač naših stališč tudi v okoljih, kjer se bolj nagibajo k senzacionalizmu, kakor pa k stvarni analizi dogajanj.

V Vzhodni Nemčiji se dogodki odvijajo z vrtoglavo naglico. Podobno je na Češkoslovaškem, v Bolgariji...

Blokade, navade, perspektive

Mnogi Slovenci te dni komentirajo slovensko-srbsko dogajanje v smislu: »Nam očitajo odcepitvene tendence, hkrati pa se sami zares odcepilajo.« Težko, zares težko se je prebiti skozi vse gostejši gozd novih in novih besednih grdobij, ki letijo na slovensko stran, hkrati pa je vse težje ohranjati obnašanje v ekvilibriju. Vendar je to nujen pogoj za kakršnokoli početje sploh, saj je v nasprotnem primeru do kraja realistično napovedovanje več desetletnega nazadovanja države in njenih delov – vseh skupaj in vsakega posamično. Zdi se, da je kljub težškemu delu vendarle treba »storiti še več naporov« za to, da bomo po politični plati prodrli do politično osveščene srbske javnosti vsaj s tistimi zadevami, ki so na slovenski (delno že pluralistični) sceni doživele konsenz in zadevajo temeljna vprašanja demokratičnega razvoja družbe.

Sociologija in psihologija lahko v dosjeh o obnašanju

ter reagiranju množic in narodov vselej najdeti zgodovinske primere, ki opozarjajo na stereotipne reakcije in razvijanje dogodkov. Očitno pa je, da je v vsakem posameznem primeru vendarle toliko specifičnih podrobnosti, da dogajanja danes in tukaj ne moremo spravljati v šablone in ga poistovetiti s tem ali onim po-
hodom, s to ali ono strategijo, znano iz zgodovine politike... Bilo bi prelepo in prelahko, če bi bilo res tako. Kajti potem bi pač lahko v zgodovini pobrskali tudi za preizkušeni recepti zdravljenja. Tako pa je treba iskati nove poti, vedno nove besede, ki bodo prepričljive v argumentiranju naprednega in tudi prepričljive v dokazovanju nazadnjaškega. Zato je vse premalo, če se zgražamo nad mitingarskim pohodništvom »nafarbanih« lačnih množic, če hkrati (tudi stokrat, če je treba) ne ponovimo, da si prepovedi ljubljanskega mitinga ni

izmisllila ožja slovenska politična elita, ampak je to (po sedanjih možnih parlamentarnih poteh) v skupščini Slovenije izražena volja večine v Sloveniji živečega prebivalstva.

Zdaj se ne kaže spuščati »v vode vprašanj« o tem, kako in na kakšne načine je prišlo v SR Srbiji do objave blokade. V tem primeru realen razmislek narekuje samo govori-
co logike. Blokirate nas? Blokirate sebe! Zakaj bi se blokirali? Kdo pa si sme privoščiti politiko, ki vodi v nazadovanje lastnega naroda in ljudstva? Kaj bo imel kdo od tega? Nekaj malega pridobljenega časa za nekaj malih naslednjih manevrov, ki pa vodijo naravnost v kaotično spiralo nazadovanja. In vanjo vlečejo vse, prav vse, kar bi še utegnili s preostanki dobre volje in razuma potegniti dogajanje – za začetek – vsaj nad gladino.

B. Ž. J.

Partijski kongresi na dnevnem redu

Vroče, toplo, hladno

V zgoščenem času po prazniku republike so se zvrstili že trije republiški partijski kongresi: makedonski, bosansko-hercegovski in hrvaški. Pripravlja pa se tudi slovenski. Dosedanji skupni imenovalec partijskega samospraševanja je predvsem samonezadovoljstvo – oziroma – nezadovoljstvo s stanjem v lastni partiji, z njenimi usledinami iz preteklih dob in z okornim korakom novim zahtevam naproti. Pa vendar, če se v makedonskem partijskem kongresu kaže sestopanje z oblasti komaj v bledih obrisih in predvsem z radikalnejšimi zahtevami mladih, se terjanje nove kvalitete v Bosni in Hercegovini jasno artikuli-
ra vsaj na področju etike in morale pod drobnogledom. Hrvaški komunisti govorijo o sestopu glasno in prepričljivo, vendar pa je prevajanje sestopanja v prakso nekaj, česar še nihče ni storil zares. Najbližje k temu so usmerjene zahteve po demokratičnih tajnih volitvah in nenazadnje – po razpuščanju partijskih celic v podjetjih. Sicer pa bodo prihodnji teden na ta in še številna druga vprašanja morali odgovoriti sebi in demokratizirajoči se slovenski javnosti tudi slovenski komunisti, ki prihajajo na prednovoletni kongres 89 z rumeno zvezdo na modrem polju in še naprej z optimistično krilatico »Z Jugoslavijo k Evropi« in »Za evropsko kakovost življenja«. Kaj je ta kakovost? Tudi o tem bodo mora-

li reči povem določno in nekoliko močneje medijsko razglašeno, da se bo slišalo tudi preko slovenskih meja in ne bomo le sebe prepričevali, da je boljša kakovost v boljšem delu in ne v več dela, v več znanja in ne preprosto – v več garancij. Tako se bo že do nesrečnega izrednega zveznega kongresa videlo, kdo ponuja več za jugoslovanski prostor oziroma kdo ponuja več takoj in kdo dolgoročno. Videlo se bo tudi, koga dolgoročno sploh še zanima in v kakšnih okvirih. In vse to, če ostaja pri prepočasnem udejanjanju, ob vsesplošni svetovni naglici dogajanja, še vedno ne pomeni nič več kot stopicanje na mestu – vsaj do pomladi. Zdi se, da je namreč realno pričakovati, da bo sveže zaokrožila kri v jugoslovansko politiko vendarle šele takrat, ko se bo razprla pisana mavrica ponudbe in bomo lahko izbirali med programi, nastopi in ljudmi, ki jim bomo zapali nova vodstva.

V tem tednu je bilo veliko in preveč besed, ki jih poslušamo že štirideset let, in človeku postaja že mučno, ko vidi, kako se na levi in desni, v naprednem in skrajno nazadnjaškem besednjaku premnogi trka-
jo na prsa in izgovarjajo magično besedo Avnoj. Menda je ni kratice v naši državi, ki bi imela ta hip toliko pomenov in predvsem tolmačenj.

B. Ž.

Sposojeni intervju: Branko Horvat

Demokracija skrivnih zakonov

Voditelj UJDI, oporekani kandidat za člana CK ZKJ, teoretik ekonomije socializma... je spregovoril za zvezni mladinski časopis Mladost o koncu komunistov v Jugoslaviji, o vodilnih osebnostih, o nevarnostih srbskega nacionalizma, nemožnosti vojaškega udara, o možnostih Fikreta Abdića in številnih stvareh, o katerih govorijo ekonomisti.

Neposredni povod za ta pogovor – je bila vaša knjiga ABC socializma. Za razliko od vaših dosedanjih knjig je ostala ta v javnosti zamolčana. Imate morda pojasnilo za to nejevoljo?

Imam. Vendar naj vam ob tem povem, da bo v kratkem v Zagrebu nekaj razprav o tej knjigi.

Pojasnilo pa je, žal, zelo pesimistično. Socializem namreč v Jugoslaviji »ne kotira« več. Tudi nam se je zgodilo tako kot Poljakom, tam in tukaj je postal socializem grda beseda. Komunistična partija in socializem, to je nekaj, o čemer se uglašeni ljudje ne pogovarjajo.

Torej bova morala biti neuglašena?

No, to ravno ne, ker vendarle še nismo v takem (poljskem) položaju, vendar pa se mu s takšnim obnašanjem partijskih forumov zelo hitro bližamo. Kakor stvari stojijo, če se bo tako nadaljevalo, bomo prišli v položaj, v katerem bo socializem do konca diskreditiran. Torej, to je osnovno pojasnilo; ker je bila doslej javnost navajena, da od mene sliši nove stvari – kritiko in tako naprej – zdaj pa je malce zmedena. Predvsem zato, ker zdaj jaz branim nekaj, kar vsi jemljejo kot dokončno prezrto in odpisano. Torej, to po mojem mnenju pojasnjuje določeno tišino okrog te knjige. Seveda je ni nihče napadel...

Zaenkrat.

Ja, vsaj zaenkrat je niso napadli, vendar je tudi reklamirali niso.

Najbrž vas bodo prvi (na-

padli) nacionalisti, ker ste vi napadli njih. Vi vidite naše nacionalizme kot populizem...

Naši nacionalizmi so tip populizma, ki v Latinski Ameriki ostaja populizem, v Evropi pa se nagiba k temu, da bi se razvil v fašizem. Paradigmatični primer je Mussolini, ki je začel kot socialist in končal kot fašist.

Španija in mi

Populizem ni brez močnih osebnosti, brez vodij. Katere so te »močne osebnosti« danes v Jugoslaviji: Kučan, Milošević, Marković, Družić...?

Kje pa, ni jih toliko, le dva sta – Milošević in Kučan. Milošević je prišel na oblast na valu populizma, Kučan pa je tip modernega, socialističnega, evropskega politika, ki je nasledil pozitivne strani tradicije Komunistične partije Jugoslavije. To sta dve osebnosti, ki sta doslej prišli na plan. Nikjer drugod se niso pojavile močne osebnosti, zato ker je bil celoten politični sistem naravnani proti temu. Konstituiran je bil tako, da je sprejemal vase le povprečne in v ubogljive in je leta dolgo takšne tudi rekrutiral.

Kakšne pa so naše možnosti, da enkrat za vselej končamo z neodgovornimi politiki?

Pred nami so zdaj razčiščevanja, razplet, v prihodnjem letu pričakujemo celo vrsto spopadov in obvladanje te splošne konfuzije. Upam, da bodo ti spopadi manjši in ne preveč težki, in prav tako upam, da bo posledica tega

kristalizacija neke nove politične strukture. To, kar se nam dogaja, ni nikakršna posebnost Jugoslavije, to se dogaja povsod po svetu v podobnih okoliščinah. To, kar je pred nami in s čimer bo zaznamovano prihodnje leto, je ponavljanje španskega položaja, do katerega je prišlo po Francovi smrti. Do takšnega ponavljanja prihaja predvsem zaradi nesposobnosti naše partije. Tako tukaj kot tam smo v položaju zamenjave diktature z demokracijo – vendar pa se ta zamenjava nujno odigrava zelo kaotično, ker tako kot oni nimamo nikakršne demokratične tradicije niti institucij. Še sam ne vem, koliko deset strank se je pojavilo v Španiji v prvem letu demokratičnih volitev. To je tudi pred nami. To, kar se je zgodilo v Sloveniji in na Hrvaškem, je le znamenje za to, kar se bo zgodilo tudi drugod. Naj vas spomnim, da imamo na Hrvaškem zdaj že sedem alternativnih gibanj, nenehno pa se ustanavljajo še nova. Pravkar se je konstituirala kmečka stranka, kolikor pa vam, se pripravlja tudi ustanovitev socialdemokratske stranke. To pomeni: Hrvaška kakšnih deset, Slovenija tudi deset zvez. V Jugoslaviji pa imamo osem regionalnih skupin, in če bo v vsaki ustanovljeno po deset strank (gotovo pa je, da se bo v vsaki od republik ustanovilo vsaj po nekaj strank), potem bomo imeli prihodnje leto na politični sceni kakšnih petdeset strank. Predvidevam tudi oblikovanje strank v Srbiji – ta zaenkrat daje varljivi vtis monolitnosti in homogenosti, vendar je položaj v Srbiji rezultat dogajanja na Kosovu.

Ko pa se bo ta dejavnik nekoliko umaknil, bo prišlo

tudi v Srbiji do enakih procesov polarizacije kot v Hrvaški in Sloveniji. Vse te stranke bodo, jasno, izvajale velikanski pritisk na uvedbo neposrednih in tajnih volitev in imeli bomo povsem drugačen politični položaj. Po, denimo dveh letih bomo imeli popolnoma drugačno politično strukturo, s popolnoma drugimi ljudmi v parlamentih.

Dobrodošla večnacionalnost

Sedanje stanje opisujete kot »stihijsko demokracijo«. Kaos in stihija pa po zakonih ustvarjata potrebo po smislu in redu. Po mnenju nekaterih lahko to zagotovi le stranka reda, to pa je armada. Poljska je to solucijo že okusila...

Vojaški udar na Poljskem ni bila zahteva po redu, ta udar je bil recidiv starega sistema, ki je bil navajen povečevati, in ki se ni mogel znajti v novem demokratičnem položaju ter je na zahteve množic po demokraciji odgovarjal s sredstvi, na katera je bil navajen.

Je pri nas možen takšen »recidivni odgovor«?

Ne, pri nas takšen odgovor nima nikakršnih možnosti. Vojaški udar pri nas ni možen zaradi večnacionalne strukture države (in to je menda prvič, da nam pride večnacionalnost prav). Kajti, te naše delitve so bile doslej rezultat tega, da so se posamezni narodi zgodovinsko različno razvijali in imeli različne tradicije, mentalitete, navade in tako naprej, tako, da je znotraj države težko prihajalo do komunikacije. To je bil negativen moment, vendar pa je pozitiven v tem, ker ni možnosti za homogenizacijo okoli nekega vodje ali nekega udara, ki bi težil k poenotenju Jugoslavije. Nasprotno so zgodovinsko nekoliko naprednejši deli države, kjer je kultura nekoliko na višji stopnji, kjer je večja izobraženost, višji življenjski standard itd. prvi krenili in za seboj vlečejo tudi ostale. Ta proces, ki se je začel v Sloveniji,

se bo končal, denimo, na Kosovu čez tri, štiri leta, in ko bo ta proces zajel celotno Jugoslavijo, potem bomo imeli novo, tretjo Jugoslavijo.

Vprašanje je, ali ne bodo procesi demokratizacije odrezani kot vsi dosedanja, ali jih ne bodo ustavile konzervativne sile, in ali ne bomo namesto demokracije znova dobili represijo in diktaturo?

Takšno strahotno napako smo enkrat že naredili, vendar je bila to napaka partije, ki ne obstaja več. Če bi danes še vedno imeli takšno partijo iz Karadjordjeva, bi le-ta verjetno enako reagirala in naredila enako škodo. K sreči te partije ni več in se to ne more ponoviti.

Pravite, da je Slovenija avantgarda demokratizacije, ki bo za seboj potegnila tudi preostalo Jugoslavijo. Vprašam vas, ali ne bo prišlo v Sloveniji do »samoukinitve demokracije« oziroma do absolutizacije nacionalne suve-

renosti, s čimer se nujno prispe do monolitizma?

To insistiranje na suverenosti Slovenije je obrambni refleks. Morate upoštevati dejstvo, da če bi se vsi Slovenci zbrali na kup, bi komaj napolnili Beograd. In oni imajo ta občutek, ne bom rekel občutka manjvrednosti, ampak manjševilstva in ogroženosti. In če vstejete še, da se od Slovencev pričakuje, da govorijo srbohrvaško – kar pri povprečnem Slovincu ustvarja in krepi občutek ogroženosti, ki prihaja od te obkroženosti – potem je jasno, da temu občutku ogroženosti postavlja nasproti suverenost, ki ga bo ščitila. Ugotovil sem, da tega v Srbiji preprosto ne morejo razumeti, ker tam takšnega občutka ni.

Normalni Slovenci

Ali obstaja možnost, da se »srbski nacionalizem« politično profilira kot separatistični?

AKTUALNI ODMEVI BORCEV IN BORČEVSKIH ORGANIZACIJ • AKTUALNI ODMEVI BORCEV IN BORČEVSKIH ORGA

Miting ene republike, enega naroda in enega vodje?

Nimam namena govoriti o tem, kar je že bilo povedano in napisano o mitingu resnice, mitingarih in pohodu na republiko Slovenijo, temveč hočem le izraziti svoje mnenje, poglede in stališča na vsa dogajanja, kot jih vidim skozi mitingarski daljnogled.

Smo svobodna in suverena republika ter se imamo pravico odločati o vseh problemih po lastni presoji in volji, ne glede na interese in hotenja drugih republik.

Naš bratski »miroljuben« narod nam je hotel, po njihovih zagotovilih, prinesiti in nam na Trgu revolucije samo ponuditi kruh in sol. V Nišu razbiti slovenski trgovini Slovenija šport in Alples najboljše ilustrirata, kakšen kruh in sol so nam bili pripravljeni prinesiti v Ljubljano. Poleg vsega tega smo že večkrat slišali besede, da mora slovenska vlada pasti, menda zato, ker ni po meri prirediteljev mitinga in srbske politike.

Kosovopoljski provokatorji niso hoteli priti v Ljubljano, da bi nam in našemu zakonitemu vodstvu ter upravnim organom povedali resnico, temveč so nam hoteli priti povedati resnico o kosovizaciji republike Slovenije. Tov. Branko Kecman je na slovenski naorod, republiko Slovenijo in njeno legitimno vodstvo zlih ves svoj žolč, bes in mržnjo. Zakaj? Ali zato, ker niko-

mur ne dovolimo, da bi poteptal naše osnovne pravice, da bi nam odvzel suverenost in težko priborjeno svobodo? Ali zato, ker ne pristanejo, da bi nam drugi vsiljevali svojo politiko, svoje programe in resnice? Ali morda samo zato, ker v našem glavnem mestu nismo dovolili mitinga, saj smo se vsi dobro zavedali možnih političnih in premoženjskih posledic.

Preveč izkušenj imamo že iz njihovega dose-danega mitingovanja in ne potrebujemo njihovih učnih ur. Če tega ne razumejo, nočejo razumeti ali ne morejo mirno prenašati, potem na vsaj vedo, da jim ničesar nečemo, temveč želimo živeti svobodno, delati in se razvijati tako, kot je nam prav, brez vmešavanja drugih v naše notranje zadeve in našo ureditev. To je naša ustavna pravica, ki jo odločno branimo, in nihče ninam je nima pravice jemati ali odrekati, zato, ker ima sam drugače interese. Srbski in črnogorski pohod na Slovenijo bi lahko tudi primerjali s pohodom fašizma na Rim. Vse, kar srbski in črnogorski mitingarji kažejo in govorijo v obdobju pred mitingom v Ljubljani in po njem, nima nič skupnega z demokracijo ali z demokratizacijo družbe, pač pa nam hočejo vsiliti svojo voljo in nas tako prisiliti k pokorščini. Kaj to pomeni in kdo je že imel take in podobne ideje, ni potrebno posebej pojasnjevati. Po mitingu in padcu zakonite republiške vlade bi postali moderni hlapci ali sužnji bratskega naroda. Srbsko vodstvo in predsedstvo CK ZKJ ni hotelo dati o napovedanem mitingu in mitingarih nobene izjave, iz česar je mogoče sklepati, da sami stojijo za mitingarji in jih podpirajo.

Slovenci že od nekdaj živimo na tej naši zemlji in nihče nas ne bo iz nje pregnjal ali

podil. Večkrat smo že povedali, da hočemo živeti v tej naši državi, toda enakopravni in svobodni. Menim, da bi se to že lahko zapomnili. Ne moremo pristajati na ultimate in vsiljevanje njihovih resnic in njihove politike, kot tudi ne na prisilo, zastrahovanje in celo grožnje, da bo prišlo do prelivanja krvi. Preveč je že bilo vsega tega v daljnji in bližnji preteklosti.

Take barbarske metode, ki so jih že izkazovali v Novem Sadu, Titogradu, Kosovu in Kninu, naj raje prihranijo zase, kajti tako slabega in poceni blaga mi, Slovenci, ne bomo kupovali od nikogar. Slovenci smo bili in smo enotni in odločni, ko gre za naš nacionalni ponos, za naš obstoj in suverenost. To smo dokazali leta 1941 in dokazujemo tudi danes. Nikomur ne bomo dovolili, da bi nam prišel v našo hišo vsiljevat svojo voljo. Slovenci smo se zbudili in v pokončni drži hočemo biti sami svoji gospodarji.

Skupaj z večino prebivalcev mojega mesta sem bil presenečen in vznemirjen, ker so se tudi v našem kraju zbirali in organizirali, birokratsko usmerjeni »Srbi«, da bi se udeležili tega barbarskega navala na miroljubno Ljubljano, Slovenijo in slovenski narod ter njeno zakonito vodstvo.

Pohodniki na Slovenijo so nam nedavno tega grozili celo s prelivanjem krvi, danes, ko so se temu pohodu odpovedali, pa pravijo, da so nam hoteli le prinesiti kruha in soli, ki ju mi nismo hoteli sprejeti. Res narobe svet! Spotikajo se že ob vse druge republike, narode in narodnosti, sami pa hočejo biti nedotakljivi. Ponekod jim taka politika uspeva, drugod očitno ne. Koliko časa še?

Sprejemajo razglase in očitajo republiškemu vodstvu in upravnim organom Slovenije, da

uporabljajo policijo, da so uvedli izredno stanje..., sami pa so že pozabili, da so bili prav oni tisti, ki so prvi uvedli izredno stanje na Kosovu.

Kaj hočejo nekaj podobnega sedaj tudi pri nas?

Kakšna je mitingarska demokracija, tudi vemo, saj ne rešuje ničesar, pač pa le ustvarja nesporazume in neti nacionalno sovraštvo.

Zdaj gre zares za naš nacionalni obstoj, za našo eksistenco in neodvisnost. Nihče več ne more skriti, da gre za uresničevanje načrta za veliko Srbijo. Hočejo federacijo enega naroda, ene republike in enega vodje. Razglas predsedstva Socialistične zveze delovnega ljudstva SR Srbije, ki razglasa prekinitev vseh stikov s SR Slovenijo, je po mojem mnenju nezakonit.

Sprašujem se, kdo je tisti, ki je dal temu predsedstvu pristojnost, da kot politična organizacija lahko sklepa, odloča in razglasa take razglase, ki odločajo o tako resnih in važnih zadevah. Prepričan sem, da večina mitingarjev ne misli s svojo glavo, temveč s glavo svojega voditelja; ne zato, ker naj bi bilo tako, kot želijo in govorijo, temveč zato, ker tako mora biti.

Anton Susič

Ni opravičila

V Portorožu smo se danes zbrali nekdanji borci NOV in dolgoletni člani ZK piranske občine, v kateri složno živijo pripadniki slovenske, italijanske in tudi drugih narodnosti Jugoslavije, da bi se pogovorili o nalogah ter razmerah v naši družbeno – politični skupnosti. Ugotovili smo, da se naša občina navzlic težkim časom prebija skozi to, že vse predloge trajajoče krizno obdobje, ki pretresa vso jugoslovansko

Jaz ne bi govoril o srbskem nacionalizmu in o njegovi nevarnosti za integriteto Jugoslavije preprosto zato, ker nacionalizmi niso spontani, ampak so vselej z nečim spodbudjeni. Ni naključje, da srbskega nacionalizma ni bilo nekaj desetletij po osvoboditvi, da je bil Beograd do pred petimi – šestimi leti središče vseh demokratičnih idej in pobud v Jugoslaviji. Ni naključje, da sem lahko objavljala svoja kritična dela in nastopal v Beogradu in ne v Zagrebu. Takrat sta mi Duga in Nin objavljala besedila, ne pa tudi Vjesnik. Zdaj je, žal, prišlo do radikalne spremembe klime v Beogradu. Ta sprememba pa ni stvar spontanega dogajanja. Tu se je moralo nekaj zgoditi namerno, nekaj je bilo konstruirano. Nekdo je narodove želje in frustracije kanaliziral v tej in ne v kakšni drugi smeri. Ali ste opazili tiste nenavadne reakcije v zvezi z vlakom prijateljstva, ko so bili Slovenci v Srbiji? Nenadoma je nastopilo nekakšno začudenje nad tem, ker se Slovenci obnašajo normalno in ne le normalno, ampak imajo prirčen odnos do srbskega naroda. Takoj, ko je to prodrl v medije, je predsednica socialistične zveze menila, da je potrebno, da to demantira, češ, da ni čisto tako, češ, da so tu še druge stvari in podobno. Ali, recimo: moj založnik, zagrebški Globus, se pritožuje, da v Beogradu ne more plasirati moje knjige, ker mu mojih knjig knjigarne nočejo prevzemati. Pa ne samo to – v Politiki ne more objaviti oglasa... Torej, s takšnimi ukrepi je bila umetno ustvarjena atmosfera, ki je kanalizirala narodovo jezo v neki, popolnoma zgrešeni smeri. Celo v odnosu do Slovencev, s katerimi so imeli Srbi vedno tradicionalno dobre in najbolj prijateljske odnose. Ne poznam primera iz zgodovine, ko bi se ta dva naroda prepirala, danes pa obstaja neposredno sovraštvo z obeh strani. Tu je potlej ta primer s SDV Bosne in tudi z Makedonci je prišlo do konfrontacij ob vprašanju

vračanja »kolonistov«. Ne smemo pozabiti, da imajo Makedonci še vedno živ spomin na predvojni čas, ko so delali atentate na srbske udeležence. Sem sodijo tudi nesoglasja s Hrvaško, ki se porajajo s tem, ko se vzpostavlja nekakšen zaščitniški odnos do Srbov na Hrvaškem, ki, baje, »niso enakopravni« in podobno. Torej, razen proti Črnogorcem, obstaja fronta proti vsem v jugoslaviji.

Ni vse črno

Ne pozabite, da sta nam bili (ko rečem nam, mislim na nas, člane ZKJ) potrebni dve generaciji za spiranje blatenja s srbskega naroda, ki mu ga je kraljevska in armadna Jugoslavija prizadejala pred vojno, in da bi ločili hegemonijo dvora od hegemonije naroda, da se to ne bi enačilo. V povojnem obdobju so ljudje komaj verjeli, predvsem zahvaljujoč dejanskemu obnašanju Srbov, da ta narod ni hegemonističen, in da je enako svobodoljubljen kot vsi ostali... To je ta škoda, ki je bila prizadejana; zato bodo imeli srbski politiki in intelektualci zelo veliko težav, da bodo v naslednjih generacijah to spet nevtralizirali.

Poleg teh negativnih pojavov ste pokazali tudi na demokratske potenciale srbskega masovnega gibanja.

Da, ti masovni zbori so predstavljali enega pomembnih demokratičnih prebojev. Navsezadnje je tudi narod stopil na sceno, ne le partija in modro vodstvo. Vendar, namesto da bi šli za tistimi avtentičnimi zahtevami množic, te pa so: več svobode, več kruha, so bili zlorabljeni v tem smislu, da se jim je govorilo: tako slabo živite zato, ker so Albanci takšni ali drugačni, ker vas Slovenci eksploatirajo, medtem ko so Hrvati vselej dvosmiselni... itd. Ta potencial je bil zlorabljen za ozke politične namene in tako so se čisto diskreditirali. Demokratični potenciali pa ležijo v Srbiji predvsem v kritičnih skupinah intelektualcev, pri čemer ne za-

nemarjam delavcev. Le vprašanje časa je, kdaj se bodo Rakovica in drugi delavski centri prebudili iz tega mitskega sna, v katerega so padli. Menim, da so delavci in inteligenca prava sredica demokratičnega preporoda Srbije.

Odgovornost intelektualcev za našo današnjo krizo ni zanemarljiva, nasprotno...

Za krizo so intelektualci odgovornejši kot politiki. Del inteligence je pristal na to, da ga oblast kupi. Jaz si to razlagam z njihovim poreklom, z dejstvom, da prihajajo z vasi. Po kriterijih patriarhalnega sistema vrednot pomeni uspeti -doseči materialno bogastvo in oblast, in naši intelektualci priznavajo ta sistem vrednosti kot merilo, s katerim se meri njihova uspešnost. Na ta način si pojasnjujem skorumpiranost naših intelektualcev. Na srečo imamo zdaj že intelektualce druge in tretje generacije, ki imajo drugačne vrednostne sisteme in drugačne kriterije, po katerih ne pristajajo na to, da jih oblast kupi. Oni, nasprotno, izvajajo svoj ugled iz neodvisnega in kritičnega položaja do oblasti in družbe.

Zdaj bi vam postavil nekatera vprašanja, ki se tičejo ekonomije, kljub temu da ste vztrajali, da v tem pogovoru ne bi govorili kot ekonomist.

Tako je. Poglejte, naše državno predsedstvo kliče na obisk harvardskega profesorja, da bi jim on predaval. Glede na to jaz nimam tu kaj iskati.

Ali nimajo naši ekonomisti kaj povedati politikom in naši javnosti?

Nasprotno. Imajo, in še kako veliko imajo povedati in narediti. Ko bi jaz spravil skupaj ekipo resnih jugoslovanskih ekonomistov, takšnih je dovolj, bi mi neprimeri bolj učinkovito izvedli to premetavanje gospodarstva, kot to počne sedanja vlada. Toda, kot lahko vidite, to ni mogoče. To je mogoče v Izraelu, ne pa tudi v Jugoslaviji.

Zakaj je nemogoče? Zaradi nadvlade politike nad ekonomijo?

Ne, tu ne gre za dominacijo politike, to je dominacija primitivizma nad ekonomijo.

Vseeno bi vas prosil, da ne bi obšli afere Agrokomerc.

Ta afera nima nič skupnega s kontrarevolucijo in to je prava laž, ki je o tem v javnosti prisotna. Trditi, da gre za kontrarevolucijo, je tako absurdno, da spada v gledališko komedijo, ne pa na sodišče. To, kar je storil Abdić, je tisto, kar poslovni ljudje, tudi pri nas in po svetu, delajo nenehoma. Za ilustracijo vam bom navedel primer iz Amerike. Neka velika letalska družba se je »ujela« v deregulacijo zračnega prometa: ljudje v tej družbi so to ujetost napačno ocenili. Neposredno pred to deregulacijo so investirali velike vsote, upoštevajoč le tiste parametre, ki so dotlej veljali v njihovem poslovanju. Ko pa je prišlo do deregulacije, so cene padle in tako niso imeli več možnosti, da bi iz tekočega prihodka dokončali investicije. Banka jim ni dala podpore in – ostali so v zraku. Zadeva se je končala z bankrotom družbe. Enako je storil Abdić. Uvidel je, da obstajajo v Jugoslaviji banke, ki ne morejo plasirati svojega kapitala, ker so bili plasmaji omejeni. Po drugi strani pa so bile te banke zainteresirane za to, da bi na svoja sredstva dobile obresti in on je njihovo požrešnost za obrestmi izkoristil na ta način, da jim je ponudil menice z malo višjimi obrestmi. Pri tem je računal, da bo dokončal kapacitete in začel s proizvodnjo, ki bo odplačala menice. Vendar do tega ni prišlo, ker so ga ujeli prej, preden ni uspelo to dejansko narediti, čeravno je imel že urejen aranžma z bankami – da bi menice spremenile v kreditni odnos. Ker pa so kot prave banke terjale tudi garancijo, bi morala to garancijo dati Sarajevska banka. Ta pa je sprva na to pristala, potem pa je na politično intervencijo garancijo umaknila, kar je iniciralo katastrofo Bosanske krajine. Tako, da bi bilo treba v bistvu postaviti

na zatožno klop vse politike, ne pa Abdića.

Delal bi podobno

Če bi bili vi na njegovem mestu, kako bi ravnali?

Nekaterih podrobnosti iz njegovega poslovanja ne bi storil. Pri tem imam v mislih nekatere stvari, ki jih je počel fiktivno in nezakonito, na nekatere obračune, ki so bili pošiljani po dvakrat in podobno. To mu, med drugim, tudi ni bilo potrebno, ker je glede na celotno vsoto, o kateri je beseda, marginalno. V temelju pa, menim, da je postopal dobro.

In če bi bili danes generalni direktor Agrokomerca, kaj bi storili?

Sprejel bi ponudbo za skupna vlaganja s tujino, vendar pa bi, če bi hotel natančneje odgovoriti na vaše vprašanje, moral natančneje poznati položaj, v katerem se ta trenutek nahaja Agrokomerc. Toda, menim, da če bi se Abdić zdaj vrnil v to podjetje, bi mu ga v dveh letih uspelo sanirati. Seveda izgubljenega ne bi mogel povrniti, pač pa bi ga saniral in osposobil za razvoj.

Afera Agrokomerc je primer neodgovornosti jugoslovanske politike. Cena, ki jo je plačala naša družba zaradi uničenega kapitala, pomeni le eno: da naše partijske elite nimajo več prav nobenega občutka odgovornosti do ljudstva, državne imovine in do česarkoli, hkrati pa je dokaz, da mislijo izključno na lastne interese in svojo oblast. Jasno je, da naš osnovni problem ni ločevanje ekonomije od politike, pač pa vprašanje družbene in demokratične kontrole politike.

Toda, še bolj bistven je problem ločevanja politike od države. Imamo partijsko državo, ki je nad zakonom, in lahko zakon vsak hip suspendira. Če imamo monopol samo ene partije, potlej ga ni, ki bi lahko to partijo prisilil k pravnemu obnašanju.

Tu bi dodal še nekaj, kar ve le malo Jugoslovancev, ilustrira pa absurd partijske države. Ta absurd je šel tako

daleč, da smo imeli poleg rednega uradnega lista po letu 1980 tudi tajni uradni list, ki je tako tajen, da celo profesorji prava na pravni fakulteti ne morejo vedeti, kakšna je njegova vsebina. Zdaj vas pa prosim, premislite o pravu, ki mora po definiciji veljati za vse enako, ljudje pa za to pravo ne vedo niti ne morejo vedeti. Vprašam se, kakšna je ta država, in komu govorijo o »pravni državi«? Ne le, da to ni pravna država, ampak nima nobene zveze s pravno državo.

Ali vi morda poznate vsebino tega »tajnega uradnega lista«?

Cela vrsta predpisov in zakonov je, ki so naravnost protustavni, ni pa mogoče proti njim protestirati, ker jih je prepovedano javno obravnavati. In stvar gre še naprej. Poleg tega so obstajali tudi tajni podzakonski akti, ki niso prišli v tajni uradni list, kot da smo imeli in še vedno imamo popolno arbitrarost, ker naše predsedstvo države še vedno ni imelo za potrebno, da te anomalije in anahronizme odstrani. To, da se država kodificira skozi tajne zakone, v dosednji zgodovini državnega prava še ni znano. Da se stvari počno tajno, je nekaj, česar smo že vajeni, da pa se to kodificira skozi tajne zakone, si je lahko izmislila le naša birokracija.

Na koncu bi vas zaprosil, da komentirate današnje sporočilo: partijsko vodstvo Srbije je zahtevalo, da se vaše ime izbriše z liste kandidatov za člana CK ZKJ.

Pojasnilo je čisto preprosto. Od hrvaškega maspoka pa do danes je v vsej državi znana moja jugoslovanska usmerjenost. Če k temu dodamo še moj angažma pri jugoslovanski demokratični iniciativi, potem je še bolj jasno, zakaj so se ti politiki tako neprevidno odkrili, s čimer so pokazali jugoslovanski javnosti, česa se najbolj bojijo.

(Ta pogovor z dr. Brankom Horvatom smo si sposodili iz Mladosti, opravil pa ga je novinar Dragoslav Grujić v številki 95, 4. 12. 1989)

NIZACIJ • AKTUALNI ODMEVI BORCEV IN BORČEVSKIH ORGANIZACIJ • AKTUALNI ODMEVI BORCEV IN BORČEV

družbo. Seveda nas čaka še veliko dela, s katerim se bomo spoprijeli z vso odločenostjo. Ne moremo pa mimo težav, ki nas vlečejo nazaj, mi sami pa nanje ne moremo vplivati. V mislih imamo razmere v naši jugoslovanski skupnosti.

Ogorčeni smo nad tem, da pri nas obstajajo in zelo aktivno delujejo sile med katere štejem tudi srbsko in črnogorsko državno vodstvo, ki s svojimi stališči razbijajo mednarodne odnose in nas v bistvu potiskajo v vse globljo ekonomsko in politično krizo. Sem spadajo že nekaj časa trajajoči napadi na slovenska prizadevanja, da bi se rešili iz krize, v zadnjem času pa nam odkrito grozijo s pohodi na Slovenijo in z rušenjem njenega ustavnega reda. Eden takih napadov je tudi primer organiziranja napovedanega mitinga 1. decembra v Ljubljani.

Nobenega opravičila ni za to, da tudi naša najvišja državna telesa molče opazujejo očitno kršitev pravnih in ustavnih načel, na katerih sloni jugoslovanska državna skupnost. Z velikim razočaranjem smo sprejeli vest, da je predsedstvo SFRJ na seji dne 2. novembra samo stično sporočilo jugoslovanski javnosti, da miting ni način za konfrontacijo različnih pogledov in s to svojo mlačnostjo v bistvu podprlo načrte za rušenje ustavnih odnosov v jugoslovanski skupnosti. Pričakovali smo, da bo svoj odločen vpliv postavilo tudi predsedstvo ZKJ, ki na svojih sejah izgublja kopico platoničnih besed o mednarodnih odnosih, molče pa gre mimo najbolj grobega rušenja mednarodnih odnosov in to pred očmi vse jugoslovanske in svetovne javnosti. Ne moremo razumeti tega da predstavnik ZKJ uradno vabi na 14. kongres ZKJ predsednika romunske partije Nikolaja Ceausesca, ki je zadnji steber preživelega real-socializma v Evropi. To kaže na to da v mnogih

glavah pri nas še vedno straši predstava o real-socializmu kot raju za človeštvo.

Ko zaskrbljeno in ogorčeno ugotovljeno ta dejstva, se obračamo na vas, da končno začnete složno delovati za resnično boljše in bogatejše odnose v naši mnogonacionalni skupnosti. Z vsemi silami se bomo zavzemali za razvoj skupnosti svobodnih ljudi s polno pravico za razvoj slehernega ne glede na nacionalno ali svetovnonazorsko pripadnost. Od vas pa pričakujemo in terjamo, da boste s svojim delovanjem podprli tako usmeritev in s tem omogočali delovnim ljudem naše skupne domovine, da bodo lahko ustvarjalno in v miru živeli boljše življenje.

Udeleženci zbora nekdanjih borcev in dolgoletnih članov ZK

Protest proti ravnanju Slovenije v zadevi Obirja

Vsaj zadnji dve leti je bilo dokončno znano, da tovarna OBIR na Reberci ne izpolnjuje pogojev za obratovanje po avstrijskih ekoloških predpisih. Predstavniki SOZD Slovenijapapir, kot pretežnega lastnika tovarne so baje obiskali številne podobne obrate ne samo po Evropi, a niso našli nobene ustrežne rešitve za nadajno obratovanje tovarne z drugim proizvodnim programom po možnosti na bazi lesa ali snacije. Pač pa se je med tem Slovenijapapir potegoval za reševanje podobne tovarne Magdalene pri Beljaku.

Končni rezultat vseh teh naporov in »naporov« je zaprtje tovarne Obir na Reberci ter

brezposelni delavci in osiromašene družine in oškodovani kmetje iz širše okolice.

Vemo, da stvari niso tako preproste, kakor smo zgoraj napisali. Vemo pa tudi, da je širša okolica Železarne Kaplje, kamor spada tudi tovarna Obir, najbolj strnjeno naseljena s Slovenci, in da je bila prav ta okolica prava žibelka vsega koroškega partizanstva. Tudi v vsem povojnem času so slovenski socialistični aktivisti izhajali pretežno iz teh predelov.

Namesto skrbi in pomoči svoji izpostavljeni manjšini pa ji Slovenija pomaga do povečanja brezposelnosti in do oteženih pogojev kmeto-vanja.

Koroški partizani smo ogorčeni in prizadeti zaradi slovenskega taktiziranja in nečloveškega odnosa do dela naše manjšine v Avstriji, zato zahtevamo ustrezne ukrepe vseh politično, gospodarsko in upravno pristojnih teles, da najdemo način, kako manjšini zagotoviti odvzeti kruh.

Predsednik:
dr. Anton SKOBIR

Na robu razpada

Borci različnih narodov in narodnosti občine Izola, zbrani na razpravi o političnih in gospodarskih razmerah v Jugoslaviji soglasno ugotavljamo, da nas je dogajanje pripeljalo na rob razpada SFRJ;

gospodarska in politična blokada Slovenije, kršenje zakonitosti, zaviranje dela zveznih organov, zveznega izvršnega sveta, predsedstva SFRJ ter iniciativa za odpoklic demokratično izvoljenega predsednika predsedstva države, neresnično in lažno informiranje dela jugoslovanske javnosti o izjavah posameznih družbenopolitičnih organov in politikov (kar se še posebno kaže v Politiki, Politiki ekspres, Ninu...) – takšne razmere terjajo neposredno odločno besedo zveznega odbora ZZB NOVJ za ohranjanje avnojske Jugoslavije in za zagotovitev uspeha gospodarske ter politične reforme – za uresničitev osnovnih pogojev za vključevanje v sodobne tokove v Evropi.

Predsednik ZZB NOV Izola
Branko Klančič

lesnina

podčrtano z rumeno

Praga slavi zmago

Kar štirje kandidati se že potegujejo za mesto novega češkoslovaškega predsednika, potem ko je odstopil dolgoletni predsednik Gustav Husak, profesor, ki je ob svojem ustoličenju po porazu »praške pomladi« dejal, da bi bil na visokem položaju tudi na drugi strani, če bi se v študentskih letih drugače odločil. Zdaj segajo po njegovem mestu prvak Državlanskega foruma – pisatelj Vaclav Havel, že nekoliko pozabljeni partijski voditelj iz časov praške pomladi Aleksander Dubček, bivši predsednik vlade Vladislav Adamec in sekretar CK iz časov »pomladi« Čestimir Cisar.

Postavljanje kandidatur za novega predsednika priča, da je Češkoslovaška zaključila en del političnih reform, in da se posveča naslednjemu koraku: oblikovanju političnega ozračja. Predsednik vlade Vladislav Adamec je odstopil tri dni pred rokom, država pa je še isti trenutek dobila novega predsednika vlade, človeka, ki ga Adamec ni hotel upoštevati, češ da gre za ultimativno poseganje v politična dogajanja. Adamec je hotel imeti proste roke pri sestavljanju nove vlade, vendar je ostal osamljen. Njegov prvi namestnik v vladi, mandatar za sestavo nove vlade široke koalicije 43-letni Marjan Čalfa, je bil pripravljen ponuditi Čehoslovakom tisto, kar so od novega vodstva tudi pričakovali.

Zaradi »splošnega soglasja« na političnem prizorišču: soglasja predsednika vlade, da se umakne, šefa države, da sprejme ta odstop, takoj imenuje naslednika in napove še svoj odstop, političnih strank, ki so takoj nato povečale svojo udeležbo v vladi, ter končno koalicije opozicijskih skupin, ki so precej ublažile svoja stališča in kriterije, je bila preprečena kriza v državi. Ob strani je ostala le KP Češkoslovaške. Podprla je listo Vladislava Adameca, na

to pa ga ni napadala. Sprejela je novo alternativo in prenehala kalkulirati – čemur pa se druge stranke niso odrekle – koliko mest ji proporciionalno »gre« v novi vladi. Za partijo je skrbel tudi Državlanski forum, katerega voditelji so izjavili, da »ne bodo dopustili nobene diskriminacije komunistov«.

V novi vladi imajo komunisti le neznatno manjšino. Državlanski forum je sicer predvideval daljša posvetovanja, vendar očitno niso bila potrebna. Partija ni več vodilna sila v državi. Obenem z drugimi strankami se je partija sprijaznila z novim premierom in ga podprla. Socialisti ne pričakujejo kaj veliko od Marjana Čalfa; bistvo vseh kalkulacij s številom sedežev v vladi je bilo: omejiti mesta, ki bi jih lahko dobili komunisti, ne da bi o njih posebej govorili.

Američani pozorno spremljajo eksplozijo sprememb v vzhodni Evropi, dogodke, ki temeljito spreminjajo razmerje sil na stari celini. Še bolj kot Američani so zaradi razvoja dogodkov zaskrbljeni v DR Nemčiji, kjer niti ne razmišljajo o tem, kam utegnejo ti dogodki pripeljati državo. Stari sistem je razpadel, o novem pa še ni soglasja. Novi partijski sekretar, 41-letni odvetnik Gregor Gusy, je napovedal »radikalni prelom s stalinistično« preteklostjo, obenem pa rojakom obljubil »radikalno obnovo« v smeri pravne države in demokracije.

Ta 41-letni odvetnik, potomec komunistične družine, se je proslavil z obrambo vzhodnonemških disidentov, ki jih je njegova partija preganjala in obsodila. Izvoljen je bil s presenetljivo večino več kakor 95% glasov. Odločil se je za partijo, ki ne bo več administrativna, temveč bo morala volilce prepričati in jih pridobiti z argumenti. V soboto dopoldne, ko je bil končan prvi del izrednega kongresa

Enotne socialistične partije Nemčije, so delegati izročili svojemu voditelju – velikanško metlo!

V partijskem dokumentu, ki so ga delegati izglasovali, se je partija opravičila prebivalstvu za vse tiste grehe, ki so jih zagrešili stari funkci-

ja«. Če bo to obenem z napovedano »tretjo potjo«, tisto med »monopolističnim kapitalizmom« in »stalinističnim komunizmom«, dovolj za zaježitev množičnega zapuščanja te, do včeraj poveljujoče in monopolistične partije, je še veliko vprašanje.

govo mesto postavili precej mlajšega Petra Mladenova. Dobri poznavalci razmer v tej državi pravijo, da so v Bolgariji od zgodovinskega 10. novembra, torej v mesecu dni, storili prav toliko, če ne še več, kakor v SZ v vseh teh štirih letih perestrojke Mihaela Gorbačova.

Tretji televizijski program v Bolgariji je sovjetski kanal, ki so ga gledali vsi, saj je bil

gleda domači program, toliko jim ima naenkrat povedati. Ljudje so bili mnenja, da gledajo program kakšne tuje, ne pa domače televizije. Debelo uro so se na zaslonu pojavljali mnogi »ugledni« Bolgari, tudi preprosti ljudje. Vsak je lahko govoril odkrito in kolikor je hotel o vsem, kar je doživljal v minulih 45 letih, in o tem, kar doživlja v zadnjem mesecu dni. Slišati je bilo hu-

Praški demonstranti s transparentom, ki zahteva odpravo vsakega nasilja, ne le v glavnem mestu, temveč povsod po državi.

onarji. V enem svojih prvih intervjujev je novi generalni sekretar Gusy dejal, da je vso sedanjo krizo v DR Nemčiji »povzročila in zakrivila parti-

»Perestrojka po bolgarsko« – tako ocenjujejo vrtnec dogodkov v Sofiji, potem ko so odstavili partijskega sekretarja Todorja Živkova in na nje-

novinarsko in vsebinsko zelo zanimiv, oba domača programa pa so ocenjevali kot »en sam dolgčas«. Zdaj se je položaj spremenil: vsa Bolgarija

de obtožbe na račun partije in njene dosedanje vladavine, ki jo vsi Bolgari poznajo pod izrazom: komandno-administrativni sistem. fl-

Obsežne naloge za prenavo sveta

V nekaj tednih je sovjetski državni in partijski voditelj Mihail Gorbačov postavil na glavo tako vzhodno kakor tudi zahodno Evropo. Nekdaj, pa še ne tako davno, si nihče ne bi upal izreči misli, ki je zdaj nekaj običajnega: verjetno je bil obisk pri papežu Janezu Pavlu 2. v Vatikanu tisto, kar je Gorbačeva še dodatno opogumilo za dejanja, ki so se zvrstila.

Preden je obiskal papeža, je Mihail Gorbačov požel vse priznanje v Italiji za svoj prispevek k preobrazbi Evrope in spotoma sklenil še veliko za SZ zelo koristnih pogodb o gospodarskem, tehničnem in trgovinskem sodelovanju. S povabilom papežu, naj obišče SZ, z obljubami v prid ukrajinski katoliški cerkvi, s katero se stari boljševiki nikakor niso mogli »ujeti«, in z napovedjo, da bosta Vatikan in SZ kmalu vzpostavila diplomatske odnose, se je Mihailu Gorbačovu odprla še kakšna pot za preobrazbo življenja doma in v svetu, ki je bil še do nedavnega bistveno odvisen od njega oziroma od sovjetske politike.

Iz Italije je Gorbačov potoval na Malto na srečanje z ameriškim predsednikom Georgom Bushom, naslednikom njegovega dobrega znanca Ronalda Reagana. Dogovarjala sta se o pretresih v vzhodni Evropi, določala sta smernice, po katerih se bo svet poslej ravnal, in obenem spoznavala, kako težka in odgovorna je njuna naloga. Še ne tako dolgo ni nihče niti v sanjah pomislil na strankarske vlade v državah vzhodnoevropskega socialističnega sveta. Na Poljskem in Madžarskem se je to že zgodilo, na Češko-

slovaškem je njihova partija pritisnjena obzid in popušča pri imenovanju novih osebnosti v vladi in celo na najvišjih položajih. Nemška demokratična republika je postavila v hišni pripor svojega prejšnjega voditelja Ericha Honeckerja, Bolgarija se je otresla Todorja Živkova in podobno.

Na Malti je postalo jasno nekaj: odkar sta se Vzhod in Zahod odločila za vseobsežna posvetovanja o medsebojnih odnosih, je v teh novih časih njuna odgovornost postala skupna! Odkar sta dve veliki sili sklenili skupaj pretehtati vse, kar se dogaja, in dosežke sprememb, ki s presenetljivo naglico in neverjetno globino spreminjajo politični in ideološki zemljevid Evrope, ni nobena država več sama v vrtincu sprememb. Potem ko sta se dva voditelja sestala na Malti, je postalo jasno, da nobena evropska država, ki so jo zajeli reformski vetrovi, ne bo mogla več brez daljnosežnih posledic ostati ob strani, neopredeljena glede glavne smeri zgodovinskih sprememb, do kritične točke zaposlena z lastnimi notranjimi napetostmi.

Morda je bilo res potrebno, da voditelja dveh supersil doumeta vso resnost, daljnosežnost in zgodovinski potencial sprememb, ki so se začele s perestrojko in popuščanjem, ter da se oba odločita za neke vrste združeno akcijo, ki bi preprečila ali vsaj zmanjšala negotovost in destabilizirajoče sestavine tega zgodovinskega zasuka v strukturi evropskih odnosov.

Razlika je res drastična. Po nekaj letih novega ozračja v medblokovskih odnosih in po samo nekaj letih reformskih zasukov na evropskem vzhodu se Moskva in Washing-

ton posvečata (obenem z vsemi drugimi prizadetimi prestolnicami) izdelavi dogovora, ki bo zajamčil trajni evropski mir na univerzalnih načelih pluralizma, demokracije, tržišča in človekovih pravic.

Bush in Gorbačov sta v relativno kratkem času ugotovila, da dosedanja dosežki politike popuščanja že zahtevajo naslednji korak naprej, da bi se Evropa in ves svet skupaj zavarovala pred možno regresijo, ki bi se pojavila zaradi vala notranjih kriz v posameznih državah. Ugotovila sta, da je treba z demilitarizacijo, ukinjanjem vojaško-političnih blokov ter uvajanjem skupnih norm v pravo, gospodarstvu, informacijah in na drugih področjih, ustaviti poveljne strukture mednarodnih odnosov.

Prevladuje mnenje, da se je res končalo neko obdobje, najpogostejše imenovano »jaltsko« ali »obdobje hladne vojne«, obeleženo z »železno zaveso«, konfrontacijo in predvsem oboroževanjem dveh super sil, in da nastopajo novi časi s svojimi značilnostmi. Kaj početi z ameriški in sovjetskimi četami na evropskih tleh in na strateških periferijah »stare celine«, ki so varovale sovjetske in ameriške dominantne strateške pozicije, vendar ne samo vojaške, temveč tudi gospodarske in politične?

Sodeč po razgovorih Gorbačova in Busha na Malti bodo dobila pogajanja o zmanjšanju čet novo spodbudo, vendar ne bo prišlo do razpuščanja vojaško-političnih zvez. Menda bodo v prihodnje potrebne kot jamstvo za izvajanje novih sporazumov o razoroževanju in tudi kot jamstvo za celotno mirno preobrazbo oziroma za evropsko

združitev. Kakor je neposredno po srečanju na Malti predsednik Bush izjavil na zasedanju pakta NATO v Bruslju, bodo Američani ostali evropska vojaška sila, kar dovoljuje mnenje, da bo tudi SZ ostala na svojem mestu tisto, kar je bila.

Dogovor na Malti torej ni neka nova Jalta, saj tudi ni potrebna. To tudi ni neka nova antanta, za katero je še manj osnove kakor za »Jalto«, je pa lahko dolgotrajno strateško soglasje dveh supersil o priznavanju medsebojnih interesov, vsaj v Evropi, kar sta do zdaj v glavnem spoštovali.

Voditelja sta s srečanjem na Malti dokazala svetu, da nameravata nekaj storiti tudi za odstranitev še nekaterih kriznih žarišč na svetu ter užiti prve sadove razoroževanja. V Ameriki se kljub temu sprašujejo, ali je predsednik Bush res dobro opravil nalogo, ki ga je čakala na Malti. Nekateri pravijo, da se ni ravno najbolje izkazal, vendar so takšni v manjšini. Večina so Američani mnenja, da se njihov predsednik kar dobro znajde v političnih odnosih s SZ. Komentatorji, ki so naklonjeni konzervativcem v že sicer konzervativnem republikanskem krilu, pa pravijo, da je »Bush na Malti prodal Srednjo Ameriko«, tako, kakor je »Roosevelt na Jalti prodal Vzhodno Evropo«. Bushu očita, da je imel v rokah dovolj adutov, da bi dobil trdna jamstva Kremlja za pogasitev »marksističnega vpliva« v Srednji Ameriki, vendar jih ni izkoristil.

Analitiki še pravijo, da sta se na Malti, vendar samo na Malti, kot so pokazali sedanji dogodki, dve supersili izognili vprašanju nemške združitve, kar naj bi pomenilo, da Washington in Moskva ne nameravata kar tako opustiti svojih ščitov v srcu Evrope.

Florijan Laimiš

Politkomisar Sime zbira in komentira

Nepoboljšljivi Srbi

Znani predvojni politik Ante Trumbić je ves žalosten ugotovil, da se Srbi znajo boriti, ne znajo pa urediti svoje družbe po evropskih standardih!

Ta Trumbićeva trditev na žalost povsem drži še danes, za kar so na voljo številni prav sveži dokazi...

Videti je, da srbski voditelj Slobodan Milošević (v zgodovino bo prišel kot razbijalec federativne Jugoslavije) prav nič ne spoštuje starega latinskega reka »Historia vitae magistra« (Zgodovina je učiteljica življenja).

Za pokušino, poleg gornjega, še naslednja primera.

23. julija 1914 je avstro-ogrski poslanik baron Giesel v Belem gradu izročil srbski vladi ultimatum. Besedilo avstrijskega ultimata je bilo sestavljeno tako, da ga ne bi mogla sprejeti prav nobena država, ki kaj da na svojo čast!

Na to zgodovinsko dejstvo sem se spomnil, ko sem bral majski Miloševićev ultimatum Sloveniji. Pa še prav neverjetno podobnost sem odkril v obeh ultimatih: Avstro-Ogrska je med drugim tudi zahtevala od srbske vlade, da ne sme dovoljevati sovražne propagande v srbskem tisku, Milošević pa v svojem ultimatu piše, da pogovori ne bi mogli biti uspešni, »če boste še naprej namenoma dezinformirali javnost o položaju v Srbiji in napadali ljudi, ki mislijo drugače kot vi.«

Kot je znano, srbska vlada ni sprejela avstro-ogrškega ultimata, kot svobodoljubna Slovenija ni sprejela Miloševićevega...

Milošević je prek predsedstva srbske socialistične zveze napovedal Sloveniji gospodarsko vojno in prekinitev vseh stikov z njo. Z gospodarskim pritiskom je Avstro-Ogrska skušala obnoviti svoj politični vpliv v Srbiji, zato je v začetku leta 1906 zaprla svojo mejo srbskemu blagu, zlasti žitini. Toda mala Srbija v tej »carinski vojni« ni klonila. Preusmerila je svojo trgovino, razvila industrijo mesnih izdelkov in v nekaj letih je njen izvoz še narastel!

Danes pa je Miloševićeva Srbija domišljavo prevzela vlogo Avstro-Ogrske, Slovenija pa male Srbije. Rezultat bo tudi v tem primeru enak prvemu: Slovenija bo uspešno prestala vsiljeno gospodarsko vojno...

V prvih letih tega stoletja je bila mala Srbija velika ovira pri imperialističnih nakanah cesarskokraljeve Avstro-Ogrske, danes pa je mala pokončna Slovenija nepremostljiva ovira pri zlovesčih načrtih prekrjojevanja federativne Jugoslavije srbskega fuhrrerja Slobodana Miloševića...

Sklepni ocvirk: Bush in Gorbacov sta se na Malti dogovorila o takojšnjem prenehanju dolgotrajne hladne vojne, kar je navdušeno pozdravil ves mirnoljubni svet. V istem času pa je tokrat povsem brezumni Milošević objavil hladno vojno Sloveniji, s čimer je samo ponovno potrdil zgodovinsko Trumbićevo ugotovitev...

Izkoriščani delavci živijo bolje od naših samoupravljalcev

Primerjava drobnoprodajnih cen v Sloveniji, Avstriji in Italiji kaže velika nesorazmerja med cenami v Sloveniji in sosednjih državah.

V primerjavi z Avstrijo in Italijo so pri nas letos razmeroma dražja živila, pohištvo,

gospodinjstvi stroji, oprema za gospodinjstvo, alkoholne pijače, gradbeni material in vozila. Po drugi strani so stanarine in cigarete najbolj podcenejeni blagovni skupini v primerjavi z Avstrijo in Italijo.

Raven cen v prodaji na drobno je bila v šestih letih v Sloveniji sicer nižja kot v Avstriji in Italiji. Za dinar smo lahko doma kupili več kot prek meje. Toda brez primerjave plač ta podatek ne pove, kakšen je življenjski standard pri nas.

Kako smo revni, pokaže šele primerjava plač in kupne moči, ki jo je izdelal za mesec junij mariborski inštitut za ekonomsko diagnozo in prognozo. Povprečni slovenski osebni dohodek je znašal borih 26 odstotkov avstrijskega in 28 odstotkov italijanskega. Slovenec je junija lahko kupil s svojim povprečnim osebnim dohodkom samo 39 odstotkov dobrin v primerjavi z nakupi, ki jih je zmogel s svojo plačo zaposleni Avstrijec, in le 38 odstotkov v primerjavi z Italijanom.

Povprečna avstrijska ali italijanska plača je junija torej zadostovala skoraj za štiri povprečne slovenske. Avstrijec si je v Sloveniji lahko privoščil 3,85 krat več kot Slovenec s svojo plačo, Italijan pa 3,57 krat več...

Primerjava z ostalimi jugoslovanskimi plačami pa je še veliko poraznejša!

Pri tem pa me kar zvija od smeha, ko se spomnim, kako so nas učili (čemu sem tudi sam nasedel!), kako kapitalizem surovo izkorišča delavca in da imajo delavci v novi Jugoslaviji prav vso oblast v svojih rokah, da odločajo o vsem najpomembnejšem...

Neuslišani Črnogorci

Dobrih šest ur pred zasedanjem slovenske skupščine, ki je tistega dne sprejemala dopolnila slovenske Postave, je okoli 50.000 Črnogorcev na mitingu v Titogradu na ves glas rjulo: »Slobodane, Slobodane, slobodu nam vrati – s tobom će se narod zaklinjati«, »Sini jarko sunce sa Kosova – ne damo te zemljo – Dušanova«, »Uhapsite Kučana«, »Uhapsite Kučana i Smoleta«, »Rukovodstvo Slovenije – hoće zemlju da razbije«, »Slovenija, sram te bilo!« in podobno...

Vsekakor najmočnejše in tudi najodmevnejše pa je bilo geslo: »S tobom ćemo, Slobodane, ako bog da – do Ljubljane!«

Tudi današnji Črnogorci, ki raje mitingujejo, kot delajo, držijo dano besedo, zato so organizacijo potovanja – kazenske ekspedicije v pregrešno Slovenijo zaupali že preverjeni in uveljavljeni mitingaško-turistični organizaciji s cvetličnim imenom Božur s Kosovega polja. Cilj potovanja: slovenska prestolnica Ljubljana, dan, ura in mesto »mitinga resnice«: – 1. december (v spomin na Slovenecem neprijetno obletnico ustanovitve države SHS Karađorđević), ob 12. uri, na Trgu revolucije.

Prvotne napovedi o številnih mrtvih v Ljubljani so še pravočasno zamenjali s miro-ljubnim geslom »kruh in sol«, ki naj bi pomagalo pri ponovnem spreobračanju trmastih Slovencev...

Toda mitinga resnice v Ljubljani ni bilo, Črnogorci

so, poleg drugih najavljenih turistov v organizaciji Božurja, ostali doma. Videti je, da pristojni v nebesih (slovenska dobesedno ljudska milica pa na zemlji) niso pokazali pravnobene razumevanja za črnogorsko zahtevo: »S tobom ćemo, Slobodane, ako bog da – do Ljubljane!« Še več: povsem zamen je bilo dokazovanje Črnogorcev, da je Slobodan resnično sin in vnuk pravoslavnihih popov...

Po tej, za črnogorske duše povsem nepričakovani neuslišnosti si ni težko predstavljati koščenih in brkatih Črnogorcev, ki med zobmi omenjajo mater vsem nebeškim delegatom...

– Škoda, da vsa veličastna gibanja pripeljejo do tako klavnega konca

Karikatura: Milan Maver

Brihtnejši Črnogorci pa že razmišljajo in ugibajo, ali ni Slovenija v tem za njih neobdobju primeru sklenila potih (prosto po Tupurkovskem) »neprincipielno koalicijo«, tokrat z nebeškimi delegati, v brk Črni gori predvsem zato, ker je tam zmagala protibirokratska revolucija malega črnogorskega Slobe... Slovincem pač ni zaupati, ker so zmožni storiti vse, da bi si ohranili svoj izkoriščevalski položaj...

Da so Slovenci zares vsega zmožni, je kot na dlani: Črna gora je po prvodecembrski blamaži, ki je močno odmevala po vsem svetu (in ni doživela lepe besede za Velikega Slobodana), začela na vse pretege družno z močno in enotno Srbijo klevetati Slovenijo, da je fašistična, nedemokratska, policijska, izkoriščevalska, da ne spoštuje ustave in zakonov, grobo krši človekove pravice in da razbija avnojsko Jugoslavijo... Pravi roženkranc klevet in psovki! Ta, povsem opljuvana in oklevetana ter od nog do glave polita z vedri gnojnice pa »bratski« Črni gori vsak mesec že kar bolestno točno in pravočasno pošilja svojo ne prav majhno pomoč, ki so jo Slovenci prigarali s svojimi rokami in svojo pametjo...

Le do kdaj še...? In še: le do kdaj bodo nek-daj ponosni Črnogorci še voljni prejemati pomoč za golo preživetje iz tako umazanih rok slovenskih delavcev?

Kosovski božur

Posebni poročevalec tržaškega Primorskega dnevnika na Kosovu je 3. decembra takole zaključil svojo reportažo

So vsi Albanci na Kosovu zatrotniki?:

»Pozno zvečer smo se novinarji vrnili v hotel Grand v Prištini. Policaji so nas le bežno pogledali, saj smo za večino njih stari znanci. Hotelska dvigala spet niso delala, prijazni receptorji pa so na pripombe gostov, ko so nekateri morali pešati tudi v trinajsto nadstropje, odgovorili, da se »mojstri« za dvigala praviljajo za odhod na miting v Ljubljano.«

Vsa zadeva je preprosta. Vsak udeleženec mitinga 1. decembra v Ljubljani s Kosova naj bi dobil po neuradnih vesteh dobroobveščeni novinarjev, kar krepko popotnico.

govina), nogometni drugoligaš Leotar, ne bo več imel denarnih težav. Delegati skupščine občine Trebinje so se namreč odločili, da bodo povečali odstotek izločanja iz bruto osebnih dohodkov zaposlenih v občini Trebinje za 0,25 odstotka, in da bodo ta sredstva dodelili NK Leotar. Tako bo ta nogometni drugoligaš mesečno prejemal še dodatnih 200 milijonov dinarjev. Ob že dosedanjih brezplačnih prevozih z avtobusom tako v prihodnje ne bo več težav s plačami in prehrano igralcev ter z drugimi stroški.

Ob sklep skupščine občine Trebinje se ne bi spotaknil, če ne bi bila občina Trebinje kot nerazvita občina deležna pomembne pomoči širše družbene skupnosti...

Beograjska Politika posnema Bismarcka

Pruski »železni kancler« Otto Bismarck (1815–1898) je prišel v zgodovino med drugim tudi zaradi znamenite »depeše iz Emsa«.

Pruski kralj Viljem I. je 14. julija 1871 iz zdravilišča Ems poslal brzojavko Bismarcku o svojih razgovorih s francoskim poslanikom Benedetijem. Bismarck, ki si je želel vojne s Francijo, je cesarjevo brzojavko tako predelal, da je bila zaljiva za Francijo, ki je »depeši iz Emsa« nasedla. Napoleon III. je napovedal Prusiji vojno in jo izgubil, kar je imelo težke posledice za Francijo.

Na to »depešo iz Emsa« sem se spomnil, ko sem v sobotni prilogi Dela (18. novembra, stran 19) bral intervju z Milanom Buljigicem, tajnikom Božurja, združenja za vrnitev Srbov in Črnogorcev na Kosovo in Metohijo iz Kosovega Polja. Kot eden glavnih organizatorjev zdaj že razvpitega napovedanega mitinga v Ljubljani 1. decembra je kategorično izjavil (navajam):

»Zglašamo se, ko beremo, da prihajamo rušiti slovensko vodstvo. Prepričajte se. V prvem sporočilu smo zahtevali, naj se slovenski narod izreče (odredi prema) o svojem vodstvu, vendar nam je časopis Politika prekrjočil v »da se upre (odupre) svojemu vodstvu.« Poglejte prosim, tule je teleks. Prosil sem jih, prepilal se z njimi, naj objavijo popravek,

Nerazvita občina za drugoligaša

Najstarejši športni kolektiv Trebinja (SR Bosna in Herce-

Odmev

Pometanje pred domačim pragom

Na seji razširjenega občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik so med drugim tudi (navajam): »... razpravljali o zanimivem in zelo branem pisanju komisarja Simeta; so pa tudi kritizirali njegovo pisanje, saj išče napake in slabosti le izven naše republike, kar postaja že moteče. Izrazili so mnenje, da bi v svoje kritično pisanje moral vnesti tudi kritiko pojavov v domačem slovenskem logu in včasih pomesti tudi pred domačim pragom.« (konec navedbe). Tako je vsaj obelodanil Miloš Rutar v TV-15 29. novembra.

Zahteva o pometanju pred domačim pragom je vsekakor utemeljena, vendar naj tega ne pričakujejo od mene. Zato njim in vsem bralcem nedvoumno sporočam: Sime bo ostal Sime ali pa ga več ne bo! Sem namreč svoboden nepoklicni pisec in tak želim tudi ostati...

Ker nekoliko poznam razmere v uredništvu TV-15, je povsem nerealno pričakovati, da bo mala, toda »hrabra četica« novinarjev, ki je že zdaj močno preobremenjena in le še

pa so rekli: »To ni naša napa...«

Ker poznam Politikin »slog« dela, verjamem tajniku Božurja...

Tako je Miloševićeva beograjska Politika v slogu Bismarckove »depeše iz Emsa« samo še prilila – ne olja, temveč super bencin na sicer že dovolj velik ogenj povsem upravljenega slovenskega razburjenja in ostrih protestov glede napovedanega rušilnega mitinga v Ljubljani...

Sicer pa je Politika po Miloševićevi oceni naš najboljši časopis, zaradi česar me prav nič ne čudi, da si je tam poiskala (in tudi dobila) delo Miloševićeva hčerka.

Da je dal Milošević svoj blagoslov organizatorjem svojskega kazenskega »pohoda na Ljubljano«, mi je bilo jasno že od vsega začetka... Pokojni Benito Mussolini, organizator škvadrstičnega pohoda na Rim (Marcia su Roma) oktobra 1922, je našel svoje posnemovalce!

Ob vsem tem pa mi je povsem nerazumljiva popolna mrtvoudnost obeh zveznih predsedstev – tako državnega kot partijskega – ob očitnem poskusu destabilizacije razmer v SR Sloveniji, kjer so ljudje vsemu navkljub le še voljni delati...

Zakaj predsedstvi končno vendarle ne rečeta »bobu bob in popu pop«, ko v vsej zadevi ni težko uganiti, kdo je pop?

Ker ne vem, koliko časa bo še trajala popolna mrtvoudnost najbolj poklicanih, pa bo treba za vsak primer le pripraviti stražne ognje vse od Sotle do Šmarne gore...

Ne želim širiti preplah ali biti »paničar«, kot smo takim rekli v partizanih, vendar menim, da je prišel usodni trenutek, ko moramo prav vsi Slovenci kot en mož pokazati vso odločnost in pokončnost vsem v brk in nedvoumno dokazati, da pri nas še kakó velja stara partizanska pesem: »Na Slovenskem smo mi gospodar!«

Pripis: Ta komentar sem napisal v nedeljo, 19. novembra. To bralcev sporočam zategadelj, ker se vesti o napovedanem »kazenskem pohodu na Ljubljano« in vse zadeve okoli njega spreminjajo iz dneva v dan.

Vaš Sime

komaj opravlja tekoče delo, delala tudi to. Ob tem turobnem dejstvu se sprašujem, do kdaj bodo fizično še vzdržali, da njihovih bednih plač sploh ne omenjam...

Kje torej iskati rešitev, da napake in slabosti v domačem slovenskem logu ne bodo ostale skrite? Rešitev je ponudil sam Miloš Rutar, ko je zapisal, »da so samokritično ugotovili, da tudi oni premalo sodelujejo pri pisanju v časopis (TV-15).«

Ker je Miloš Rutar znan pisec (napisal je tudi knjigo o slovenskih športnikih v NOB), naj koj pokaže dober zgled ostalim borcem širom Slovenije in začne pometati pred domačim pragom. Nova metla, tako pravi slovenski pregovor, zmeraj dobro pomete. Začne naj kar z Ljubljano, kjer so mu informacije vse vrste dosegljive kar iz prve roke in je tako v veliki prednosti pred menoj, ki živim v malem podeželskem mestu...

Zagnanemu tajniku občinskega odbora borcev Ljubljana Vič-Rudnik na ljubo pa bom tokrat – izjemoma – resnično pometel pred domačim pragom. Naš dobri stari TV-15 ima v glavi napisano »izhaja tedensko«, kljub temu, da zaradi hude finančne stiske že nekaj mesecev izhaja štirinajstnevno. Ob tem pa je zlasti zanimivo, da so naročniki do konca leta plačali tednik in ne štirinajstnevnik!

Pa brez zamere!

Sime

Spominska plošča na Bazi 28

Že 28. oktobra so na hiši številka 78 v Kotu pri Semiču odkrili spominsko ploščo, ki naj spominja, da je bil tam od julija 1944 do februarja 1945 sedež odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS. Takrat je govornik Savo Jakulin spomnil na čas, ki je bil za razvoj slovenske državnosti še posebno pomemben. Tako je spomnil prisotne, da je dobil sedež odseka za notranje zadeve v Bukovčevi hiši uradno ime Baza 28. V začetku je imel le en oddelek – za narodno zaščito, katerega naloga je bila vzdrževanje javnega reda in miru, osebnostne in premoženjske varnosti ter boj proti kriminalu in črni borzi. Oddelek so razdelili v štiri

pododdelke. Za potrebe njihovega delovanja so v avgustu 1944 pripravili tudi prvi tečaj zaščitnikov in do konca vojne se jih je zvrstilo sedem. Šolo je vodil Simon Tratenšek.

Ob odkritju plošče na Bukovčevi hiši je govornik tudi povedal, da se je septembra 1944 število odseka povečalo, in da je oddelek dobro sodeloval s poverjeništvom za notranje zadeve pri predsedstvu NKOJ.

Šlo je za oddelek pri predsedstvu SNOS, ki je bil predhodnik današnjega RSNZ in njegovih kasnejših služb.

S. J.

Jubilejni koncert v Rušah

Prvo novembrsko soboto je imel moški pevski zbor društva upokojencev v Rušah jubilejni koncert ob 30-letnici svojega uspešnega delovanja. Bilo je prijetno, veselo in slovesno. Spomnili so se tudi svojih začetkov: pobudnik za ustanovitev zbora je bil zborovodja in organist Ivan Knupež, pevec pa je bilo na začetku samo šestnajst. Dokler niso dobili svojih vadbениh prostorov v domu upokojencev, so vadili kar v domači osnovni šoli. Prva pesem, ki so jo zapeli v javnosti, je bila Zabučale gore, ki je postala tudi ruška upokojenska himna. Vselej, ko je šlo za denar je bilo težko, so se spominjali ob jubilejnim koncertu. Iz lastne članarine so si kupovali najpotrebnejši notni material.

Občinstvo jih je že daljnega leta 1959 sprejelo z navdušenjem. Bili so pač prvi ustanovljeni zbor v Rušah po vojni.

Že dolga leta spremljajo na zadnjih poteh tudi preminule krajanke. Z novimi sodelavci in mladimi močmi se je zbor posodobil in začel sodelovati pri prav vseh pomembnejših občinskih in krajevnih dogodkih. Pevci so širili svoj pevski repertoar in začeli sodelovati na zborovskih tekmovanjih. Tako so postali eden najboljših upokojenskih zborov na Mariborskem. Gotovo gre zasluga za njihove uspehe tudi dirigentu – profesorju Tonetu Gorjancu in seveda tistim dolgoletnim zvestim pevcem, ki so ves ta čas ostajali okostje zbora.

Ivan Bučak

Kninski učenci v Izoli

Ob 45-letnici velike kninske bitke (od 7. novembra do 7. decembra 1944), v kateri so sodelovali tudi borci 3. Prekomorske in 1. Tankovske brigade, topničarji Osmega korpusa, Petega bataljona, 11. dalmatinske udarne brigade in številnih drugih enot – skupaj več kot pet tisoč mož, sta SO Isole in OŠ Vojke Šmuc dan pred državnim praznikom zvečer priredilo v izolskem kulturnem domu skupno proslavo. Ob tej priložnosti so se spomnili tudi 45-letnice junaške smrti tržaške partizanke Vojke Šmuc, ki je prav 27. novembra 1944 padla v bitki za Knin.

Že dan pred proslavo je v Izolo prispela večja skupina šolnikov in otrok iz OŠ Narodnih herojev iz Knina. Izolska in kninska šola sta namreč pobrateni. Borci so zbranim otrokom spregovorili o tistem času pred 44. leti in tudi orisali lik predvojnega in medvojnega revolucionarke Vojke Šmuc. Na večerni prireditvi so izolski učenci pripravili dvojezični recital o viziji naše prihodnosti, kninski otroci pa folklorni nastop. Sodeloval je tudi Tržaški oktet s partizanskimi in narodnimi pesmimi.

Albert Klun

Vojni dopisnik 1. bataljona tov. Miroslav Olbrich je v brigadnem časopisu 3. prekomorske udarne brigade decembra 1944 objavil pesem:

Palim Slovencima na Kninu

*Pali ste u borbi za slobodu zlatu,
vi sinovi divne Slovenije.
Rame uz rame s dalmatinskom braćom,
boreći se po kršu naše Dalmacije.
Jurišali ste hrabro sa oružjem u ruci,
kroz bodljikovu žicu i polja mina.
I svoj mladi život vi ste položili
za slobodu grada, dalmatinskog Knina.
Iz vaše krvi niknut će nova,
vašim putem poći će smjelo,
puškom u ruci neustrašivo,
dovršiti vaše započeto djelo.*

Korak za korakom do uresničitev želja

V vsakem vojaškem kolektivu lahko najdemo posameznike, ki s svojim delom še posebno odstopajo od ostalih. Tako je tudi v kolektivu, ki mu povezuje starešina Slobodan Demčić. Ker gre za sicer vzoren kolektiv, smo pričakovali, da njegova odločitev o najboljšem med dobrimi ne bo lahka. Toda na predlog kolektiva in njegavega starešine pišemo tokrat o deseterju Meuludinu Bakicu-Bakiju. Gre za mladeniča, ki se je že od začetka vojaščine posebno izkazal, danes pa je poveljujoči v oddelku, vzgojitelj in pedagog.

Devetnajstletnik iz Tuzle, strojnik po poklicu, je prišel k vojakom pred osmimi meseci. Postal je priljubljen v svojem okolju, aktiven v mladinski organizaciji. Zlasti se odlikuje pri delu z ljudmi. Zato je na predlog kolektiva in starešine odšel na tečaj za deseterja. Opravil ga je z odliko in nato v svoji enoti izredno uspešno delal z vojniki. Sam pravi, da ni skrivnost le v njegovem delu, ampak da so dobri tudi vojniki, ki jim poveljuje. Poleg dela

v vojašnici je pridobil tudi številna nova znanstva v Ilirski Bistrici, pa najsi bo na športnem, kulturnem ali drugih področjih. Pravkar opravlja tečaj v politični šoli, kjer si bo pridobil nova znanja. Ob prazniku svoje enote je prejel značko za dobrega vojaka, njegov poveljujoči pa je ob tej priložnosti poudaril njegove vrline. Ob koncu našega srečanja s tem vzornim vojakom smo mu zaželeli, da bi se mu želje in načrti, ki jih snuje, čimprej uresničili.

Besedilo in foto:
P. Nikolić

75-letnica Iva Skerlovnika

Predsednik Mestnega odbora ZZB NOV Maribor Jože Berce je v domu družbenih organizacij ob 75-letnici življenja čestital znanemu partizanu, družbenopolitičnemu delavcu in revolucionarju Ivu Skerlovniku, članu predsedstva Mestnega odbora mariborske borčevske organizacije. Ivo Skerlovnik je vsa povojna leta deloval v borčevski organizaciji, kjer je še danes aktiven. Opravljal je tudi vrsto odgovornih funkcij v družbenopolitičnih organizacijah in skupnostih. Po vojni je bil med drugim tudi predsednik Okrajnega ljudskega odbora v Slovenj Gradcu. V občini Maribor-Tezno je bil vedno aktiven, prav tako tudi v borčevski organizaciji in v drugih družbenopolitičnih organizacijah.

M. K.

Zahvala poveljniku mariborske brigade

Na sedežu mariborske mestne skupščine so pripravili sprejem ob slovesu polkovnika Dragana Marčetića, poveljnika mariborske brigade, ki odhaja na novo dolžnost v Banjaluko. Podpredsednik mariborske mestne skupščine Matija Malešič se mu je zahvalil za njegovo skoraj petletno delo v Mariboru in dejal, da so bili stiki z njim in JLA v Mariboru vedno dobri. Polkovnik Dragan Marčetić je vzorno opravljal svoje dolžnosti med službovanjem v Mariboru, za kar se mu v Mariboru zahvaljujejo in mu želijo na novi delovni dolžnosti veliko uspehov. Polkovnik

Dragan Marčetić se je zahvalil za pozornost, ki so mu jo v Mariboru izkazali s tem sprejemom, in dejal, da se je v Mariboru vedno dobro počutil in da nikoli ni imel problemov v tem mestu, ne v uniformi in ne v civilu. Vedno se bo rad spominjal službovanja v Mariboru, kamor se namerava tudi vrniti. To misli seveda resno, saj njegova žena ne odhaja z njim – stanovala bo v Mariboru. Na svečanosti ob odhodu so predstavili tudi novega poveljnika mariborske brigade, podpolkovnika Slobodana Tripkovića.

M.K.

Obisk na Markovcu

Predstavniki Komisije za socialna vprašanja pri Slovenski kulturno gospodarski zvezi in Zveze vojnih invalidov NOV iz Trsta smo v teh dneh obiskali Obalni dom upokojencev v Kopru (na Markovcu), kjer poleg domačih živi tudi določeno število oskrbljenec iz slovenskega tržaškega zamejstva. Med njimi so predvsem bivši borci, invalidi in aktivisti NOB, ki iz raznih razlogov nimajo možnosti, da bi živeli v domačem okolju.

V razgovoru z vodilnim upravnim in medicinskim osebjem in tudi z nekaterimi oskrbovanci iz našega zamejstva smo se lahko seznanili z življenjem v domu in s problemi, s katerimi se morajo iz dneva v dan soočiti tako osebe kot oskrbovanci.

Lahko smo ugotovili, da si upravno, medicinsko, strežno in drugo osebe prizadeva, da bi se vsak oskrbovanec v domu počutil kar najbolj udobno, in da bi kar najbolj upoštevali v njegove težave, kar ni vedno lahko. Na lastne oči smo videli odnos osebja do teh ljudi, ki ga lahko označimo za vzornega.

Zato je naša dolžnost, da se vodilnemu upravnemu, medicinskemu, strežnemu in tehničnemu osebju Obalnega doma upokojencev v Kopru tudi v Imenu oskrbovancev z našega tržaškega slovenskega zamejstva javno zahvalimo za njegovo skrb in zavzetost za to, da je vsem oskrbovancem v domu lahko tudi jesen življenja kolikor mogoče prijazna.

Komisija za socialna vprašanja pri SKGZ — Trst
Zveza vojnih invalidov NOV v Trstu

ul. Cicerone 8/b — Trst
za Nevenka Pečar

V Radovljici pripravljajo proslave Linhartovih jubilejev

V radovljiški občini se že pripravljajo na proslave v počastitev jubilejev prvega slovenskega dramatika, zgodovinarja in prosvetitelja Antona Tomaža Linhart, ki je bil rojen v Radovljici l. 1756. Umrli pa mlad, star komaj 39 let, leta 1795. V ta namen so s sklepom Kulturne skupnosti Radovljica in skupščine občine Radovljica že imenovali organizacijski in častni odbor.

Zasnovali so tudi programске cilje praznovanj v Radovljici in po Sloveniji, s katerimi bodo zaznamovali dvestoletnico njegove smrti. Nekatere bodo enkratne, nekatere pa se bodo vsako leto ponavljale. Za slednje računajo, da bodo postale trajni sestavni del kulturnega življenja in ustvarjalnosti mesta in občine Radovljica. Čeprav bo vrhunec praznovanj v letu 1995, ob 200-letnici smrti velikega radovljiškega rojaka, bodo številne prireditve organizirali že prej.

Letos, ko mineva 200 let od prve uprizoritve Linhartove komedije Županova Micka, bodo pripravili festival uprizoritev te igre v sodelovanju z ZKO Radovljica in Združenjem slovenskih gledališč v raznih krajih Slovenije, osrednja predstava pa naj bi bila decembra v Festivalni dvorani na Bledu.

Predvidevajo, da bo v decembru na prostem in v galeriji Sivčeve hiše v Radovljici razstavljala svoja dela blejska umetnica Melita Vovk, v matični knjižnici v Radovljici pa bodo odprli malo dvorano in

prodajno razstavo. Likovna razstava bo tudi v osnovni šoli A. T. Linharta v Radovljici, hkrati pa bo odprt tudi atrij v radovljiški graščini. Osrednja vsakoletna Linhartova proslava s podelitvijo Linhartovih plaket bo 8. decembra, ko se bodo začela letošnja praznovanja.

V programskih načrtih proslavitve Linhartovih jubilejev predvidevajo do leta 1995 tudi številne kulturne akcije, med drugim razstavo o dosedanjih uprizoritvah Linhartovih del, razstavo slovenskih scenograf in kostumografov, strokovna posvetovanja, posvečena Linhartu kot dramatik, zgodovinarju in organizatorju šolstva. Njegovim jubilejem bodo prilagodili program Akademije za staro glasbo, Festivala Radovljica in Bled Antiqua. Razpisali bodo natečaj za izvirno slovensko komedijo, izdali bodo radovljiški zbornik in odprli prenovljene prostore Knjižnice A. T. Linharta v Radovljici s čitalnico in malim odrom.

V programskih usmeritvah, ki jih je sprejel organizacijski odbor, je še vrsta drugih prireditev in akcij, ki jih bodo v sodelovanju z vsemi kulturnimi institucijami v občini in ob pomoči osrednjih slovenskih kulturnih organizacij in ustanov izpeljali do leta 1995. V ta namen bodo vključili v programe nekatere SIS, tržne aktivnosti ter zainteresirane delovne organizacije in podjetja, ki bi želele prevzeti sponzorstvo za posamezne prireditve.

Na obisku pri Antonu Brdavsu

Krpan že, ampak brez kobilice

Ce bi bil naš Krpan oni pravi, z Vrha pri Sveti Trojici, potlej bi se bil najbrž malo bolje znašel v življenju in bi s pridom sol tovoril (ali pa kaj drugega, donosnega). Ne bi pristal med železničarji v eni izmed mestnih delavnic, kjer popravljajo lokomotive in vagona in vse življenje trdo garajo.

Alojz Brdavs-Krpan je v tistih hudih predvojnih časih, ko nikjer naokoli ni bilo dela, ves presrečen sprejel delo na železnici, saj je to pomenilo stalni zaslužek in konec beganja za priložnostnimi deli in kruhom.

Podobe revščine in težkega življenja pa so se zajedle globoko v spomine – tako v predvojne kot tudi v povojne, kajti Brdavsova družina ima na zalogi oboje. Tiste na primer, ki nas popeljejo nazaj v trideseta leta, ko so na Tržaški cesti ob zgodnjih predbožičnih ponedeljkih jutrih stali na križiščih moške v gručah in se odločali, pred katero vrata tovarne ali podjetja se bodo postavili. Včasih so komaj čakali, da bi mesto pokrili sneg, saj je bilo potem nekaj več možnosti, da bi dobili vsaj dnevno delo čiščenja ulic.

Revna Brdavsova družinica s Predstrug se je tja od dvajsetih let dalje že tako komaj prebijala skozi življenje

v Ljubljani in oče, navaden delavec, ni prigaral več kot za borno hrano. Klasika: osem otrok, ki so morali vsi za kruhom. Med njimi tudi Alojz. Šel je v uk za ključavničarja. Potlej pa, ko je učno dobo uspešno opravil, je moral še nekaj let sem ter tja za nezanesljivim zaslužkom. Vmes je odlučil vojake za »kralja in domovino« in bil spet na cesti v skrbi za delo. Bila pa so to leta mladosti in k njim je sodilo tudi dekle, sem ter tja kakšen ples in – poroka. Pa spet pehanje za ljubim kruhom.

Eno leto je bil za »šankpurša« pri Figovcu, pa spet na cesti. Žena je delala v pletilstvu, da niso ostali povsem praznih rok. Vendar pa tako ni moglo iti dolgo. Pisal je na desetine in stotine prošenj na razpise za zaposlitev in nazadnje dobil delo v novi tovarni letalskih delov v daljnem Kraljevu. Tja so bili preselili večino strojev prejšnjih ljubljanskih tovarn Tönnies,

Žabkar in Samassa in tako je veliko ljubljanskih strojnih delavcev ostalo brez dela. Nekaterim pa se je le posrečilo odpotovati za stroji. Alojz je v Kraljevu prvič v svojem življenju, gledano s takratnimi delavskimi merili, dokaj dobro zaslužil. Toda bil je daleč od družine in po letu dni se je spet vrnil. Na Poljskem se je ravno začela vojna. Prek radijskih valov so prihajali glasovi o brutalnem ravnanju Nemcev.

Potlej je dobil za kratek čas delo na Jesenicah. Pa se je

z vlakom pripeljala k njemu žena Pavla in mu pokazala vabilo na pogovor pri železnici. Ena tistih preštevilnih napisanih prošenj se je splašala in dobil je stalno delo. To je pomenilo za družino konec potikanja. Ampak komaj za kratek čas. Kajti vojna je »primarširala« tudi v Ljubljano in v vozovne delavnice v Šiški. Takoj so se začeli zbirati delavci in se organizirati v narodnoosvobodilne odbore.

Nekaterih »sodelavcev« se posebno rad spominja. Med njimi Jožeta Strmečkega, pa Staneta Zdešarja, ki je še živ in se včasih srečata. Bili so povezani s tiskarno Podmornica in počeli vse mogoče, kar je bilo zvezano z vlaki in prevažanjem, skrivanjem, pošiljanjem stvari in ljudi iz mesta... In tako je šlo tja do Miklavževega v letu 1943. Ravno je bil sinku napravil iz pločevine lepo ladjico... Tistega dne ga je na tramvajski postaji ustavila sosedova deklica, ki so jo Brdavsovi domači poslali Alojzu naproti. Naj ne hodi domov, mu je zabičala, ker so ga bili doma iskali domobranci.

Tri noči je prespal pri prijateljih, potem pa dobil navodilo in sedel na vlak proti Postojni. Tam ga je pričakala kurirka, ki ga je odpeljala k partizanom v Hruševje.

Po nekaj dneh čakanja je dobil nalogo. Nazaj je moral, v ilegalo – v Postojno. Ukaz je ukaz. Kot poslušen vojak revolucije in partizanske vojske je odšel v Postojno. Pet mesecev je tam deloval in izpolnjeval naloge, ki so mu jih naložili, potem pa se je zgodilo: 14. aprila štirinštiridestega ga je domobranska policija aretirala. Pet mesecev je preživel v ljubljanskih zaporih, med nočnimi zaslišanji in pretepanji. Že je kazalo, da mu ne bodo mogli naprtiti nič posebnega in ga bodo spustili, ko je prišlo sporočilo: smer Dachau.

Znanci v zaporu so mu povedali, da je to še srečna okoliščina, kajti le malo je manjkalo, da bi ga namesto v Dachau odpeljali na ljubljanskega Urha...

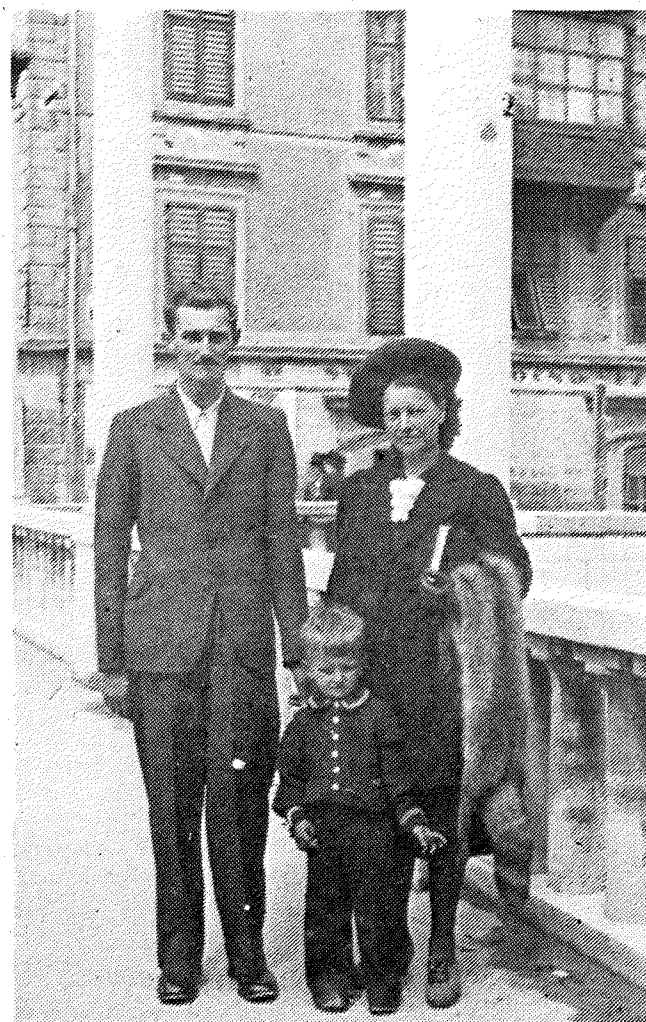
Po enajstih dachauskih mesecih so ga premestili v Alah, kjer je moral skupaj z drugimi izdelovati letalske dele.

Tako se odvijala še ena pripoved o šem nemelahnem življenju. Alojzu Brdavs-Krpanu pa tudi po končani vojni in kratkem veselju ob svobodi ni bilo življenje postlano z rožicami. Ostal je zvest železnici, kjer je tudi dočkal pokojnino. Skromen in preprost ni iskal posebnih privilegijev ali olajšav. Z ženo sta z velikimi mukami sezidala tam za Dolgim mostom hiško. Ko je bila končana, se je izkazalo, da je požrla še zadnje ficke po žepih. Otroci so bili skoraj bosi, za učbenike ni bilo denarja, v hiši pa tudi pohištva ni bilo... Posojila sta se, kot mnogi ljudje, bala, saj ga ne bi mogla vračati. Pa sta končno morala prositi za toliko, da sta vsaj družino oblekla.

Daljno sorodstvo z Dolenjske je bilo že iz predvojnih dni v večjem številu posejano po belem svetu in zdaj so začeli prihajati na obiske, na počitnice. Alojzova in Pavlina sinova sta gledala prelepe kovčke, obleke in drugo, kar je prihajalo iz prtljage zdomskih sorodnikov. Domišljija o lepšem življenju in boljših obetih na tujem je dodala svoje. Pa sta jo fanta eden za drugim pobrisala čez mejo in v Francijo. Tam se je izkaza-

lo, da je treba prekleto trdo poprijeti za kakršnokoli delo in se dolga leta prebijati do malo bolj spodobnega standarda. Zdaj so, kot pravita Brdavsova, vsi otroci na konju. Cel kup vnukov imata že in tudi pravnukov. Obiskujejo ju, tudi sama večkrat potujeta na počitnice v Francijo. Vendar ju očitno ne zapušča spomini na hude čase. Pridno zapirata radiatorje po hiši in varčujeta z nafto. Bolj v kuhinji se držita zdaj, pozimi. Alojz pa, pravi njegova žena, nima obstanke in se pogosto odpravi v mesto – zdaj k zdravniku, da preveri, kako mu deluje spodbujevalnik, pa spet do prijateljev, na zvez borcev... Tako mineva čas in ne preiščuje kar naprej o krivici, ki se mu je, po njegovem trdnem prepričanju, zgodila, ko mu niso po-

lo, da je treba prekleto trdo poprijeti za kakršnokoli delo in se dolga leta prebijati do malo bolj spodobnega standarda. Zdaj so, kot pravita Brdavsova, vsi otroci na konju. Cel kup vnukov imata že in tudi pravnukov. Obiskujejo ju, tudi sama večkrat potujeta na počitnice v Francijo. Vendar ju očitno ne zapušča spomini na hude čase. Pridno zapirata radiatorje po hiši in varčujeta z nafto. Bolj v kuhinji se držita zdaj, pozimi. Alojz pa, pravi njegova žena, nima obstanke in se pogosto odpravi v mesto – zdaj k zdravniku, da preveri, kako mu deluje spodbujevalnik, pa spet do prijateljev, na zvez borcev... Tako mineva čas in ne preiščuje kar naprej o krivici, ki se mu je, po njegovem trdnem prepričanju, zgodila, ko mu niso po-

delili partizanske spomenice 1941.

Premočrten človek je. Nič ni terjalo od te družbe, ni si želel, da bi mu kaj podarila ali mu kako drugače posebej pomagala, toda ta spomenica ga grebe in grebe, da še vedno upa, da mu bo morda kdo od pristojnih vsaj rekel, da jo je bil ob svojem času upravičen dobiti, četudi je ni dobil. Žena Pavla, bolj realistična in praktična, pravi, da bo Krpan prej grob učakal kot pa priznanje. On pa goni svojo, češ, kdo vse je takrat dobil spomenico, ko se je njemu zdelo samo ob sebi umevno, da premnogi vedo, od kdaj in kaj je delal.

Na mizo priromajo spisi in uradna dopisovanja, iz katerih je kaj lahko razbrati, da je bila, če nič drugega, pri stvari udeležena birokratska površnost in brezobzirnost do živih ljudi, s katerimi se je pogosto poigrala.

Alojz Brdavs – Krpan je na prigovarjanje znancev šele leta 1957 predložil potrebno (pa pomanjkljivo) dokumentacijo o svojem medvojnem delu. Pa je dobil odgovor šele po sedmih letih – da po papirjih, ki jih je predložil, ne kaže

četka vojne. Še enkrat se je odpravil v Beograd. Obljubili so mu odgovor v enem mesecu. No, po pol leta je dobil obvestilo, da je zadeva že za celih pet let zamujena in da nikakršni ugovori na sklep niso več možni.

Krpan zdaj na stara leta tovari namesto kobilice in donosne soli svojo mapo z dopisi sem ter tja, prepričan, da ga bo kdo le poslušal in si vzel nekaj časa ter pokukal v njegove papirje. Ne zaradi spomenice, saj ni več pomembna, pač pa zaradi pravice oziroma krivice, ki se mu je zgodila.

Pavla Brdavsova vselej obrne Krpanove težke besede na bolj veselo plat in pravi, da v grob tako ni mogoče odnesti ničesar, tudi priznanj in podobnega ne. Zato ga skuša potolažiti, češ, zdaj sta lepo na toplem, pod svojo streho, s pokojnino, ki jima omogoča poln hladilnik in sem ter tja kakšen priboljšek, česar si v mučnem pehanju skozi življenje prej nista mogla privoščiti. Hvaležno jo pogleda, to svojo življenjsko sopotnico, in zdi se, da njene besede še najbolj zaležejo.

Bojana Žokalj-Jesih

TESAL®

Nov program cevi Salonit Anhovo

Cevi Tesal so centrifugirane poliestrske cevi ojačane s steklenim vlaknom in kremenovim peskom – po licenci švicarske firme Hobas.

Proizvodni program bo obsegal cevi Tesal različnih razredov v premerih od 200 do 1600 mm za delovne tlake od 4 do 25 bar in nazivne togosti od 2.500 do 10.000 N/m². Obstaja tudi možnost proizvodnje cevi večjih profilov do premera 2000 mm. Dolžina cevi je 6 m. Cevi Tesal odlikujejo odpornost proti koroziji in velike trdnosti, visoka kemična odpornost (od pH 1–9), majhna teža ter dobre hidravlične lastnosti. Cevi Tesal so neprepustne za vodo, isto velja tudi za spoje. Majhna teža omogoča lahko manipulacijo, sam spoj pa hitro in enostavno montažo.

Zaradi odličnih lastnosti, predvsem odpornosti proti koroziji, nudi Salonit Anhovo cevi Tesal investitorjem, projektantom in izvajalcem del kot sodobno rešitev za cevovode sedanosti in prihodnosti.

Na tržišču leta 1990!

Informacije:
SALONIT ANHOVO
TOZD Blagovni promet,
65000 Nova Gorica,
Kidričeva 20,
tel. (065) 24 411,
telex 34320 anhovo yu,
telefaks (065) 23 232

Malo pozno, vendar...

To velja tu za Janeza Ranzingerja, steklarja iz Hrastnika, ki mu je življenje v soboto, 2. septembra letos, naložilo na rame osmi križ. Odkar se je začel zavedati krivic, ki jih morajo trpeti ljudje, se je tudi pošteno zavzemal za njihove pravice in za trpne vseh vrst... In odkar je javno in možato nastopil in se potegoval za človekove pravice, so ga razni oblastniki neusmiljeno preganjali. Zdaj so ga končno nehali: imajo namreč toliko drugih skrbi, da je zanje »primer Ranzinger« že ad acta. Zato se ga želimo (v dobrem pomenu besede) spomniti vsaj njegovi prijatelji in mu iskreno zaželeli: Bodi zdrav!

Štirje njegovi »solageraši« iz Buchenvalda smo ga poleg drugih gostov tisto soboto tudi obiskali. Dan je bil mrakoben, pa tudi Janez se ni počutil najbolje. Toda stekla je beseda, zunaj se je razvedrilo – in Janezov obraz se je spet razjasnil kot včasih, ko smo se pogovarjali o čem bolj vselem, kot so taborišča in ječe. Da je bil že leta 1933 zaprt v mariborskih zaporih skupaj z Josipom Brozom, smo vedeli. Vendar (vsaj jaz) nečesa še nisem vedel, ali pa sem pozabil: da je bil v letih po drugi svetovni vojni nekoč Josip Broz-Tito v Hrastniku, in da je tam vprašal, kje je zdaj tisti Janez Ranzinger. To je bilo zame nekaj novega. Še bolj zanimivo pa se mi je zde-

lo tole: »lokalni patrioti« so Titu (menda) odgovorili, da Janeza Ranzingerja v Hrastniku ni – ali pa da morebiti je, vendar ni znano kje (verjetno bolan, kar bi človek po vseh mučenjih, ki jih je Janez preživel, tudi verjel). Ampak Janez je bil takrat v Hrastniku, ko so ljudje Tita pozdravljali. Toda, če bi ga Tito srečal in se z njim pogovarjal, bi lahko izvedel preveč o tistih, ki so Janeza tudi po vojni natezali na natezalnicah: mogoče bi Janez Jožetu povedal bridko resnico o teh »domoljubih« in o svojem življenju, to pa v karakteristikah »domoljubov« ne bi bilo ravno ugodno...

Koliko let je Janez Ranzinger presedel, pa lahko izračunamo, če vemo, da je bil že

leta 1933, star 24 let, zaprt v Mariboru, od nemške okupacije enainštiridesetega dalje v gestapovskih zaporih in v Auschwitzu, od leta 1943 z nami v Buchenwaldu, po vrnitvi domov pa – seveda – spet po vseh mogočih ječah... Njemu in pokojnemu Slavku Figarju iz Kočeva so »uprizorili« celo veliko hujši in bolj skrbno zmontiran proces (poleg dachauskega smo imeli Slovenci namreč tudi buchenwaldskega, kar redkokdaj slišimo), kot je bil tisti sloveči proti četverici. In tako si Janez s sedenjem in »ne delom« v zaporih tudi ni prislужil kakšne posebne pokojnine. Toda človek zve včasih iz »zanesljivih virov« (ne ravno uradnih, ampak posebnih, zdaj pa celo s televizijskih ekranov) marsikaj bridkega.

Tako smo lahko videli, kako se pred drugimi potovalnimi agencijami na eni strani dregajo dolarski bogataši (jugoslovanski!), da »se malo prevede« na sončnih otokih (ker jih doma verjetno, reveže, zebe v tem »mrzlem času«), na drugi strani pa se stari reveži

gnetejo pred nekimi vrati, kjer jim kot miloščino delijo nekakšno »čorbo«, da pač na cesti ne bi umrli... Kako je zdaj z nami? Kdo bo kdaj ljudem jasno in glasno povedal, kje so si vsi tisti »prezeblji reveži« napolnili žepe z dolarji, kajti z osemurnim delom jih navaden delavec, pa tudi visoko izobražen človek ne zasluži? Ali je med tistimi hiračimi starkami in starci morda kdo, ki je med vojno »sedel na toplem« v kakšnem hitlerjanskem ledenem kacetu? Ali pa se je še celo šel »igrat z orožjem« v gozdove, da si sedaj tisti mladi gospodje, gospe in gospodične za dolarje grejejo prezeble ude na večno sončnih otokih? Hvala za takšno zahvalo! Kdaj bomo že dokončno zvedeli, ali so in smo bili jetniki kacetov tretjega rajha ZARES gestapovci? Kolikor smo še pri zavesti, vemo, in z mirno dušo lahko trdimo: NE! Smo ali bomo ostali morda do konca življenja krivi, ker smo pač živi?

Verjetno... In kdo je vtačnil v žep odškodnine, ki jih je ZRN zanesljivo plačala za nas? Prosim, da na to vprašanje odgovori dr. Janez Dr-

novšek. Njegov položaj mu daje to pravico.

Še to: ob dobrodošlici (ko smo se po koncu vojne vrnili domov), so nas razbeljene in slabo poučene glave preiskovalcev spraševale vse, kar so si pač mogle v domišljiji izmisliti. Enega na primer, zakaj se ni ubil sam, drugega, zakaj je sploh prišel živ v roke sovražniku in se vrnil. Tretjemu so celo ukazali, naj podpiše lastnoročno izjavo, da je šel »prostovoljno na oddih« v nacistično taborišče smrti! Kdor ne verjame, naj malo povpraša: nekaj takih »prostovoljcev« še živi. Toda mladine, »naše prihodnosti«, vse to ne zanima več. Zanimajo jo ekotični otoki, da »se malo prevede« med to našo dolgočasno zimo – za dolarje ali marke! Pravijo, da je pri nas leglo tihotapstva, črne borze, kriminala in razvratnosti.

Brez lažne morale sprašujem: smo res že tako daleč? Nekdanji, še živi »lageraši« pa smo samo še »predmeti za privatne muzejske zbirke bogatašev« (tudi tisti, ki lahko dokažemo, da je bil Buchenwald edino nacistično taborišče, ki se je samo osvobodilo

še pred prihodom amerikkancev)?

Nas je v ilegalni taboriščni organizaciji dalj časa zastopal prav Janez Ranzinger. Ta solidarna mednarodna organizacija ni nikogar spraševala, kateremu narodu ali narodnosti pripada – pa tudi ne, ali je vernik ali nevernik. Šlo je za veliko več: za vsako človeško življenje! Tu so bili predsedniki, sekretarji in člani raznih predvojnih strank, kmetje, izobraženci in delavci, pa tudi taki, ki so bili zaprti »kar tako«, ker njihovi obrazi kakšnemu okupatorskemu vojaku niso bili ravno všeč...

Še zmeraj je nekaj poklicnih, pa tudi nepoklicnih zgodovinarjev, ki brskajo po arhivih in življenjih preživelih. Kdaj in za koga bodo izbrskali »zadnjo resnico«? Verjetno za nikogar, ker bodo pred nakopičeno goro sodobnih problemov prej omagali.

Mislim, da bi bilo bolj pravično, če bi mi vsi malo bolj spoštovali vsaj mir, zdravje in življenja tistih, ki so preživeli najhujši pekel 20. stoletja. Med njimi je tudi Janez Ranzinger.

dr. Lojze Krakar

Komandant Ivan Beja-Bela

Ivan je bil sin malega kmeta Beja Ivana – vaškega kolarja samouka iz selc (Tirna nad Savo).

Oče je bil v prvi svetovni vojni v avstroogrski armadi. Hodil je po frontah Galicije, Karpatov, Soče itd. Bil je tudi koroški borec. Že takrat je občutil zapostavljanja Slovencev. Pravil nam je, da je dostikrat slišal besede, kot so Vindiše Hund ali Vindišar. Že takrat je Nemce zasovražil.

Vlival nam je naprednih idej slovenstva. Tudi svoje potomce je vzgajal v naprednem duhu. Toda žal njegovi trije sinovi Franc, Bogomir in Ivan niso imeli sreče. Eden se je smrtno ponesrečil v rudniku Rtanj, drugi je bil v nemškem ujetništvu, kjer je začel bolehati in je nato doma umrl. Ivan, rojen 25. 3. 1910, je mislim, da bo doma nasledil očeta.

Vozil je les s konji in pomagal obdelovati zemljo. Po vrnitvi služenja vojaškega roka v Sarajevu je zboleel za oslovskim kašljem in zelo oslabil. Bolezen mu je pustila kronične posledice.

Okupacija ga je doletela doma. Ivan se je odločil za upor. Že jeseni leta 1941 je bil organiziran v narodnoosvobodilnem gibanju. Že prej je zbiral orožje in poizvedoval, kdo ga ima. Aprila 1942 je vodil skupino, ki je šla po skrito orožje k Jožetu Ribiču-Marku na Miklavž nad Kresnicami. Orožje so odnesli 1. štajerskemu bataljonu, ki je bil takrat na Plešah pri Za-

savski gori. Tedaj je napravil v skalni votlini v bližini naše vasice bivač, kamor so skrili ponesrečenega Leopolda Eberga, ki je po tej votlini dobil vzdevek Jamski, in nekaj drugih ilegalcev.

Ivan je do 1. septembra 1942, ko je bil izdan, zelo aktivno in organizirano delal za OF, bil pa je že tudi kandidat za partijo. Ko so sovražniki napadli bivač, v katerem je bil, mu je uspelo pobegniti. Ponoči se je priplazil v zastajen dom, vzel najnujnejšo obleko in odšel v partizane. Tako se je izmaknil aretaciji. V naslednjih dneh se je priključil Moravski četi, ki je takrat taborila na Vrheh pri Roviščah.

Ivan, z ilegalnim imenom Bela, je bil kmalu vodnik 1. voda. Po smrti Ivana Remica 18. novembra 1942 pa je postal komandir prve čete. Moravska četa se je povezala z novimi borci in prerasla v zasavski bataljon Alojza Honkrauta. Četo v sestavi bataljona je dobro vodil. Ko so Nemci za Pohorskim bataljonom hoteli uničiti še Zasavskega, je bil v spopadu z njimi v kolovraški rebrti zadnje dni februarja 1943 težko ranjen. Razpršilna krogla mu je razbila spodnjo čeljust. Težko ranjenega so ga borci spravili h Grilovim pri Kolovratu. Ivan jih je že naslednji dan zapustil in se podal na pot za enoto. Borci so ga prišli iskati in ga naslednjega dne našli na Vrhu ali Dolgem brdu. Na nosilih so ga odnesli do Miklavža. Tam so ga pri-

Grilovih položili v hiši na tla. Prizor je bil boleč. Borci so imeli ob pogledu nanj rosne oči. Ranjeni pa je stiskal puško k sebi in grgal Poj karabinka. Namestili so ga v neko zemljanko v Spodnjem Prekerju. Prvo pomoč mu je ponudil dr. Polde Ukmar iz Litijske. Nato so ga prepeljali na Dolenjsko v Kočevski Rog. Tam ga je v mesecu septembru ali oktobru operiral dr. Breclj in mu za silo popravil iznakaženo brado, vendar pa je ostala velika brazgotina, pa tudi jedel je zelo težko.

Oktober 1943, se je Ivan vrnil z dolenjske v svoj domači kraj. Čez zavarovani most na reki Savi ga je pripeljal mimo straže, skritega v vozu slame, Karel Lovše iz Save. Po vrnitvi je bil član OZD (organ za zaščito naroda). Po osvoboditvi se ga je lotila bolezen, ki je bila verjetno posledica težke rane. Umrl je novembra 1945. Pokopan je na Zasavski gori.

Milan Gatantini

Ob 80-letnici rojstva Branka Jevremovića-Braneta

NOG na Bližnjem vzhodu

Branko Jevremović-Braneta je bil rojen 3. decembra 1909 v Titovem Užicu v Srbiji. Po uspešno končani gimnaziji je nadaljeval študij v Beogradu, kjer je leta 1935 diplomiral na pravni fakulteti. Po opravljeni diplomski delu kot sodniški in odvetniški pripravnik v Gornjem Milanovcu, Strugi, Čačku in naposled v svojem rojstnem kraju.

Še kot gimnazijec in študent se je vključil v napredno revolucionarno gibanje ter bil eden izmed organizatorjev velikih študentskih demonstracij proti diktaturi kralja Aleksandra Karadjordjevića. Član KP Jugoslavije je postal leta 1931 in od takrat dalje je aktivno delal na organizacijskem povezovanju in krepitevi KPJ v Srbiji. Bil je tudi najmočnejši sodelavec delegata CK KPJ Blagoja Parovića, ko je bil ta leta 1933 v domovini. Nekaj časa je bil tudi začasni organizacijski sekretar KPJ za Srbijo.

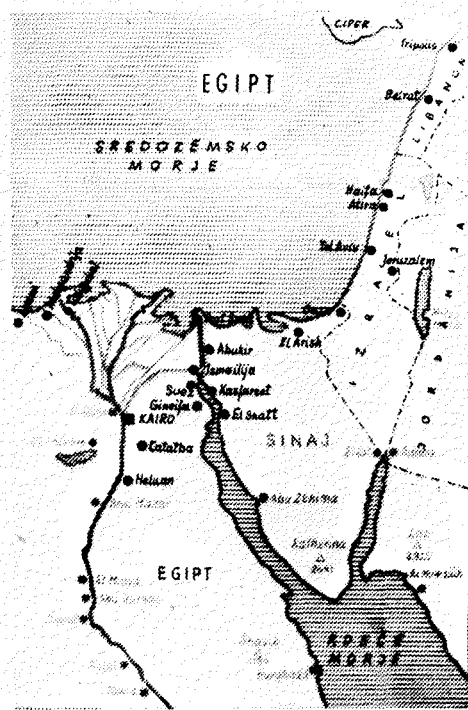
Kot študenta so ga aretirali zaradi sodelovanja v demonstracijah proti tedanjemu režimu. Zaradi revolucionarne dejavnosti je bil leta 1937 obsojen po zakonu o zaščiti države. Decembra 1940 pa je s posebno nalogo odšel v Sovjetsko zvezo.

Junija 1941 je prispel na Bližnji vzhod, kjer je bil kot jugoslovanski državljani mobiliziran v jugoslovanski bataljon v sestavi britanske 8. armade. Skupaj s to enoto se je leta 1942 udeležil šestmesečnih bojov na libijski fronti, in sicer pri krajih Kenels Box, Sidi el Barani, Solum, Halfaia Pass, Ridota Capuzzo, Marsa Matruh in El Dabba. Nato se je skupaj s soborci umaknil v Atiro pri Haifi (Palestina), kjer je bilo odtelet taborišče jugoslovanskega bataljona. V tej enoti je bil pobudnik in organizator ter politični vodja organizacije NOG, ki je že delovala od jeseni 1942 dalje in pripravljala odhode naših ljudi v vrste NOV Jugoslavije. Prav tako se je udeležil številnih akcij, ki so jih pripravili pripadniki organizacije NOG, med drugim tudi upora 10. julija 1943 v Atiri. Nato je bil prisiljen zapustiti Bližnji vzhod in se ilegalno vrniti v Sovjetsko zvezo.

Takoj po prihodu v Sovjetsko zvezo, že decembra 1943, se je vključil v samostojni jugoslovanski odred NOVJ, nato pa v prvo jugoslovansko brigado, ki je bila ustanovljena 1. julija 1944. Kot komandant njenega 1. bataljona se je leta 1944 vrnil v domovino in sicer prek Ukrajine in Romunije. Prišel je v osvobodene dele vzhodne Srbije, kjer se je vključil v 23. srbsko divizijo 14. korpusa NOVJ. Brigada je bila nekaj časa pod neposrednim vodstvom vrhovnega štaba NOVJ, nato v sestavi 1. proletarskega korpusa, končno pa v sestavi 5. divizije NOVJ.

Branko Jevremović je sodeloval v hudih bojih v bližini Čačka in v drugih krajih Srbije, vse do osvoboditve Beograda in naprej. Novembra 1944 pa je bil imenovan za pomočnika ministra za notranje zadeve vlade ljudske republike Srbije. Od 1949 do 1951 je bil pomočnik predsednika komiteja za zakonodajo vlade FLRJ, od leta 1951 do 1963 pa zvezni javni tožilec. Leta 1963 je bil izvoljen za člana ustavnega sodišča Jugoslavije in je to delo opravljal vse do smrti (1969).

Bil je tudi član CK KP Srbije (izvoljen na 4. kongresu KP Srbije). Aktivno se je udeleževal

dela v družbenih in strokovnih organizacijah. Tako je bil predsednik Šahovske zveze Jugoslavije in Združenja pravnikov. Od leta 1949 do 1952 je bil tudi predstavnik Jugoslavije v komiteju Organizacije združenih narodov za pravice človeka. Objavil je več člankov v strokovnih in dnevnih časopisih ter obravnaval predvsem vprašanja s področja kazenskega prava.

Za zasluge v predvojnem revolucionarnem gibanju, udeležbo v NOVJ in za povojno graditev socializma je bil odlikovan z redom za hrabrost, redom zaslug za narod z zlato zvezdo (dvakrat), redom partizanske zvezde s puškami, redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem in redom republike z zlatim vencem. Dobil je tudi številna druga javna priznanja.

Vsem pripadnikom jugoslovanskega bataljona na Bližnjem vzhodu, še zlasti primorskim Slovence in istrskim Hrvatom, je Branko Jevremović ostal v spominu kot dosleden revolucionar, prizadeven organizator NOG na Bližnjem vzhodu in odlični tovariš, kar so dokazovali tudi stalni stiki, ki jih je imel po vojni s soborci in prijatelji iz Trsta, Gorice, Slovenskega primorja in Istre.

Aktivno je sodeloval v akciji zbiranja zgodovinskega gradiva, ki je omogočilo rekonstrukcijo političnih dogodkov na Bližnjem vzhodu in pri pisanju monografij: Letalci prekomorci (Nova Gorica 1968), Tankisti prekomorci (Nova Gorica 1969), Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov v Afriki (Ljubljana 1970), Primorci in Istrani od pregnanstva do prekomorskih brigad (Ljubljana 1973), Narodnoosvobodilni boj na Jadranu in slovenski pomorščaki (Ljubljana 1974), Iz Afrike v NOVJ (Ljubljana 1978) in Odločitve v puščavi (Koper 1980).

Albert Klun

Pozabljen sem

Tisto cvetočo pomlad,
ko so gozdovi zgodaj zeleneli
in so ptice žvrgolele o svobodi
— sem jaz umrl za domovino mlad!

Ob gozdnem robu sem pokopan,
za spomenik so kamen djali,
mojega imena niso vanj vklesali,
zato ostal bom vsem neznan!

Na mojem grobu ni vsejanih rož,
le makov cvet ga krasi,
ko škrlatno rdeč se razcveti
in v daljave se kot žar blešči.

Kdo bi spomnil se mladosti moje,
ki nikoli nisem je živel,
in ljubezni, ki je nisem še spoznal
in semena, ki ga nisem zasejal

Zato sem brez spomina,
brez imena —
nič postal!

Vlasta SAJOVIC

Neresnice o prisilnih grobarjih v Begunjah

Ustreljenim niso pulili zlatih kron in protez iz ust

Čevljarski pomočnik Franc Leskovec je bil od leta 1937 zaposlen v takratni ženski kaznilnici v Begunjah. Nemci so ga tam zadržali, do septembra 1944, da je opravljal poljska dela okrog graščine. Dr. Janezu Gerčarju je izjavil, ta pa je v knjigi Begunje objavil naslednje:

»Ustreljene talce so ponavadi pokopavali v mraku. Višek okupatorjevega cinizma je bil ne le v tem, da so zaporniki, zaposleni pri tako imenovani delovni četi, morali kopati grobove za svoje sotrpine ter jih ustreljene pokopavati, ampak so morali že mrtve tudi sleči in zagrebsti gola trupla. Pri tem se je zlasti 'odlikoval' slovenski izdajec in gestapovski hlapec Zupan, doma verjetno iz Kranja, pravi sadist...«

Razen tega, da je bil Zupan v resnici v Begunjah, kjer je kot zapornik delal pri kotlovnici, ni v tej izjavi ničesar resničnega.

Miha Marinko, ki je bil januarja in februarja 1942 zaprt v Begunjah, je v knjigi Spomini med drugim zapisal:

»Grozljivo je bilo, da so ta obvestila o streljanju talcev v Drago prinašali v zapor jetniki, ki so po nemških navodilih pokopavali ustreljene. Ti jetniki so tudi v zaporu uživali nekatere ugodnosti. Med drugim so iz kuhinje nosili hrano in jo delili po celicah, sicer pa so čistili in ribali hodnike. Skozi vrata smo slišali njihove grozljive razgovore, kako je temu ali onemu uspelo skriti kako dragocenost, ki jo je našel pri mrličih. Po nalogu Nemcev so mrličem pulili zlate krone in proteze iz ust. To so bili bedni človeški stvori, ki so pri tem delu sami posuroveli. Iz njihovih razgovorov ni bilo čuti sledu o kakem sočutju do mrtvih. Nasprotno, za nekatere se mi je zdelo, da kar tekmujejo v surovostih, da bi bili tako deležni ugodnosti, ki so jim jih obljubljali gestapovci. Delali so iz strahu, da se sami ne bi znašli pred puškami. Iz njihovih razgovorov je bilo mogoče tudi ugibati, kdaj bo na vrsti nova skupina talcev...«

V Marinkovih spominih mrgoli toliko neresnic, da se čudim, kako so mogli recen-

zenti to prezreti. Na hodnikih naj bi se jetniki pogovarjali o tem, kako so postreljenim jemali razne dragocenosti, tako glasno, da so jih slišali po sobah. Tako bi jih vendar lahko slišali tudi gestapovci in stražarji?!

Govoril sem z mnogimi, ki so morali pokopavati žrtve. Njihove spomine sem objavil v mnogih časopisih in knjigah (Beg z morišča, Semeni v Bistrici in Krik v Dragi). Nihče od teh nikoli ni bil sprt z zakonom in običajno moralo. K temu delu so bili prisiljeni.

Za pokop talcev, ki so jih iz Begunj pripeljali na streljanje v kraje, kjer je bila izvedena partizanska akcija, je po ukazu policije moral poskrbeti župan tistega kraja. Ta je po navadi za to določil občinske delavce. Včasih pa so orožniki kar sami pobrali moške v bližnji vasi in jih prisilili, da so ubite pokopali.

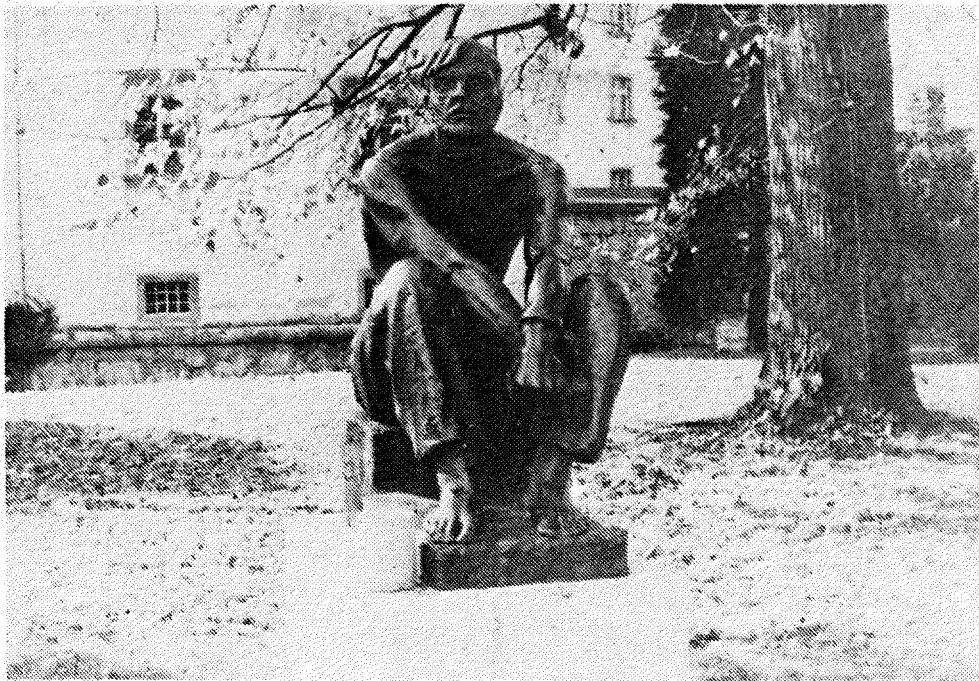
Za pokop postreljenih v Dragi pri Begunjah v obdobju od novembra 1941 do konca 1942 (potlej v Dragi niso več streljali) so namerno določali take, za katere so sumili, da so vpleteni v upor in jih bo to morda strlo. Ti grobarji, sami na robu smrti, so bili mučeniki in ne »bedni človeški stvori«. Mnogi od njih so bili v Begunjah v celicah in hudo mučeni. Prisostvovati ustrelitvi v Dragi, odvezovati trupla od kolov in jih znašati ali vleči v bližnjo jamo pa je bila zanje kazen in ne »nagrada«.

Marca 1980. leta sem na Dovjem govoril s 77-letnim kmetom Janezom Jakljem. Po decembrski vstaji na Dovjem in v Mojstrani so zaprli veliko ljudi. Jakelj je bil v prvi skupini aretirancev, ko se udeleženci vstaje še niso vrnili z zasneženih planin. Vso prvo skupino so nameravali postreliti, ker so uporniki v planino odpeljali tri ujetе nemške orožnike. Na srečo so jih partizani izpustili še istega dne, kar pa niti najmanj ni ohladilo besa gestapovcev. Od vaščanov so hoteli čimprej zbrati podatke o udeležencih in organizatorjih upora. Zaradi tistega »čimprej« so tudi Jaklja odpeljali v Drago. Kaj je moral tam delati in kaj je tam videl, izvem iz njegove pripovedi:

»Novoletni prazniki so v mojih spominih izredno vznemirljivi, srhljivi. Drugega januarja 1942. leta so me poklicali iz zaporniške sobe v Begunjah in s skupino drugih zapornikov odpeljali v Drago. Policijski oficir nam je pokazal, kje moramo izkopati jamo, koliko mora biti dolga, široka in globoka. Nihče nam ni zinil niti besedice o tem, čemu bo jama služila, toda to smo vedeli vsi. Med kopanjem smo razmišljali, kdaj in koliko jih bodo postrelili: danes, jutri, pojutrišnjem? Petnajst, dvajset ali več? Bomo med njimi tudi mi?

Zemlja je bila zmrznjena, zasnežena. Od naporega dela smo se potili, od mraza in strahu nas je mrzilo. Želodci so bili prazni, a lakote nismo čutili.

Naslednjega dne, bilo je 3. januarja zjutraj, so nas spet s krampi in lopatami odpeljali v Drago. Nekaj minut za nami so pripeljali na smrt obsojene udeležence decembrskih vstaj na Gorenjskem in tiste, ki so na terenu pomagali partizanom. Nihče od nas jih ni štel, kot pogrebci smo nemo zrl v sneg, pa bežno sem ter

tja v jamo in v obraze talcev. Med njimi sem prepoznal le mesarja Ivana Vidica z Bleda, drugih ne. Devet udeležencev vstaje iz našega kraja

V skladu z določili 4. in 7. člena Pravilnika o podeljevanju Priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda in o delu žirije, razpisuje Žirija za podeljevanje Priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda pri Republiški konferenci SZDL Slovenije

20 PRIZNANJ OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA LETO 1990

Priznanje Osvobodilne fronte slovenskega naroda so namenjena tistim posameznikom in organizacijam, ki so s svojim delom prispevali k dosežkom trajnejšega pomena pri osvoboditvi slovenskega naroda in k skrbi za njegovo suverenost ter pri razvoju socialistične samoupravne skupnosti, še zlasti:

– pri udejanjanju vloge Socialistične zveze, naslednice Osvobodilne fronte slovenskega naroda kot demokratične, za vse ljudi in njihove interese odprte organizacije, zlasti tudi pri uveljavljanju vsenarodne širine Osvobodilne fronte, njenih demokratičnih moralnih načel in izročil;

– pri ustvarjanju pogojev za uveljavitev ljudi kot nosilcev odločanja na vseh ravneh in področjih družbenega življenja in dela ter za njihov prispevek pri uveljavljanju demokratičnih odnosov in pri razvijanju skupščinskega sistema;

– pri uveljavljanju pluralističnih pogledov v organiziranih oblikah delovanja, zamisli in dejavnosti za družbeni razvoj, za preudarno izkoriščanje vseh naravnih danosti in ustvarjalnih možnosti, ob upoštevanju varovanja okolja in v prizadevanjih za višjo življenjsko raven vseh ljudi;

– za prispevek pri uresničevanju nalog Socialistične zveze za gospodarski in kulturni napredek, še posebej za razvoj znanosti in

tehnološke in delovne inovativnosti ter pri vrednotenju ustvarjalnega dela, vzajemnosti in humanih odnosov med ljudmi in skrbi za bogatejšo otroštvo;

– za prispevek pri krepitevi sožitja med narodi in narodnostmi ter njihovo enakopravnost v Jugoslaviji ter v svetu.

Predlog lahko oblikujejo krajevne in občinske konference SZDL ter konference SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih, organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti, vodstva družbenopolitičnih organizacij ter družbenih organizacij in društev.

V kolikor predlagatelj niso občinske, obalna ali mestni konferenci SZDL, je predlagatelj dolžan predlog posredovati tudi njim, ki se morajo o predlogu izjasniti in svoje mnenje posredovati Žiriji za podeljevanje Priznanja OF pri Republiški konferenci SZDL Slovenije.

Predloge z obrazložitvijo in utemeljitvijo naj predlagatelji posredujejo Žiriji za podeljevanja Priznanja OF pri Republiški konferenci SZDL Slovenije, Ljubljana, Komenškega 11, najkasneje do 15. januarja 1990. Predlogi morajo biti posredovani na posebnih obrazcih, ki so na razpolago na občinskih, obalni in mestnih konferencah SZDL.

Žirija za podeljevanje priznanj OF pri RK SZDL Slovenije

v nemščini preklinjati, ker smo izkopali premajhno in preplitko. V besu je krulil, da bi morali postreliti najprej nas. Kot ponoreli smo skočili v jamo in z vso naglico vihteli krampe in lopate. Ubogi talci! Celo uro so morali čakati in gledati, kje bo njihovo zadnje počivališče!

Ob kolih zvezane so streljali po tri in tri. V vsakega je streljalo pet policistov: dva v glavo, tri v prsa. Med streljanjem sem bil v jami in sem vseh šestinideset zložil v grob, ko so jih do jame prinesli ali privlekli drugi jetniki...«

Ni resnica, da so trupla slekli — ne tedaj, ne prej in ne pozneje, niti da so mrličem pulili zlate krone in zobne proteze. Ne v Begunjah ne na gestapovskih izpostavah na Gorenjskem zasliševalci niso zijali v usta zapornikov in štelili, koliko ima kdo zlatih zob. Trdim, da mnogo postreljenih nikoli ni videlo niti zobozdravnika niti zlata.

Jože Vidic

so namreč postrelili v Drago čez mesec dni.

Streljanju talcev (obsojenec) je prisostvovala gesta-

povska elita z Bleda in civilni nacistični funkcionarji. Predsednik izrednega sodišča dr. Bauer si je najprej ogledal jamo, potem pa nas je začel

Smrt partizanke Nade

Novembra 1944 sta prišla k nam v gostilno Jože Gale, filmski režiser, in Matej Bor, pesnik. Prvega nisem poznal, Mateja Bora pa le po njegovih udarnih pesmih, objavljenih v Slovenskem poročevalcu 1941 in 1942.

Komaj sta se usedla, že je prisopihal kurir Glavnega štaba Slovenije. Ves zadihan je ven poklical Jožeta Galeta, in mu povedal, da prihaja naravnost iz GSS in da mora nujno obvestiti Bora, da je v boju padla njegova žena Nina. Gale se je branil in prosil kurirja, naj pove bridko novico sam. Kurir tega še slišati ni hotel. »Zelo se mi mudi!« je

odgovoril in že se je izgubil v mraku. Gale je bil zdaj prisiljen sam povedati Bora to žalostno vest. Začel je po ovinkih, toda ko je prišel do tistega »ravnokar so sporočili iz GSS, da je padla tvoja žena Nina,« je Bor skoraj omedlel. Privlekli so ga v kuhinjo in ga položili na stol ob »mentrgi«. Gale, oficirji in moja mati so hodili k njemu in ga tolažili, vendar je komaj opolnoči prišel malo k sebi.

Jože Gale se je kmalu za tem z gledališčniki Lojzetom Potokarjem, Stanetom Česnikom, Francetom Presetnikom in drugimi naselil pri nas. Moja mati jim je kuhala

in prala (po osvoboditvi so ji prinesli v zahvalo umetniško sliko Ljubljane, s podpisom vseh gledališčnikov na hrbtni strani). Pri nas je stanoval tudi Mirko Jakše-Perov iz Novega mesta pa člani Glavnega odbora Rdečega križa Slovenije, ki ga je vodil učitelj Slibar, pogosto pa so nas obiskovali Niko Pirnat, Marjan Kozina, Boris Ziherl in včasih tudi Božidar Jakac, Boris Kidrič ter Josip Vidmar. Ob zasedanju Snosa je prespal pri nas tudi predstavnik Avnoja (mislim da je bil Ribar). Bil je visok funkcionar in je imel pred vrati sobe stalno stražo.

Niko Pirnat je imel umetniško bradico. Natočil sem mu šilce žganja in z veseljem ga je srknil. Nato je prosil za čik.

V žepu sem jih imel vedno nekaj; poiskal sem najdaljšega in mu ga ponudil. Bil je vesel, kakor da bi mu (danes) podaril milijone. »Saj me poznaš, kaj?« me je ogovoril in se smehljaj. »Kako te ne bi poznal, saj si znan umetnik!« sem odgovoril. »In kako se pišem?« me je zopet vprašal. Ne vem, kaj se mi je zafecljalo v glavi, saj sem se Pirnata bežno spomnil iz internacije v Visco, pa sem mu odgovoril kakor iz puške: »Božidar Jakac!« Pirnat je kar pozelenel in skočil, kakor da bi ga pičil gad! »Kaj, da bi bil jaz tista

kurba, ki ne pije in ne kadi?« je revsknil. Kar pene so mu šle iz ust, tako je bil besen. Takoj sem pogruntal, da sem ga polomil.

Zadevo je rešil Mirko Jak-

še, ki je sedel poleg njega. »To je Nikolaj Pirnat!« Takoj sem se mu opravičil, natočil še šilce žganja, mu dal še en čik in kmalu je bil zopet dobre volje!

Elkroj

MOZIRJE

formula EL

FORMULA KAKOVOSTI

Pred 22. decembrom – dnevom JLA

Kako je nastala in se razvijala naša armada

Korenine nastanka naših oboroženih sil segajo v sam začetek priprav na vstajo proti okupatorju in domačim izdajalcem. Vojni komiteji, ki jih je ustanovila KPJ, so zbirali orožje, pripravljali in usposabljali so izbrane kadre, organizirali prve bojne skupine in pripravljali ustrezne materialne pogoje za oborožen boj.

Iz vojnega komiteja komunistične partije Jugoslavije je 27. junija 1941 nastal glavni štab narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije, za poveljnika pa so imenovali Josipa Broza-Tita.

Temu je kmalu sledilo obdobje, za katerega je značilno ustanavljanje partizanskih odredov, katerih sestavo in organizacijo ter oblike oboroženega boja je določil glavni štab. Julija 1941. leta je glavni štab tudi sklenil, da se bodo borci imenovali partizani. Njihovo razpoznavno znamenje je postala rdeča zvezda, prišita na kapi.

Partijski organi in glavni štabi so v letu 1941 natančno določili politično in vojaško zasnovo vstaje. Dali so ji najširši narodnoosvobodilni in protifašistični pomen in določili načela vojaške organizacije ter vse drugo, kar so partizanski odredi potrebovali za uspešno delovanje. V partizanske eote so vstopali borci ne glede na svoje socialno poreklo, politično opredelitev, versko pripadnost in narodnost. Partizan je lahko postal vsak, ki si je želel v neposrednem boju priboriti zmago nad fašističnimi okupatorji.

Konec leta 1941 je bilo v Jugoslaviji 43 partizanskih odredov, 10 samostojnih bataljonov in več samostojnih čet. Te enote so imele v svojih vrstah 80 tisoč borcev. Takšna hitra rast partizanskih enot pa je zahtevala višje oblike vojaškega organiziranja in takšne vojaške formacije, ki bi lahko delovale samostojno in ne bi bile več vezane na ozemlje. Z ustanovitvijo prve proletarske narodnoosvobodilne udarne brigade decembra 1941 v Rudu se je začelo tudi novo obdobje v razvoju partizanske vojske.

V letu 1942 je glavna pozornost veljala ustanavljanju brigad in udarnih proletarskih bataljonov ter čet. Ob tem pa vrhovni štab ni zamenjal organizacijske in vsebinske graditve partizanskih enot in celotnega narodnoosvobodilnega gibanja. Ob koncu tega leta je partizanska vojska štela 150 tisoč borcev, ki so sestavljali 37 brigad, 9 divizij, 2 korpusa, 6 ali 7 odredov in 45 samostojnih bataljonov. Za partizansko vojsko je bilo zelo pomembno leto 1943, saj je ob kapitulaciji Italije 9. septembra tega leta zaplenila obsežen vojaški material, ki je omogočal njen nadaljnji razvoj brez pomoči od zunaj. Tako je konec leta 1943 narodnoosvobodilna vojska štela že 300 tisoč borcev. Tega leta so vpeljali tudi oficirske in podoficirske čine ter odlikovanja. Sredi oktobra je partizanska vojska dobila prvo letalsko oporišče, kmalu pa je sledila še ustanovitev partizanske mornarice. Ta je imela dve flotilji oboroženih ladij, 12 flotilj oboroženih čolnov, nad 2000 pomožnih plovnih enot, obalno topništvo, na kopnem pa svoje odrede.

V letu 1944 je narodnoosvobodilna vojska končno

prerasla v sodobno opremljeno kadrovske enotno in izkušeno armado, v njenih vrstah pa je bilo že več kot 500 tisoč borcev. Ob koncu tega leta je imela partizanska vojska 19 korpusov in korpus narodne obrambe KNOJ, 57 divizij in 228 brigad, med katerimi sta bili dve tankovski, 11 topni-

Namesto vojnih armad so ustanovili 5 vojaških območij, vojna mornarica pa je obdržala prvotno organizacijo. Imela je tri pomorska poveljstva flote in rečno vojaško ladjevje. V tem obdobju so v armadi namenili zelo veliko pozornosti idejnopolitičnemu izobraževanju in razvi-

nje dotedanje organizacijsko-tehnične in doktrinarne strukture ter iskanje novih kadrovskih rešitev. Ustanavljanje vojaških izobraževalnih ustanov na ravni akademij je v tem obdobju pomenilo trajno usmeritev v posodabljanje celotne sestave in mehanizmov naše armade. Z uvedbo delavskega samoupravljanja 1. 1950 je nastopil prelomni trenutek v razvoju naše družbe, hkrati pa se je do skrajnosti zaostri tudi takomimovana hladna vojna med blokoma. V takšnih domačih in mednarodnih razmerah je dozorelo spoznanje, da doteda-

zanske sile. Te naj bi v morebitni vojni opravljale svoje naloge s partizanskim načinom delovanja. Za njihovo vodenje in poveljevanje je bil ustanovljen tudi vrhovni štab partizanskih odredov. Do konca leta 1955 je bilo ustanovljenih 126 partizanskih brigad, poveljevali pa so jim najpomembnejši partizanski poveljniki, ki so se prekalili v bojih med narodnoosvobodilno vojno.

Nova doktrina, nova organizacija

Čas po letu 1959 je zaznamovan z nadaljnjo graditvijo in izpopolnjevanjem operativno teritorialnih enot. Nova doktrina je zahtevala spremembe na vseh področjih, saj je bilo potrebno novim zahtevam prilagoditi celoten mobilizacijski in naborni sistem, enote in veje armade, sistem vojaškega usposabljanja, izpopolnjevanje in izobraževanje starejšinskega kadra, poveljstev in štabov, ves sistem zaledne oskrbe in drugo. Hkrati je potekalo tudi opremljanje vseh vej JLA

dobje, v katerem so oborožene sile SFRJ postale celota, sestavljena iz JLA in TO. S tem so bila tudi praktično izpeljana določila ustave iz leta 1963, ko so družbeni, organizacijsko tehnično in vojaški model sistema SLO postavila kot celoto. S tem so bili narejeni temelji za še hitrejši razvoj oboroženih sil. Jugoslovanska ljudska armada je stopila v obdobje delnega in postopnega zmanjševanja števila pripadnikov svoje stalne sestave.

Tako je nastal celovit obrambni sistem, ki temelji na SLO in DS kot enotnem sistemu samoupravnega organiziranja, pripravljanja in aktivne udeležbe vseh družbenih subjektov v obrambi države.

Ko je bil leta 1974 sprejet zakon o ljudski obrambi, so bili doseženi pomembni uspehi na področju podružbljanja obrambnih priprav in graditve močnega sistema obrambe države, v katerega so bile neposredno vključene milijonske množice ter vse materialne in druge možnosti naše družbe. Pomemben mejnik pa je leto 1982, ko smo sprejeli zakon o splošni ljudski obrambi, ki naj bi prispeval k še bolj celovitemu podružbljanju obrambnih in varnostnih priprav naše družbe. Na žalost pa se vse težji položaj našega gospodarstva in vsesplošna kriza v družbi kažeta tudi v jugoslovanski ljudski armadi, saj mora ta v zadnjem času najemati kredite, da lahko izpolni svoje obveznosti do domačih dobaviteljev, to je proizvajalcev orožja in opreme.

Jugoslovanska ljudska armada je bila torej od konca vojne do danes deležna več reorganizacij, posodobitev in prilagoditev novim razmeram. Spreminjala je svojo velikost, organizacijo, stopnjo tehnične opremljenosti, sistem vzgoje in izobraževanja, organizacijo vodenja in poveljevanja, doktrino uporabe in drugo. Vse to pa je bilo v skladu z dejanskimi razmerami in možnostmi naše družbe.

Danes smo priča različnim vizijam ravnanja naše armade. Tako eni predlagajo, naj JLA prevzame vaje v svoje roke, drugi pa menijo, da mora armada ostati zaprta v vojašnicah. Prav gotovo bo čas odgovoril na ti dve viziji, toda neizpodbitno dejstvo je, da je v nastanek in razvoj JLA vloženo veliko znoja, odrekovanja in žrtve vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti, torej tudi Slovencev. Zato večina Slovencev meni, da je jugoslovanska ljudska armada njihova, in jo tudi sprejema za svojo.

Bojan Kuntarič

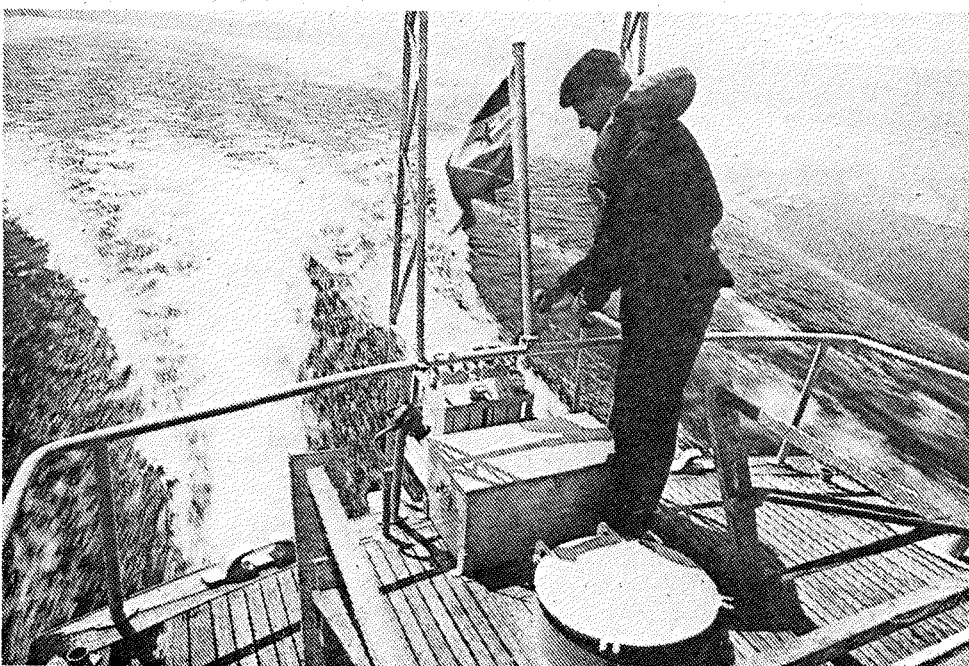

ških, 2 inženirski in 1 konjeniška. Poleg tega pa je bilo v Jugoslaviji še 80 partizanskih odredov, ustanovili pa so tudi armadne skupine.

Nastanek jugoslovanske armade

Že kmalu se je pokazalo, da tudi ta organizacijski model ne ustreza potrebam. Zato so marca 1945 narodnoosvobodilno vojsko in partizanske odrede preimenovali v Jugoslovansko armado, ki je bila razdeljena v 4 armade. Vrhovni štab pa se je preimenoval v generalštab jugoslovanske armade. Hkrati je reorganizacijo kopenske vojske pa je potekal ta proces tudi v obeh drugih vejah: mornarici in letalstvu. Mornarica se je preimenovala v Jugoslovansko mornarico, namesto pomorskih sektorjev pa so ustanovili poveljstva za severni, srednji in južni Jadran, ustanovili pa so tudi Savsko in Donavsko rečno flotiljo. V letalstvu pa so pospešeno oblikovali letalske formacije in ustanovljali jurišne in lovške letalske divizije.

Po vojni se je jugoslovanska armada začela spreminjati v mirnodobno vojaško organizacijo, ki pa je bila sposobna braniti pridobitve socialistične revolucije. Ob postopni demobilizaciji in reorganizaciji armade se je njeno številčno stanje bistveno spremenilo. Do konca leta 1947 se je njeno število zmanjšalo z 800 tisoč na 400 tisoč vojakov. Imela je 26 divizij kopenske vojske, 5 divizij vojnega letalstva in 15 samostojnih brigad.

janju učinkovitega vzgojno-izobraževalnega sistema ter seveda tehnični opremiti enot in ustanov. Začele so delovati šole posameznih vej in rodov, ki so usposabljele potrebni vojaški kader.

Razvoj pod pritiskom

Drugo obdobje razvoja JLA se začneja z resolucijo informbiroja leta 1948. Ta čas je pomenil veliko preizkušnjo za Jugoslavijo, saj so začele na Jugoslavijo izvajati pritisk tudi zahodne države. Ti pritiski so svoj vrh dosegli s tržaško krizo leta 1953.

V takšnih razmerah je bila naša armada v stalni pripravljenosti. Prisiljena se je bila preusmeriti na lastne materialne sile in gospodarske zmoglosti države. To pa je imelo za posledico spreminja-

nji model vojaške organizacije ne ustreza več. Ustavni zakon iz leta 1953 je postavil pravne temelje razvoja in uresničevanja novih rešitev pri oblikovanju enovitega obrambnega sistema. Ob proučevanju strateških in taktičnih izročil NOB je bil sprejet zakon o ljudski obrambi, 1955. leta pa smo začeli uresničevati splošno zasnovo nove obrambne doktrine.

Zelo zahtevna problematika snovanja celovitega sistema obrambe je bila teoretično in praktično zasnovana leta 1958 in je temeljila na razvoju v NOV. Za to obdobje je značilno razvijanje tedaj imenovane zasnove kombiniranega vojskovanja, kar je imelo za posledico, da so poleg operativnih enot armade ustanovili tudi močne parti-

z najsodobnejšim orožjem in opremo, ki smo jo uvozili.

Ti procesi niso tekli brez težav in zapletov, saj so bili življenjsko odvisni od stopnje razvitosti, družbenoekonomskih odnosov in učinkovitosti političnega sistema. Po odločilni in dolgotrajni akciji zveze komunistov in drugih za preobrazbo družbenih odnosov, od etatizma in državnega centralizma k samoupravljanju, se je leta 1965 proces podružbljanja celotnega sistema obrambe okrepil in leta 1968 smo ga tudi dokončno oblikovali. S tem pa se je končalo tudi najdaljše poveljno obdobje razvoja naših oboroženih sil.

Zakon o ljudski obrambi, ki je bil sprejet februarja 1969. leta, pomeni tretje ob-

Dubrovnik – primer reševanja kulturne dediščine

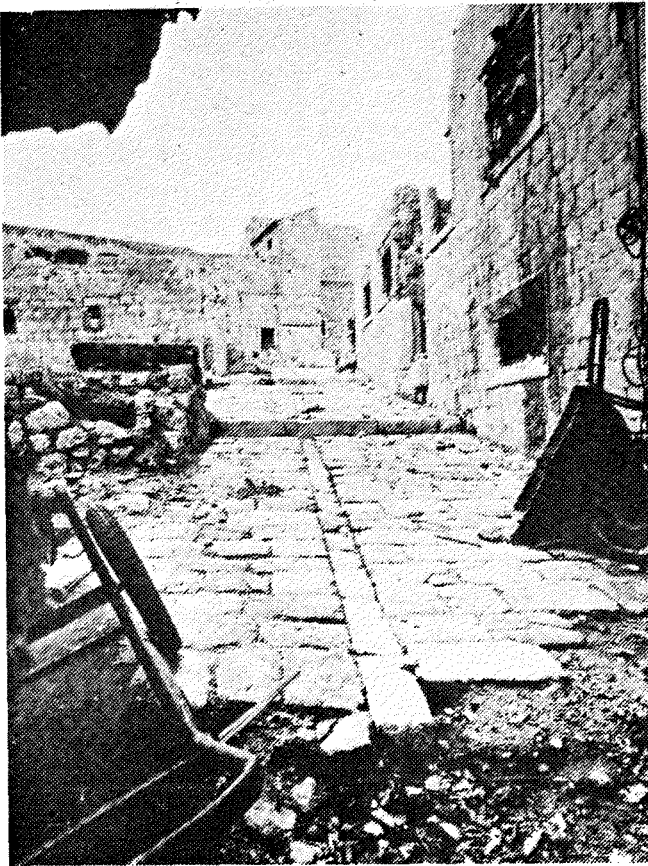
V ljubljanskem kulturno-informacijskem centru je te dni še vedno na ogled nadvse zanimiva razstava o zaščiti in obnovi gradbene zapuščine Dubrovnika. Ta razstava predstavlja s svojimi izbranimi primerki edinstven podvig v naši jugoslovanski sferi reševanja in obnavljanja celovitih historičnih in kulturnih urbanih celot.

Seveda je vprašanje, kako hitro bi se družba lotevala sanacije in obnove Dubrovnika, če »ji ne bi pomagal« potres leta 1979. Zdaj so v fokusu obnove in sanacije prav vse pomembnejše mestne zgradbe – od palač, cerkva, samostanov in letnih dvorcev pa do ulic, trgov in komunalne infrastrukture.

Sreča v nesreči je, da Dubrovnik vendarle niso Benetke, in da je vprašanje uspešne obnove predvsem vprašanje ustreznega financiranja, ne pa tudi slabih možnosti za obnovo. Predstavitev obnove te-

ga jadranskega bisera v Ljubljani nam namreč pripoveduje o sposobnih in že tudi učinkovitih restavratorskih posegih, ki pa so zastavili svoje delo pri temeljih: s temeljitimi znanstvenimi – arheološkimi, zgodovinskimi, umetnostno-zgodovinskimi in drugimi raziskavami ter z valorizacijo spomenikov, čemur je šele sledilo projektiranje obnove. Slednja mora poleg starih vsebin pogosto vnašati nove, kot elemente revitalizacije mesta.

Poleg vse normativne zaščite, ki jo uživa Dubrovnik kot spomenik prve vrste na Hrvaškem in v Jugoslaviji, ter poleg dejstva, da je Dubrovnik vpisan tudi v Unescov register svetovne dediščine, bi takšna verbalna zaščita štela le malo, če ne bi strokovnjaki pristopili k svojemu delu zares odgovorno, najprej v Zavodu za obnovo Dubrovnika, pa tudi širše, v sodelovanju s strokovnimi sodelavci iz države in tujine.

Da gre za sodelovanje Dubrovnika z drugimi v širših razmerjih, potrjuje tudi trenutna razstava v Narodni galeriji v Ljubljani, kjer je razstavljen slavn dubrovniški poliptih, pripisan slavnemu beneškemu mojstru cingulcenta Tizianu in njegovi delavnici, z določeno letnico nastanka – 1552. Seveda slika ni razstavljena v Ljubljani le

kot velika svetovna likovna vrednost, pač pa se z razstavo o postopkih restavriranja te slike in seveda končno restavriranim delom predstavlja ljubljanski restavratorski center, ki se je lotil in dobro opravil to zahtevno tehnično in tehnološko nalogo. S tem je za Dubrovnik rešena še ena dragocenost, za ljubljanske restavratorje pa je postala restavra-

cija Tizianove slike pomembna referenca njihovega strokovnega dela. Z dokončanjem tega dela so slovenski restavratorji restavrirali že drugo pomembno delo poliptiha iz katedrale v Dubrovniku. Naj ob tem povemo kot

zanimivost le še to, da je na omenjeni sliki opravil predzadnja restavratorska dela slovenski slikar in restavrator Matej Sternen. Zadnji strokovni poseg pa sta opravila Miha Pirnat in Ivan Bogovič.

B. Ž. J.

Nova knjiga o upornem Bežigradu

Že pred koncem novembra so javnosti predstavili knjigo *Uporni Bežigrad*, ki jo je uredil in gradivo zanjo zbiral Pavle Lešnjak, za objavo pa pripravil Djuro Šmicberger.

Pred pojmom Bežigrad ločimo na eni strani sedanjo občinsko upravno-politično enoto, na drugi pa del Ljubljane, znan že od nekdaj pod tem imenom.

Zato je polpretekla zgodovina občine Bežigrad zajeta v tri zvezke. Najprej je izšel prvi del z naslovom Na levem bregu Save, ki obravnava dogajanja v krajih predvojnih občin Ježica, Dol in Podgorica. Drugi zvezek z naslovom Ljubljansko Posavje in ljudski revoluciji je posvečen območju na desnem bregu Save, torej delu Ježice in Črnuč. Sedanji, tretji del, z naslovom Uporni Bežigrad, zaokroža pregled tako v mejah občine in posebej v okolju, ki je dalo občini ime.

Snov, skupna vsem trem

zvezkom, obravnava zgodovinske tokove, ki so od pradavnin, zlasti pa v novejšem obdobju usmerjali družbeni, gospodarski in kulturni razvoj. Z večjo pozornostjo spremljamo napredna gibanja in njihov vpliv na ljudi, ki so v težavnih preizkušnjah druge svetovne vojne postali privrženci, aktivisti in borci narodnoosvobodilnega gibanja in socialistične revolucije. Ti tokovi in gibanja, najsi imajo svetovne ali evropske razsežnosti, se tako ali drugače kažejo v širši domovini, vsekakor pa so za Bežigradom tesno povezani z dogodki v Ljubljani.

Zato je naša naloga, da izluščimo značilnosti tega območja. Kar zadeva starejša obdobja, gre predvsem za skrženo sinte-

zo znanega in v različnih virih dosegljivega. Drugačn pa je zadeva z narodnoosvobodilnim gibanjem in z medvojnimi leti. Tukaj takorekoč orjemo ledino in skušamo ohraniti spominu in zanamcem čas, ki ne sme utočiti v pozabo. Tako kot vsepovsod po naši domovini so tudi prebivalci Bežigrada prispevali pomemben delež v skupnem boju proti tujim zavojalcem in za presnovo družbenih odnosov. Zato so od leta 1941 do leta 1945 v središču naše pozornosti in njim je namenjen pretežni del knjige.

Raziskovanje tega obdobja je težavnejše, čim bolj prodiramo z njim v ožja okolja in razmeroma manjše organizacijske enote. Politično in vojaško vodstvo gibanja je imelo tak

ustroj, da je kljub izrednim varnostnim ukrepom lahko hranilo in skrivalo najrazličnejše dokumente. S tem je nastala osnova za obnavljanje tistega časa in razvoja. Tudi v posameznih pokrajinah – tod bolj, tam manj – so varovali arhive. Sem štejemo Ljubljano, saj je bila že splošno središče gibanja in vseskozi eden izmed njegovih poveljnih členov. Odtod navzdol je izvornih listin in dokumentarnega gradiva na sploh vse manj. Vzemimo na primer Bežigrad, ki nas tukaj zanima, pa se v različnih muzejih in arhivih kmalu prepričamo, da je neposredno z njim v zvezi zapi- sanega zelo malo.

Zato se je bilo treba zateči k pričevanjem. Te naloge se je zelo prizadevno lotil medvojni aktiv udeležencev NOB, najprej sestavil uredniški odbor za pisanje zgodovine, potem pa porazdelil delo tako, da bi zbral čim več podatkov, opisov

in spominov na dogodke, pove-zane z medvojnimi leti. Odziv je bil množičen: odzvali so se tako tisti, ki so zbirali podatke, kot oni, ki so jih pripovedovali. Brez nesebičnega sodelovanja zbiralcev in pripovedovalcev ne bi prišli do snovi, ki je omogočila pisanje tega dela. V prvi vrsti se moramo torej zahvaliti njim (ki jih žal vseh ni mogoče naštet), za njimi pa občinski konferenci SZDL Bežigrad in delovnim kolektivom, ki so organizacijsko in gmotno prispevali znatne deleže za izid knjige.

Ko se bežigrajska kronika NOB predstavlja javnosti, bi morali bralci upoštevati, da so pričevanja ljudi, čeprav so bila v našem primeru opravljena temeljito in z veliko mero odgovornosti, vendarle manj zanesljiva v primerjavi z dokumenti in ostalimi gradivi, ki so nastali v času opisanega dogajanja. Pričevanja so navadno drugot-

ni vir, ki dopolnjuje morebitne ohranjene listine. To velja toliko bolj, kolikor se pričevanja časovno odmakajo dogodkom, kajti spomini pešajo – različne okoliščine in vplivi običajno v določeni meri spreminjajo naša prvotna spoznanja. Takratni zapiski ali redki dnevni-ki (ki pa jih je iz razumljivih vzrokov bore malo) se skoraj dosledno razlikujejo od tistega, kar bi isti zapisovalec povedal dandanes. Zaradi vsega tega se torej zabrisuje pravo podoba, vendar naj to ne zmanjšuje dobromamernih prizadevanj pri obnavljanju polpretekle bežigrajske zgodovine.

Splošna veličina nekega obdobja raste s sestavljanjem vseh njenih, tudi najmanjših delov. Bežigrad je na sploh in posebej med NOB globoko usidran v zgodovini našega naroda. Temu v prid govori delo, ki je pred nami.

D. Š.

Franjo Zorko

KRONOLOGIJA DELAVSKEGA GIBANJA IN DRUŽBENEGA RAZVOJA MARIBORA IN OKOLICE (1897-1983)

Pobudo za samostojno kronologijo delavskega gibanja in družbenega razvoja Maribora ter njegove okolice je že dvainosemdesetega leta dala komisija za tradicije delavskega gibanja pri mariborskem sindikatu. Knjiga, ki je izšla pred kratkim pri mariborskih Obzorjih (v nakladi 800 izvodov), je že peta kono-

V Mariboru je bilo prvo povojno veliko zborovanje viničarjev. Navzočih je bilo okrog 300 delegatov iz vseh okoliških vinorodnih krajev. Zborovanja, ki ga je vodil Sergej Kraigher, so se udeležili tudi Boris Kidrič, predsednik slovenske vlade, Zoran Polič, notranji minister, in Jože Levstik, pomočnik ministra za kmetijstvo Slovenije. V mariborskem okrožju je bilo po vojni 694 posestev, ki so prešla v državno upravo, med temi je bilo 1600 ha vinogradnikov. Na teh posestvih je živelo 887 viničarskih družin, na zasebnih vinogradniških posestvih pa je živelo 1820 viničarskih družin.

★

Delavci tovarne Hutter so s 12.507 urami prostovoljnega dela usposobili za 120 družin stanovanja v delno porušeni zgradbi v Mariboru.

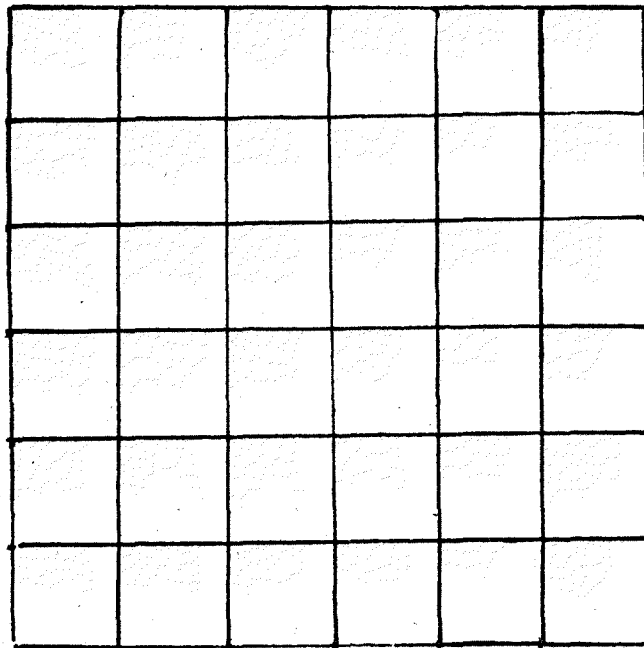
logija delavskega gibanja na Slovenskem. Zagotovo bo tudi ta knjiga prišla nadvse prav vsem, ki jih zanima in jih še bo zanimala zgodovina delavskega gibanja na Mariborskem. V knjigi najdemo poleg dogajanja v predvojnem času in v času vojne tudi za nas manj znane in nadvse zanimive dogodke iz prvih povojnih dni graditve Jugoslavije, ki bodo, oziroma šele postajajo, predmet resnejših zgodovinskih raziskav. Kronologijo je pripravil in uredil Franjo Zorko, iz nje pa vam le za pokušino ponujamo dva drobca.

Revolucija in glasba

Tolminski puntarji so opera v treh dejanjih in devetih slikah. To delo skladatelja Ubalda Vrabca, za katerega je libreto napisal Janez Dolenc, so proti koncu novembra postavili na oder goriškega Teatra Verdi. Krstno uprizoritev je podprla Slovenska kulturnogospodarska zveza iz Trsta, ki je s tem hkrati počastila avtorjevih 84 let in njegovih petdeset let delovanja v zamejstvu.

Opera je doživela velik odziv, tako v goriškem gledališču kakor tudi v ljubljanski Slovenski filharmoniji in v Trstu, kjer je našla prostor na odru kulturnega doma. Spet dokaz več, da glasbena govorica ne pozna meja.

Z. D.

Osteoporoza – bolezen starejše dobe

Ko se količina kostnega tkiva zmanjša do te mere, da se poveča možnost zlomov že ob normalnih obremenitvah, pravimo, da se je pojavila osteoporoza. Preprosteje povedano: osteoporoza je stanje, ko je kosti manj, preostala kost pa je po kemični sestavi nespremenjena. Tako to sodobno bolezen opisuje dr. Andreja Kocijančič, ki je skupaj z desetim sodelavci pripravila knjigo »Osteoporoza«. V njej so zbrana najnovejša dognanja o nastanku in zdravljenju te izredno razširjene bolezni, kot tudi o možnostih preventivnega varovanja.

Veliko strokovnjakov meni, da se je osteoporoza, ki je poleg bolezni ožila in srca najpogostejša bolezen starejših ljudi, razmahnila v zadnjih letih, in to predvsem v razvitih delih sveta. Vendar je predispozicija starejših za zlome kosti znana že najmanj 200 let. Izraz sam so prvi uporabljali patologi sredi 19. stoletja, kot stanje »premalo kosti v kosti« pa je osteoporoza označil Albright med leti 1930 in 1940.

Najzanimivejše, za zdravnike pa seveda najtežje pri tej bolezni je to, da dokler si bolnik česa ne zlomi, pravzaprav sploh ne ve, da jo ima. Kajti, sama osteoporoza ni vzrok za nastanek zlomov, temveč lahko v veliki meri pripomore, da do njih pride. Glede na to, da se Slovenci kot družba vedno bolj staramo, hkrati pa se, kot drugod v svetu, podaljšuje življenjska doba, je prav osteoporoza ne samo huda težava za posameznika, ampak prav tako velik finančni udarec za zdravstvo. V zadnjih 20 letih se je število prebivalcev, starejših od 56 let, v Sloveniji povečalo za tretjino, v zadnjem desetletju pa kar za 29%. S staranjem narašča obolevnost kosti, sklepov in veznih tkiv, med katerimi prihaja vedno bolj v ospredje osteoporoza s svojimi zapleti. V Sloveniji so ta obolenja leta 1987 predstavljala skoraj osem odstotkov vseh bolezni. Osteoporoza je obolenje, ki povzroča bolniku mnogo bolečin, vodi v invalidnost do konca življenja, omejuje mobilnost in tako pogloblja socialno osamitev, v katero peha ostarele ljudi sodoben način življenja. V razvitih deželah, ki imajo zelo razvito preventivno zdravstvo, so že zdavnaj spoznali, da so taki bolniki hudo finančno breme za družbo.

Koliko ljudi v Sloveniji trpi zaradi osteoporoze, še ni raziskano, vendar število tipičnih zlomov kaže, da je bolezen hudo zdravstveni problem pri nas. Prav tako drži, da so ženske v obdobju po menopavzi glede osteoporoze in njenih posledic veliko bolj

ogrožene kot moški.

Za zlome, ki nastajajo kot posledica osteoporoze, je zlasti značilno, da njihova pogostnost s starostjo dramatično narašča, da se pojavijo pogostejše pri ženskah kot pri moških, in da jih ponavadi povzroči zmeren udarec na mestih, kjer prevladuje trabekularna kost. Med posledicami osteoporotičnih sprememb kosti je najpogostejši zlom kolka. Tveganje, da si bo ženska kdajkoli v življenju zlomila kolko, je 15%, da bo imela kakršenkoli zlom do 75. leta starosti, pa 25%. Mnogo redkeje diagnosticirani, a veliko bolj pogosti so kompresijski zlomi hrbteničnih vretenc. Nekateri strokovnjaki ocenjujejo, da utegne imeti kar 75% petinsemdeletnih žensk kompresijske spremembe na hrbteničnih vretencih. Zlomi kosti pri starejših zelo vplivajo na obolevnost in smrtnost, daleč najbolj nevarni pa so zlomi kolka zaradi osteoporoze, saj povzročajo 12% zmanjšanje pričakovane dobe preživetja.

Velja omeniti, da je znana tudi juvenilna osteoporoza, ki je zelo redka in se pri otrocih razvije v predpubertetnem obdobju, ter t.i. ideopatična osteoporoza, ki se razvija pri ženskah pred menopavzo in pri mlajših moških. Najpogostejša oblika je involutivna osteoporoza, ki se začne po menopavzi in je vse pogostejša s staranjem. Delimo jo v dve veliki skupini, in sicer v pomenopavzno osteoporozo, ki prizadene manjše število žensk v prvih 10 do 20 letih po menopavzi (in redkeje moške enake starostne skupine), in v senilno osteoporozo, ki se javlja pri starejših ljudeh in prizadeva tako moške kot ženske po 70. letu starosti.

Kot za mnoge druge bolezni tudi za osteoporozo velja, da jo je bolje preprečiti kot zdraviti. Za preprečevanje so pomembni zdrav način življenja brez alkohola in cigaret, prehrana, ki vsebuje dovolj kalcija, ter stalna telesna aktivnost. Pri ženskah jo je mogoče preprečiti tudi z estrogeni. Pri starejših, zlasti pri ženskah po menopavzi, je treba zagotoviti s hrano dnevno 1500 mg kalcija. Če v hrani kalcija ni dovolj, ga je treba dodajati v obliki kalcijevih pripravkov. Vendar, kot opozarja dr. Kocijančičeva, je treba tudi pri jemanju kalcija ravnati pametno. Bolje je piti več mleka, kot pa kar goltati tablete. V svetu obstaja tudi posebno hormonsko zdravilo kalcitonin, ki se vbrizgava v nos, a je izredno drago. Zato je vsekakor bolj preprosto storiti zase malo več.

Katarina Novak

Za novo kvaliteto življenja

Elis – kratica za tako rekoč vse biblijske kreposti

Nedavno tega sem v prehranbeni, kletni etazi ljubljanskega Maximarketa srečala Ivico Dornik, ki je s pomočjo neke sodelavke stala ob stojnici, postavljeni sredi dopoldanskega nakupovalnega vrveža. Na stebri je bil nalepljen plakat s kratko Elis – za pamišljajem pa besede: za novo kvaliteto življenja. Pod plakatom je bila mizica, na njej pa naprodaj makrobiotični izdelki – sir tofu in slaščice, pripravljene iz sojine moke ter sadja.

V krajšem pogovoru z Ivico Dornik se je izkazalo, da gre tako rekoč za »one man band« akcijo, ki jo izvaja sama. Ni pa specializirana le za propagando in prodajo zdrave, makrobiotične hrane (ta čas sploh modnega hita sezone), ampak je tudi usmerjena k drugim pristopom za novo, polnejšo vsebino življenja, kot pravi.

Da živimo potrošniško in vse bolj odtujeno, ugotavlja cela srenja strokovnjakov, ugotavljamo pa tudi sami, v družini, na delovnem mestu, v šolah... In Ivica Dornik je v pogledu iskanja poti iz te civilizacijske zagate bodisi dobra samaričanka in zaenkrat samotna potnica bodisi šarlatanka. Tega res ni mogoče ugotoviti na hitro, v krajšem pogovoru. Vsekakor drži, da se je vpisala na viški občini med »obrtnike«, med njenimi deklariranimi dejavnostmi pa so predavanja, svetovanja o zdravi prehrani, o zdravem življenju in tudi – proizvodnja zdrave hrane.

Zaenkrat je, kot sama pravi, še vse v poskusni fazi. Ali svoje projekte financira popolnoma sama ali ji kdo pomaga, nam iz povedane ni uspelo izvedeti, dejstvo pa je, da je v dveh letih intenzivnejšega delovanja v Ljub-

ljani organizirala več akcij: od tiste za družine ob sobotnih deževnih dneh – pod naslovom Dan malo drugače, do one na Gospodarskem razstavišču/ z oddajanjem daril za neznanne prejemnike – ko naj bi ljudje prinašali darila za povsem neznane ljudi, ki bi jih potem prejeli ob novem letu, pa do akcije, prirejene za otroke z igro in vprašanji o tem, kako živeti zdravo in kako priti do ravnovesja o življenju.

Njene začetne akcije, pravi Ivica Dornik, niso še doživele množičnega odziva, toda vse, ki so se ponovile že drugič, so imele več obiskovalcev in sodelavcev kot prvič. Je nepopoljšljiva optimistka, s pridigarico tendenco in vero v stvar, ki jo počne. Meni, da so njeni pristopi nasprotni potrošniški miselnosti in, da bo v prihodnje s svojimi akcijami pridobila še več pristašev in enakomislečih.

Zase pravi, da je doživela ob hudi bolezni neposredno bližino smrti in da jo je ta huda življenjska preizkušnja podučila, da je življenje nekaj več kot le grabljenje za dobrinami.

Kakorkoli že, Elis, firma, pod katere naslovom deluje Ivica Dornik, je kratica, ki pomeni: E-kot energija in entuziazem, L-kot ljubeznivost in ljubezen, I-kot informacije, skupni interesi in iskrenost ter S-kot svoboda, sreča, svetloba in skupni interesi vseh dobromislečih ljudi. Če je vse skupaj iskreno in dobronamerno, bo zagotovo našlo pristaše – v tem onesnaženem, vse bolj razčlovečenem in sivem svetu. Upati je le, da ne gre za ceneno pridobivanje vernikov z instrumentarijem, ki je vsekakor vabljen in resnici na ljubo – tudi moden.

B.Ž.J.

Z debelim mošnjičem v Trst, z drobižem pa na Češko (do pred kratkim)

Zdaj je konec z nočnimi skoki v Bratislavo

Človek se ravna po trgu, čeravno to v tej državi še ni uradno zares priznано. Domači proračuni že od nekdaj računajo s cenejšo avstrijsko kavo, s pralnimi praški iz Trsta, z italijanskimi čevlji, trenerkami, pa s kakšnim kosom svile iz Sovjetske zveze, in z ugodnimi priložnostnimi nakupi na daljših potovanjih v Singapurju, Tajvanu ali Honkongu. Med temi, leta znanimi dobrimi priložnostmi za nakupe je bila vselej tudi Českoslovaška. Tam se je kupovalo predvsem športno opremo, potrebščine za tabornjenje in podobno. Nekaj tega nakupovanja smo si lahko olajšali v zadnjem času, ko tovrstno robo vozijo češki in poljski počitnikarji s seboj in jo kar pri nas prodajajo po zares več kot dostopnih cenah. Tako smo bili zadovoljni vsi – kupci, ki smo lahko prišli do poceni robe in prodajalci, ki so si lahko nekoliko podaljšali počitnice ali pa si pri nas kupili tisto, česar doma nimajo.

Novi časi, novejša razmere, inflacija, visoke cene domačih izdelkov in skrajno nizke plače pa so spet poglne tokove Jugoslovancev v nomadske selitve proti Trstu in, pospešeno proti Češki. V Trstu na veliko oživlja trgovina tipa »Ponte rosso«, puloverji na kilograme in podobno; drobni preprodajalci s celotnega ozemlja Juge si spet, kot nekoč, manejo roke in »biznis« teče. Režeži, tisti, ki jim vsem natančnim izračunom navkljub ne znese niti za v Trst, pa so odkrili svoj mali raj v nočnih skokih na Českoslovaško, takole do Bratislave ali Brna, kjer se ob menjavi na črno in upoštevanju napotkov poznavalcev, lahko tudi za naše plače še kaj kupi.

Gore multipraktikov so se preselile v slovenske domove, nabasano polni prtljažni prostori zmahanih avtobusov so prepeljali dobršen del češke steklarske proizvodnje v naše loge, prenekatera izletnica se je od pete do glave poceni oblekla v čehoslovških veletrgovinah, kjer je bilo prejšnji mesec mogoče kupiti krilo za šestdeset starih milijonov, kostim za sto dvajset, tajvansko pravo puhovko pa na primer za tristo milijončkov.

Ni kaj, ljudje se selijo tja, kjer je mogoče karkoli kupiti ceneje. Na ta račun so vrli nakupovalci z nočnih avtobusov pokupili po čeških štacurah tudi stvari, ki jim nikoli ne bodo prišle prav – res pa je, da so bile poceni...

Toliko o naših »šverc-komerc« poslih za družinsko rabo. Zdaj pa še nekaj besed o tem, kako je na enem takšnih enodnevnih organiziranih izletov z Integralom potekalo rajžanje v Bratislavo.

Čas: oktober. Vreme: ugodno, poznojesensko. Počutje: nervozno. Že na ljubljanski avtobusni postaji, kjer je bilo treba vplačati vsoto za izlet, je mini pisarna dajala nadvse skrivnosten videz. Zvečer, ko smo odhajali na pot, se je šele izkazalo, da odhaja hkrati na rajžo devet avtobusov in na postanku v Mariboru smo

ugotovili, da odhaja iz štajerske prestolice najmanj še devet avtobusov na isto pot. Zjutraj je bilo v rahlo meglenem, vendar sončnem jutru na bratislavskem predmestnem parkirišču sedemdeset avtobusov iz Jugoslavije na enodnevnem izletu!

S preverjenimi prekupčevalci devize hitro zamenjajo lastnike. Krona ima ceno glede na naval turistov. Tistega dne nismo ravno posebno ugodno naleteli.

Potem se je začel »šoping«. V dogovoru z vozniki so turisti po dveh urah začeli v avtobuse prinašati prvo nakupljeno robo. Potlej pa naprej, do

parija, da pa naj vendarle prispeva svoj delež, da nas ne bo pustil na cedilu vodič in vsa kombinacija ne propade, mi je »upornik« zabrusil, da me bo »na gobec«. Res, bila je ekspedicija izbranih kvalitet.

Na prvi meji smo čakali le dve uri, preden so nas, ne da bi kaj posebno brskali po prtljaji, poslali nazaj, naj nakupljeno blago vrnemo... Potlej smo se obrnili in zaripli vodič nam je grozil, da nas pelje nazaj na bratislavsko predmestno parkirišče, kjer da bomo pometali ven vse nakupljeno. Potem je na prigrvarjanje tovarišic v ospredju avtobusa »le popustil« in šo-

zadnje krone in odhoda domov tam neke ob šestih popoldne.

Morda bo kdo od tistih, ki ste preizkusili bratislavski nakupovalni »skok«, pripomnil, češ, saj je bilo uspešno. Jaz pa sem si od tega izleta zapomnila le to, da se še nikoli nisem počutila bolj bedno, in da tistih nekaj steklenih drobnarij in fotografskih malenkosti ni bilo vredno ponižujočega dogajanja na čeških mejah. Na mejah – ker smo morali obresti dva mejna prehoda, preden smo (po osemnajsturnem čakanju!) milostno smeli odjadrati v Avstrijo in naprej domov.

Izvirni greh je bil že v propagiranju teh bliskovitih izletov, ko so potencialnim popotnikom obljubljali bajno poceni nakupe, nobenih zapletov na češki meji in prijetno potovanje...

Najprej smo na »ho-ruk« pokupili, vsak za toliko, kolikor smo na »šverc« zmenjali, potlej pa smo vse (mukoma) stlačili v avtobusni prtljažnik. Že takrat se je naš vodič začel potiti in najbolj »uspešnim« nakupovalcem med vrsticami napovedovati, da jim utegnejo na meji vse pobrati, oziroma, da moramo za uspešni prehod čez mejo pobrati po osebi še 30 DEM. Večina je, ujeta na parkirišču, med mejo in mislijo na dom, brez besed prispevala zahtevano. Neki krepak možakar pa, da ne da, Ko sem skromno pripomnila, da je vse skupaj res ena lum-

ferja »prepričal«, da je odpeljal k drugemu prehodu čez mejo. Vožnja je trajala še kakšni dve uri. Potlej pa smo obstali v megleni, mrzli in vlažni noči, sredi prazne ceste, v koloni, dolgi nekaj kilometrov... in sedeli v avtobusu še dvanajst ur (!), preden smo končno prilezli na avstrijsko stran.

Hitri izračun pove, da je tistega dne v Bratislavi ljudstvo iz sedemdesetih jugo-avtobusov pokupilo najmanj 3.500 kilogramov sira, v povprečju prav toliko steklenih predmetov, pa nekaj sto »multipraktikov« in podobnega... Nič čudnega, da so ubogi Slovaki vse živo skrivali pod pulte, da bi domačim kupcem ostalo vsaj najnujnejše. Kajti bližala se je že zima, in naši vrli kupci so seveda našli tudi tiste nekaj užitne češke konfekcije – plaščev, jaken, kostimov in sploh vsega, ker je na črno – vse ceneje.

Stiska je tam in stiska je tukaj; o tem, da podobna »šverckomerc« nomadska potovanja indicirajo revščino, najbrž ni treba posebej razglabljati. Da pa bi kazalo razmisliti, pod kakšnimi minimalnimi civilizacijskimi in kulturnimi pogoji smejo naši prevozniki še kovati donosne biznise z »rajo«, je kot na dlani. Če ne, bo za nami vselej in povsod ostajala na ustih gostiteljev le psotka: prekleti Balkanci!

B.Ž.J.

Hinko Kapun

3. novembra 1989 smo se na ljubljanskih Žalah v krogu družine in prijateljev poslovili od HINKA KAPUNA.

Leta 1943 se je vključil v 1. letalsko eskadriljo NOV, kjer je bil do junija 1944, nato pa je bil do osvoboditve v 222. lovskem polku 1. divizije.

Ime Hinka Kapuna, prometnega strokovnjaka, bo v arhivih organov za notranje zadeve zapisano z velikimi črkami. Od leta 1947 do 1978, ko se je upokojil, se je s svojim strokovnim delom uveljavil v vsej državi. Prometu je podaril velik del svojega življenja in bil neprekosljiv borec za prometno varnost. Njegovo strokovno delo so spremljali povsod v državi in se vsi strinjali z njegovim videnjem prometno-varnostnih razmer.

Hinko je bil zelo aktiven tudi v družbenopolitičnih organizacijah v KS Triglav. Za svoje vestno in prizadevno delo je prejel več državnih odlikovanj in družbenih priznanj.

Viktor Poklukar

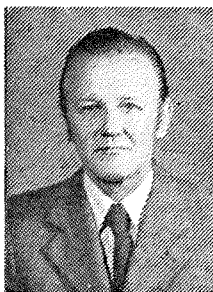
Umrli je Viktor Poklukar iz Zgornjih Gorij, rojen leta 1911. V NOG se je vključil v začetku leta 1942, v NOV pa je vstopil maja 1944 in sodeloval kot borec Gradnikove brigade. Kasneje je bil borec Jeseniško-bohinjskega odreda. Za zasluge v NOV je bil večkrat odlikovan in je prejel več priznanj.

Anton Razingar

Anton Razingar je bil rojen leta 1908 na Jesenicah. Od vsega začetka je bil simpatizer NOB, leta 1944 pa se je vključil v Jeseniško-bohinjski odred. Po vojni je delal v Železarni na Jesenicah. Za zasluge je bil odlikovan in prejel razna delovna priznanja. Pokopan je na Blejski Dobravi.

Jože Tasič

Sredi novembra smo se soborci in prijatelji poslovili od Jožeta Tasiča, rojenega leta 1926 v Boginji vasi v Beli krajini. Že septembra 1943. leta je vstopil v Belokranjski odred, nato je bil v Kočevskem odredu in ob koncu vojne v 1. brigadi VDV. Imel je čin vodnika. Ob proglasitvi prve slovenske vlade v Ajdovščini je bil v njenem spremstvu. Za zasluge med NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in medaljo zaslug za narod. Po vojni se je aktivno vključil v obnovo domovine. Pokopan je na pokopališču v Senožečah.

Franc Pavlin

Nenadoma je umrl nekdanji koroški partizan Franc Pavlin iz Kranja. Rojen je bil leta 1926 na Senturški gori pod Kravcem. Kot mlad fant se je takoj po nemški okupaciji vključil v NOG in deloval kot aktivist na terenu. Januarja 1944 je odšel v Kokrški odred, oktobra pa se je pridružil koroškim partizanom onstran Karavank. Soborci se ga spominjamo kot hrabrega partizana in komandirja. Prejel je več partizanskih odlikovanj. V svojem povojnem aktivnem delu pri ohranjanju in razvijanju partizanskih tradicij je trajno ohranjal misel na naše slovenske rojake onstran državne meje.

Angela Prešeren-Nuša

Na Blejski Dobravi smo se poslovili od Angele Prešeren. Rojena je bila leta 1906 v Javorniškem Rovtu. Vseskozi je bila naklonjena NOB, februarja 1944 se je vanj vključila in delovala na območju Jesenic kot terenska delavka. Prejela je več odlikovanj in priznanj.

Franjo Žur

Avgusta smo se v Mirni na Dolenjskem poslovili od prvoborca Franja Žura, rojenega leta 1922 v Smolenji vasi pri Novem mestu. Že leta 1941 se je vključil v NOB. Na Pugledu se je vključil v Stajerski bataljon. Nato je bil poslan nazaj na teren v Ljubljano. V partizane je ponovno vstopil maja 1942. leta. Bil je v Serčerjevem bataljonu in kasneje v 2. bataljonu Tomšičeve brigade. Leta 1944 se je udeležil pohoda 14. divizije na Stajersko. Nato so ga poslali v oficirsko četo Vrhovnega štaba, kjer je bil do konca vojne. Imel je čin kapetana in bil večkrat odlikovna.

Jože Vrtačnik

Na sevnškem pokopališču smo se poslovili od aktivista in borca NOV Jožeta Vrtačnika, rojenega leta 1921 v Zabukovju. V NOB se je vključil kmalu po okupaciji. Najprej je bil aktivist, od avgusta 1943 pa je začel z aktivnim in organiziranim delom na terenu. To delo je opravljal vse do vstopa v NOV junija 1944. Priključil se je VDV brigadi; najprej je bil v 2. bataljonu in kasneje v 3. bataljonu. Za zasluge med NOB je bil odlikovan.

Leopold Lovše

Leopold Lovše se je rodil leta 1913 v Tiurni. Med vojno je od vsega začetka sodeloval z OF. Dvakrat je bil zaprt in izseljen v izseljeniško taborišče. Pokopan je na Zassavi gori nad Savo.

Miha Brovč-Breza

V 92. letu starosti je v Koritnici pri Grahovem umrl borec za severno mejo 1918–1919 in nosilec partizanske spomenice 1941 Miha Brovč-Breza.

V aktivno delo OF se je vključil leta 1941. Oktobra 1942 je vstopil v prvo Tolminsko partizansko enoto, kasneje pa je bil komandant stražnice P-21 ter P-22.

Po osvoboditvi je ostal družbeno-politično aktiven.

Silvo Žičkar

V 67. letu starosti je umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Silvo Žičkar.

V organizirano delo OF se je vključil spomladi leta 1941 v Ljubljani, oktobra istega leta pa je vstopil v NOV. V partizanskih enotah je bil kurir, politkomisar čete in bataljona ter obveščevalni oficir. Bil je tudi borec 1. slovenske artilerijske brigade.

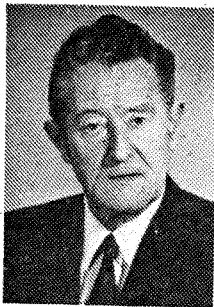
Po osvoboditvi je služboval v JLA.

Justina Korošec

Od Justine Korošec smo se poslovili v Loki. Rojena je bila leta 1926 v Račici pri Loki. Bila je simpatizerka NOG in julija 1943 je začela aktivno in organizirano delati na terenu. Junija 1944 se je vključila v NOV, kjer je bila do osvoboditve. Najprej je bila v Kozjanskem odredu, nato je bila premeščena v Belo krajino v bolnico Gradec in pozneje v bolnico Črešnjec, od tam pa v prosveto pri SNOS. Za zasluge v NOV je bila odlikovana.

Rudi Bantan-Damjan

Konec septembra smo se poslovili od Rudija Bantana. Že leta 1941 se je vključil v organizirano delo OF. Leta 1942 je bil zaradi izdaje aretiran in kasneje zaprt v Trbovljah, Laškem, Mariboru in v taborišču Sternthal do leta 1943. Pred ponovno aretacijo v septembru 1943 je pravočasno pobegnil. Dodeljen je bil kurirski postaji TV-26, nato na politično delo, kasneje pa je bil pooblaščenec Ožne za okraj Trbovlje. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Franc Kump

V sedemdesetdesetem letu je umrl Franc Kump iz Dolenjskih Toplic. Bil je borec NOB in komisar čete v 1. slovenski artilerijski brigadi, po vojni pa oficir JLA. Za aktivno delo v DPO je prejel številna odlikovanja in priznanja.

Franciška Rezar

Rojena je bila leta 1905 v Gozdu, kjer je tudi živila kot kmetovalka. Že leta 1941 je začela delati za partizane in je vsekozi dajala zatočišče borecem. Ko je bila 1944 (7. 10. 1944) vas požgana, je bila z otroci izgnana v vas Križe. Od nje smo se septembra poslovili na pokopališču v Križah.

Bruno Delak

Komaj 61 let star je umrl Bruno Delak, borec NOV in rezervni starešina JLA iz Nove Gorice. Rojen je bil leta 1928 v Trstu. Komaj šestnajstleten je vstopil v NOV in opravljal kurirske dolžnosti na TV-24. Kasneje je bil premeščen v 1. brigado VDV-KNOJ, kjer je bil do osvoboditve. Imel je čin rezervnega kapetana JLA. Za zasluge v NOV in po njej je prejel odlikovanja in priznanja.

Stanko Gimpelj

Na sevnškem pokopališču smo se poslovili od Stanka Gimpelja, rojenega leta 1924. Takoj na začetku okupacije se je pridružil NOG, leta 1942 pa je poslal aktivni borec NOV. Vključil se je v Belokranjski odred in v njem ostal do osvoboditve. Bil je rezervni oficir. Za zasluge med NOV je bil večkrat odlikovan.

Jože Zorko

V Zabukovju je maja umrl aktivist in borec NOV Jože Zorko. Rojen je bil pred osemindesetimi leti v Zabukovju. Že na začetku vojne je simpatiziral z gibanjem NOG. Aktivno in organizirano je začel delati z NOB maja 1943. Delal je na terenu; zbiral je hrano, orožje in razne podatke. V NOV je vstopil februarja 1944. Po vojni se je vključil v obnovo domovine. Za zasluge med NOB je bil odlikovan.

Franc Kralj

Rojen je bil leta 1925 v Žiganji vasi. Že avgusta 1943 je začel delati na terenu in je sodeloval z enotami Kokrškega odreda. Oktobra 1944 pa je vstopil v Kokrški odred, kjer je ostal vse do osvoboditve. Od njega smo se avgusta poslovili na pokopališču v Križah.

Slavko Zajc

V Ljubljani je konec novembra umrl Slavko Zajc, nosilec partizanske spomenice 1941, medvojni oficir v 3. prekomorski udarni brigadi in upokojeni major JLA.

Rojen je bil leta 1923 v Polju pri Ljubljani. V napredno mladinsko gibanje se je vključil že leta 1941, ko je postal član Zveze komunistične mladine (SKOJ). Po kapitulaciji stare jugoslovanske vojske se je vključil v oboroženi boj. Udeležil se je številnih političnih in diverzantskih akcij

v Polju in širši okolici.

Jeseni 1941. leta so ga italijanske fašistične oblasti aretirale in obsodile na 20 let ječe. Življenje v sardinskih kaznilnicah je bilo težko.

Po prihodu Angležev in Američanov na Sardinijo so Italijani hoteli jetnike skriti zato so jetniki začeli gladovno stavko. Po štirih dneh stavke jim je uspelo dobiti zvezo z zavezniki, ki so jih osvobodili šele novembra 1943. Šli so v Sassari in tam ustanovili bataljon NOVJ. Pri osvobo-

ditvi jim je pomagala misija NOVJ, ki je jeseni 1943 prispela na Sardinijo. V bataljon so bili vključeni samo bivši politični jetniki na Sardiniji, med njimi tudi Slavko Zajc.

Ko so februarja 1944 prispeli v Neapelj, so jih zavezniški hoteli odpeljati v Afriko, in sicer v kraljevsko jugoslovansko vojsko. Iz Nepalja so se prebili v partizanski tabor Gravina, kamor so prispeli 3. marca 1944. Slavko se je vključil v 3. prekomorsko brigado, ki se je prav takrat

po skupinah odpravljala na Vis. Po prihodu na Vis je bil imenovan za vodnega delegata, nato za namestnika političnega komisarja in za političnega komisarja 4. čete (spremljevalne) 3. bataljona 3. prekomorske brigade. Udeležil se je samostojne akcije 3. bataljona na otoku Braču in številnih bojov za osvoboditev dalmatinske obale. Kot odličen partizanski oficir je bil poslan na šolanje v Sovjetsko zvezo, kjer je uspešno končal akademijo za zveze Rdeče ar-

made. Leta 1948 se je vrnil iz Sovjetske zveze in se vključil v armadni polk za zveze v Zagrebu. Leta 1954 se je upokojil kot major JLA. Za zasluge v NOB in povojni graditvi Jugoslavije je bil večkrat odlikovan.

Po upokojitvi je živel v občini Ljubljana Šiška, kjer je bil član številnih družbenopolitičnih organizacij, lovske družine in lovske zveze ter domaćinskega odbora skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade NOVJ.

Borci Druge grupe ogorčeni

Na seji skupnosti borcev 1. slovenske brigade – 2. grupe odredov, smo dne 7. 12. 1989 analizirali naše delo v tekočem letu ter sprejeli smernice in program dela za leto 1990. Sklenili smo, da vam sporočimo naslednje:

Čutimo se odgovorne, da izrazimo podporo in priznanje za vse napore našim državnim, družbeno-političnim in gospodarskim predstavnikom, ki so ustvarjali in vodili politiko v našem vsesplošnem preporodu, ki smo ga skupaj z našim ljudstvom in vodstvom opravili v letu 1989.

Še posebno trdno stojimo, skupaj z našim ljudstvom in vodstvom, za sprejetimi dopolnili k ustavi SRS in za pre-

povedmi »mitinga resnice« v Ljubljani. Ob tem najostreje obsojamo vsa nasilja in represije, neresnice, podtikanja in blatenja našega naroda in vodstva, ki prihajajo iz vrst Miloševićeve klike in njenih vazalov ter njihovega glasovalnega stroja, ki je postal temelj unitaristične in razdiralne jugoslovanske politike.

Zato smo mnenja, da moramo resno, modro in odločno izvajati že prevzeto obrambno iniciativo in izdelati tako strategijo, s katero bomo dosledno branili svojo suverenost in ustavnost ter vlagali vse svoje pluralistične moči v slogo in razvoj urejene demokracije ter gospodarski napredek Slovenije in vseh

jugoslovanskih narodov, v okviru združene Evrope.

Smo proti nadaljnjemu plačevanju sredstev v solidarnostni sklad, ker se ta sredstva sedaj uporabljajo nenaменно in tudi za vzdrževanje sedanje rušilne velikosrbske politike. Podpiramo neposredna vlaganja v gospodarski razvoj ob ustavni garanciji varnosti vloženih investicij. Ker imamo občutek, da se srbska gospodarska blokada izvaja samo na tistih delih, kjer je v korist srbskemu in v škodo slovenskemu gospodarstvu, predlagamo, da se sprejmejo resni, kompleksni, dolgoročni protiukrepi tej škodljivi srbski politiki.

Odbor je tudi mnenja, da bi bilo ponovno potrebno na

okrogli mizi ali na drug način jasno razkriti pred našim in drugimi jugoslovanskimi narodi naslednje lažne obtožbe:

Koliko je resnice v tem, da je Srbija surovinska baza slovenskemu gospodarstvu in da jo Slovenija izkorišča.

Koliko resnice je v tem, da je Slovenija v povojnem času odtujila 36 tovarn iz sedanje območja Srbije, in koliko resnice je v tem, da so zvezni organi iz Slovenije premestili tovarne na Jug.

Potrebno je dokumentirano pojasniti in predstaviti ter razgaliti neresnico, da sta Slovenijo »oslobodili« srbska in jugoslovanska vojska v 1. in 2. svetovni vojni. Borci zahtevamo, da se vsa resnica o tem javno pove našemu in drugim jugoslovanskim narodom in s tem prepreči blatenje in širjenje neresnic o naši NOB in NOV Slovenije in slovenski Maistrovi vojski 1918. leta.

Franc Sever-Franta

Našim naročnikom

Še dobrih štirinajst dni in izteklo se bo tudi leto 1989, ki se ga bomo vsi spominjali predvsem po vsem hudem, kar se je zgodilo predvsem v Jugoslaviji. Zapomnili si ga boste tudi vi, naši naročniki. V tem letu je časopis TV-15 živel na robu prepada, ki se imenuje ukinitve. Denarne težave nas še vedno pestijo, toda upamo, da bomo v letu 1990 lahko vseeno bolj »globoko zadihali.« K temu lahko veliko pripomorete naši naročniki, in sicer tako, da takoj poravnate svoje obveznosti. To pa pomeni, da takoj plačate naročnino, ki je še niste plačali.

Od vas pa tudi pričakujemo, da boste takoj v začetku leta 1990 plačali naročnino za prvo trimesečje prihodnjega leta, ki bo znašala 500.000 dinarjev. Na prvi pogled je ta številka velika, vendar temu ni tako. Že ta trenutek lahko za ta denar dobite samo pet kilogramov belega kruha. Mislimo, to pa kažejo tudi naši izračuni, da je to cena, ki lahko ob dotacijah omogoči vsaj kolikor toliko normalno izhajanje našega časopisa.

Upamo, da boste razumeli naše napore in nam pomagali po svojih močeh.

Uredništvo

Sklepna prireditev 27. festivala Kurirček

Od 6. do 8. decembra so se v Mariboru in nekaterih drugih krajih odvijale letošnje sklepne prireditve 27. festivala Kurirček, ki vse bolj spodbuja umetniško ustvarjanje za otroke in mladino na literarnem, glasbenem in likovnem področju. V zadnjih dveh letih so začeli širše upoštevati tudi sodobne teme, ki jih današnji čas vse intenzivneje prinaša v umetniško snovanje za mlade in seveda v snovanje mladih.

Na strokovnih posvetovanjih so več pozornosti namenili patriotizmu, socialnim in zgodovinskim temam. Festival Kurirček bo opuščal togo vztrajanje pri tematiki NOB in bo pojmoval revolucionarnost v časovni kontinuiteti in prenovah.

Književniki, borci in starešine JLA so se srečali na

literarnih nastopih v osnovnih in srednjih šolah v Mariboru, Ptuj, Lenartu, Slovenski Bistrici in v mariborskih vojašnicah. Razglasili so tudi letošnje nagajence. Na posebni slovenosti pa je podpredsednik skupščine mesta Maribor Mateja Malešič izročil tudi najvišja priznanja festivala – priznanje patizanskega kurirja. Dobili so ga srbski književnik Dragan Lukić iz Beograda, slovenski pisatelj Ivo Zorman in ilustrator Mladen Veža iz Zagreba.

Na Pedagoški fakulteti v Mariboru je bilo tudi strokovno posvetovanje o sodobni mladinski poeziji. Prireditve festivala Kurirček so se končale v kazinski dvorani SNG Maribor s celovečernim koncertom Tria Lorenz.

M. K.

Srečanje koroških partizanov

Področni odbor skupnosti koroških partizanov Ljubljana je dne 7. 12. 1989 v počastitev dneva republike in dneva JLA organiziral v Domu JLA v Ljubljani srečanje vseh svojih članov-koroških partizanov. Na srečanju so se spomnili tudi svojih jubilejantov – 60, 70, 75 in 80-letnikov in jim podelili spominske plakete. Za kulturni program je poskrbela skupina šolarjev iz osnovne šole FRANA METELKA iz Škocjana na Dolenjskem.

Na srečanje je bila poleg koroških partizanov povabljeni tudi delegacija Kokrškega odreda. Prisotni so bili še Mitja Ribičič-Ciril, član Sveta federacije, Olga Kastelic – Marjetka, članica Sveta republike, in Boris Čizmek-Bor, prvi politični komisar 1. Koroškega bataljona.

Po krajšem nagovoru predsednika Področnega odbora koroških partizanov Ljubljana Karla Pohlevna, je prebral svoj govor Prislani Ivan, ter protest proti ravnanju Slovenije glede Obirja. Protest je na svoji seji dne 21. 11. 1989 sprejel Osrednji odbor Skupnosti koroških partizanov Ljubljana.

Nato je sledil program harmonikarjev osnovne šole »Frana Metelka« iz Škocjana. Pozdravljeni so bili z velikim aplavzom. Tovariš predsednik Pohleven se jim je v imenu nas vseh

prisrčno zahvalil za tako lep program, vodji harmonikarjev pa je podaril šopek nageljnov.

V imenu Osrednjega odbora skupnosti koroških partizanov Ljubljana je koroške partizane pozdravil njen predsednik dr. Anton Skobir, ki je na kratko orisal osnovno dejavnost odbora. Govoril je o problemih pri izdajanju Vestnika koroških partizanov, predvsem finančnih, pomankanju ljudi, pisanju člankov, o uspehih pohodnikov po poteh Javke brez hajke... Odbor se preko komisije za zgodovinopisje ukvarja z zbiranjem zgodovinskega gradiva na Koroškem. Pri razvijanju in ohranjanju tradicij NOB na Koroškem ima zelo pomembno mesto tudi Gašperjeva bralna značka, zato gre mentorjem vsa zahvala. Vsa ta dejavnost Osrednjega odbora je usmerjena k ohranjanju in razvijanju tradicij NOB na Koroškem.

Korošce je pozdravil tudi predsednik Odbora Kokrškega odreda in zaželel vsem srečo v novem letu 1990.

Nato sta predsednik Področnega odbora Ljubljana Karel Pohleven in Lojzka Cvetek podelili spominske plakete jubilejantom – 60, 70, 75 in 80-letnikom. Sledilo je tovariško srečanje.

L. Prek

Življenje se vrača v prazne domove

Slemenska cesta je že dovolj usposobljena, da se po njej brez težav pripeljete do vasi Artviže. To je značilna brkinska vas, ki je bila nekoč gosto naseljena, danes pa živi v njej le še nekoliko družin. Mnogi so ji še pred nekaj leti, tako kot ostalim brkinskim vasem, prerokovali neizogiben propad.

Stanje je bilo res kritično, saj cesta, po kateri se pride v vas, sploh ni zaslužila svojega imena. Bila je cesta naveden kolovoz, po katerem ni mogel peljati niti malo širši avtomobil. Vaščani se niso mogli voziti na delo v dolino, možnosti za zaposlitev pa v bližnji okolici ni bilo. Mladiso se začeli izseljevati v Se-

žano, Koper in druge kraje. Hiše, v katerih je bilo še pred več leti moč slišati otroški jok, so postale bivališča starcev. Vas, ki je imela pred drugo svetovno vojno več kot 500 prebivalcev, jih šteje danes samo še 63. Vendar sta slemenska cesta in telefon Artviže že približala svetu.

Cesta je zgrajena in odprta so nove možnosti prevoza. Delavci se na delo vozijo z avtobusi. Artviže so dobile tudi svojo telefonsko napeljava. Telefon sedaj z ostaim svetom veže 23 domačij, vse domačije pa so tudi dobile vodo iz vodovodnih cevi. Cesta, voda in telefon bodo največ pripomogli k oživetju Artviž.

»Sicer je res, da s telefonom, vodovodom in ceste ne bodo pritegnili v vas tistih ljudi ki so si v dolini zgradili hišo, ustvarili dom; gotovo pa bodo pripomogli k oživiljanju Artviž in preprečili nadaljnje

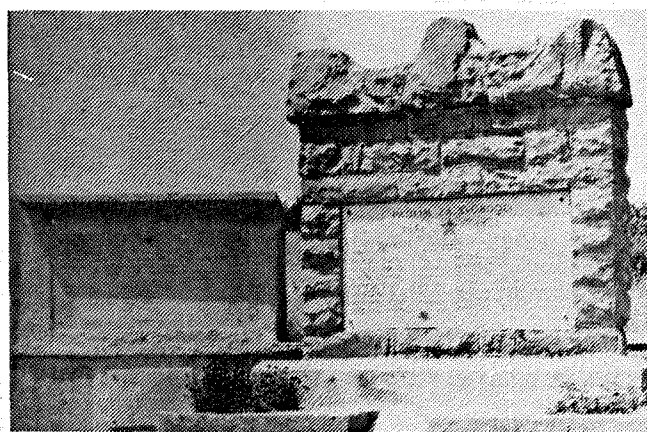
izseljevanje,« pravi Marija Ceh.

Vas potrebuje tudi trgovino, saj morajo sedaj stari ljudje nakupovati v drugih, oddaljenih krajih. »V Artvižah se preživljajo,« pravi France Škerjanc, »s prodajo drv, kar pa za stare ljudi ni primerno in je tudi premalo donosno delo.«

Glavni pogoji za razvoj Ar-

tviž-cesta, telefon in vodovod so torej že tu. Še marsikaj pa bo potrebno narediti, da otroci 42 partizanov, padlih v vojni, ne bodo še naprej odhajali za kruhom iz vasi.

Petar Nikolič

TV-15
Časopis borcev NOB

Ustanovitelj: RO ZZZB NOV Slovenije
Izdajateljica: Založba Borec
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: **Zvone Kržišnik** (v. d. glavnega in odgovornega urednika), **Živa Drole**, **Bojana Zokali-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašek** (novinarji – uredniki rubrik), **Viktor Konjar**, **Mirjana Menec** (lektorica-redaktorica), **Drago Setničar** (tehnični urednik-oblikovalec), **Mara Okorn** (tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega sveta: **Mira Svetina**.
Ziro račun: 50101-603-45772.
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.

